

015, 1124, L
N1D

015,1124,1 6994
N1D

Dharmaraj
Venkatesa vilasa
Champu.

सरस्वतीमहालय ग्रन्थमाला पुष्पम्-३२४

● ● ● ● ●

Please return this volume on or before the date last stamped
Overdue volume will be charged 1/- per day.

[illegible]

[मूल्य रु. ३८-००]

श्री वेङ्कटेशविलास

चम्पूः

Donated by:-

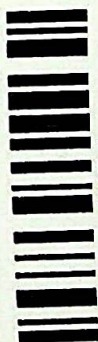
eGangotri Digital Preservation Trust

New Delhi

धर्मराज कविकृत egangotritrust@gmail.com

वे. स्वामित्ताथेन आत्रेयेण

संशोध्य परिष्कृता

0324

Saraswati Mahal Library, Thanjavur

काव्यमिदम्

तञ्जापुरी महार - शरभोजी सरस्वतीमहालय ग्रन्थालयेन-
प्रकाशितम् ॥

[मूल्य रु. ३८-००]

प्रथमावृत्तिः - १९९१.

प्रकाशनम् :-

तञ्जावूर् महाराज शरभोजी सरस्वतीमहालय ग्रन्थालय-
कार्यकारिणी समितिः तञ्जावूर्.

मुद्रकः

लक्ष्मी प्रिण्टर्स, तञ्जावूर्.

Sri Venkatesa Vilasa Campu

OF

DHARMARAJA KAVI

Red

vi

Edited By

V. SVAMINATHA ATREYA,
THANJAVUR.

Publishers

SARASVATI MAHAL LIBRARY,
THANJAVUR.

[Price : Rs. 38-00]

1991]

BIBLIOGRAPHICAL DATA

Title of the Book	Sri Venkatesa Vilasa Campu
Editor	V. Svaminatha Atreya Thanjavur.
Publisher	Sarasvati Mahal Library, Thanjavur.
Publication No.	324 01
Language	Sanskrit
Edition	First
Date of Publication	August 1991
Paper used	14.2 Kg. D. Demy
Size of the Book	14 × 21 Cms.
Printing type used	16 Pt.
Number of Pages	243
No. of Copies	500
Price	Rs. 38-00
Printers	Lucme Printers, 1086, Kakkavattaram, Thanjavur-9.
Binding	Card Board

Subject

Kavya

JAGADGURU VISHWARADHYA
NA SIMHASAN JNANAMANDIR
LIBRARY

Publisher's Preface

The Sarasvati Mahal Library is placing before the scholars and readers the Sanskrit Work entitled Sri Venkatesa vilasa Campu by Dharmaraja Kavi as its 324 Publication work. This author belongs to seventeenth century A. D.

Campu is a composition with mixed prose and poetry which was in vogue about the beginning of the Christian era. We have passages in the Puranas, where prose interspersed with verse, but there is no instance of classical poetry of this recognised class known earlier. A narrative in mixed prose and verse has been called campu. This variety of composition enlarges the scope and ease of the poet's expression and entertains the reader by the presentation of combination of varying melodies.

This library has published already Chola Campu, Dharmaraja Vijaya Campu, Tripura Vijaya Campu, Bhosla Vamsavali Campu, Siva Vilasa Campu, Sarabharaja Vilasa Campu in Sanskrit. This Kavya work Sri Venkatesa Vilasa Campu is based on the Puranic stories. It consists of four Chapters. The first two Chapters narrating

the summary of 50th to 57th Adhyayas of Varahapurāṇam, while the other two Chapters describe the stories of Varahapurāṇam and Bhaviṣyottara Purāṇam. This work is being published for the first time from the original manuscript (No. T.D. 4158), which was preserved in this Library.

The editor Thiru V. Svaminatha Atreya of Thanjavur has edited already the compendium of Siva Rahasya independently in a commendable manner and as a joint editor, the notable book Aswa Sastram on behalf of this Library. This time also the editor has taken much pains to edit this work and to write descriptive account about this text in Sanskrit, English and Tamil in a lucid manner. I congratulate the editor for his devotion and interest in bringing out this useful work to light for the benefit of literary world.

Our thanks are due to the Government of India for their liberal grant for this publication and to Messrs Lucme Printers, Thanjavur for their neat execution of Printing.

Thanjavur. T. SHANMUGA RAJESWARAN, I.A.S.
 24—8—1991 District Collector and Director (i/c)
 T. M. S. S. M. Library, Society

அறிமுகம்

தர்மராஜ கவி இயற்றிய ஸ்ரீ வெங்கடேச விலாஸ சம்பூ - என்ற காவியத்தில் காணப்படும் வரலாற்றுக்கு அடிப்படை புராணங்களில் காணப்படுகிறது. வாராஹ புராணம் முதற்பகுதியில் 50வது அத்யாயத்தில் தொடங்கி 57வது அத்யாயம் வரை காவியத்தின் முதல் இரண்டு ஆச்வாஸங்களின் வரலாறு காணப்படுகிறது. வாராஹ புராணத்தின் பிற்பாதியில் மூன்றாவது அத்யாயம் முதல் 8வது அத்யாயம் முடியவும் பனிஷ்ய உத்தர புராணத்தில் ஐந்தாவது முதல் பதினொன்றாவது அத்யாயம் முடிய சற்று விஸ்தாரமாகவும் - காவியத்தின் ஆச்வாஸக் கதைகள் கூறப்படுகின்றன. அந்த வரலாறு வருமாறு.

முதல் ஆச்வாஸம்:- முதலில் கவி தன்னடக்கம் கூறுகிறார். பிறகு சுவர்ணமுகரி என்ற பொன்முகரி ஆற்றின் பெருமை. அதன் கரையில் ஒரு தாமரைக் குளம். அதை ஒட்டி வெங்கடமலை. அந்த மலை உச்சியில் ஒரு நகரம். அதன் நடுவில் “ஸ்வாமி புஷ்கரிணி” என்ற சுளை. அதன் அருகே பெருமானின் ஆலயம். பெருமானின் உச்சி முதல் பாதம் வரை மிளிரும் அழகு. அவனுடைய அருட்பெருமை இவை சொல்லப்படுகின்றன

இரண்டாவது ஆச்வாஸம்:- சபையில் வீற்று இருக்கும் பெருமானை பிரம்மா முதலிய தேவர்கள் அணுகி தரிசித்திருக்கிறார்கள். பேருண்டன் காடுவெட்டி முதலிய அசுரர்கள் புரியும் கொடுமைகளை எடுத்துச் சொல்லி அவர்களை மாய்க்க வேனுமென வேண்டுகின்றனர். பெருமான் தன் ஆயுதமான சக்ர ராஜனைக் கடைக்கண் பார்வையினால் ஏவுகிறார். சக்ர ராஜன் வீறு கொண்டு எழுந்து பேருருவம் தாங்கி குமுதன் முதலிய வைகுண்ட வீரர்களையும் இந்திரன் முதலிய எட்டு திக்பாலர்களையும்

மற்ற தேவர்களையும் படை சேர்த்துக் கொண்டு அசுர நகரம் சென்று போர் முரசு கொட்டுகிறார். பேருண்டனும் காடுவெட்டியும் வெகுண்டு எழுந்து தன் சேனைகளுடன் பாதாளத்தில் உள்ள பலி விரோசனன் முதலிய அசுரர் படைகளையும் சேர்த்துக் கொண்டு வந்து போர் புரிகிறார்கள். கடுமையான யுத்தத்தில் முதலில் எதிரிகளால் முறியடிக்கப்பட்டு தேவர்கள் பின் வாங்குகிறார்கள். பிறகு ஸ்ரீ சக்ர ராஜன் தூண்டிய உற்சாகத்தினால் வலுப்பெற்று மீண்டும் போரில் மும்முரமாக ஈடுபட்டு அசுரர்களனைவரையும் மாய்க்கிறார்கள். அசுர நகரத்தில் புகுந்து அங்கு சிறைப்பட்டிருந்த தேவர்களையும் அங்கம் வங்கம் கலிங்கம் முதலிய நாடுகளின் அரசர்களையும் விடுவித்து அவர்களை அந்தந்த நாடுகளில் அரசர்களாக அமர்த்தி வெற்றிமுரசுடன் பெருமாள் முன்னிலையில் வருகிறார்கள். ஸ்ரீ சக்ர ராஜன் பெருமானை வணங்கித் துதிக்கிறார்.

மூன்றாவது ஆச்வாஸம்:- தொண்டை மண்டலத்தில் மித்ரவர்மா என்ற அரசன் ஆள்கிறான். அவனுக்கு ஒரு குமாரன் ஆகாசராஜன். அவன் மனைவி சகவம்சத்துப் பெண். தரணி என்று பெயர். தரணிக்குப் பிறகு ஆகாசராஜன் மறுநீதி தவருது நாட்டை ஆள்கிறான். அவனுக்குப் பிள்ளைப்பேறு இல்லை. அதன் பொருட்டு யாகம் செய்வதற்காக பூமியை உழுகிறான். கலப்பை நுனியில் பூமியில் ஒரு தாமரை மலரில் படுத்திருக்கும் ஒரு பெண் குழந்தையைப் பார்க்கிறான். அசிரீரி கேட்கிறது. “இந்தப் பெண்ணை எடுத்து வளர்ப்பாயாக” என்று ஆர்வமுடன் எடுத்துச் சென்று ராணி தரணி தேவியிடம் ஒப்புவிக்கிறான். பெண் கிடைத்த மகிழ்ச்சியில் தரணிதேவி கர்ப்பம் உறுகிறாள். அவளுக்கு ஒரு ஆண் மகவு பிறக்கிறது. அதற்கு வசுதாளன் என்று பெயர்

வைத்து பத்மாவதி என்று பெண்ணையும் அழைத்துச் சீராட்டி வளர்க்கிறார்கள். பருவம் எய்திய பத்மாவதி தோழிகளுடன் ஒரு நாள் அரண்மனை நந்தவனத்தில் உலவிக் கொண்டிருக்கிறாள். அங்கு ஒரு மதயானை வருகிறது. அதைத் துரத்திக் கொண்டு குதிரை மீது அமர்ந்து ஒரு இளைஞன் வருகிறான். பெண்களைக் கண்டதும் குதிரையிலிருந்து இறங்குகிறான். பத்மாவதியைக் கண்டு அவள் அழகில் மயங்குகிறாள். அவள் யார் என வினவுகிறாள். தோழிகள் ஆகாச ராஜகுமாரி என்று பதில் அளிக்கிறார்கள். அவளுடைய அழகிலும் மடமை நாணம் முதலிய நற்பண்புகளிலும் தன் மனதை பறி கொடுத்து விட்டதாகவும் தான் வெங்கடகிரிப் பெருமாள் என்றும் அவளை மணக்க விரும்புவதாகவும் கூறுகிறான்.

தோழிகள் இவ்விதம் தம்முடன் பேசுவது முறை அல்ல - என்று சொல்லி பத்மாவதியை அழைத்துக் கொண்டு அரண்மனைக்குள் சென்று விடுகிறார்கள். பெருமாள் குதிரை ஏறி வெங்கடமலை வந்தடைந்து ஆலயத்தில் பத்மாவதியின்பால் வைத்த அன்பின் சுமையோடு அரியணையில் அமருகிறான். பெருமானுக்குச் செவிலித்தாயாகத் தொண்டு புரியும் வகுலமாலிகை என்ற பெண்மணி - பெருமானை அணுகி மனச்சோர்வுக்கு என்ன காரணம் என்று வினவுகிறாள் பெருமாள் நடந்ததைக் கூறி பத்மாவதியைத் தான் மணக்க விரும்புவதாகவும் அதற்கு ஆவன செய்யுமாறும் பணிக்கிறார்.

பகுள மாலிகையும் பெருமாள் மனம் கவர்ந்த அந்தப் பெண் எத்தகைய அழகு வாய்ந்தவளாக இருக்கவேண்டுமெனக் கருத்தில் கொண்டு அவளைக் காணப் புறப்படுகிறாள். வழியில் அகஸ்த்யேசர் என்ற சிவபெருமானின் ஆலயத்தில் வழிபட வந்திருக்கும் அரச குமாரியைத்

தோழிகளுடன் சந்திக்கிறாள். தோழிகளின் வாயிலாக பத்மாவதியும் பெருமாள் மீது மைபல் கொண்டிருப்பதாக அறிந்து மகிழ்ந்து ஆகாச ராஜன் அரண்மனைக்கு விழைகிறாள்.

சிவாலயத்தில் குறிசொல்லும் குறத்தி ஒருத்தி அரச குமாரியை அணுகி அவள் கைபார்த்துக் குறி சொல்வதாக அழைத்து அவள் கையைப் பிடித்துப் பார்த்து “கோபியர் மனம் கவர்ந்த கள்வன் உனக்குப் பதிபாவான்” என்று சொல்லி மறைகிறாள். பத்மாவதியும் தோழிகளுடன் அரண்மனை வந்து அங்கு வாயிலில் காத்திருக்கும் பகுள மாலிகையைத் தன் தாயாரிடம் அழைத்துச் செல்கிறாள். பகுள மாலிகை தரணி தேவியிடம் பெருமானின் மன விருப்பத்தைத் தெரிவிக்கிறாள். ராணியும் மனமகிழ்ந்து அரசனிடம் தெரிவிக்கிறாள். அரசன் செய்தி கேட்டு பெரும்பேறு பெற்றதாக மகிழ்ந்து தான் போற்றி வணங்கும் சுகமுனிவரை அழைத்துப் பெருமானின் முன் நிலையில் தன் பெண்ணை ஏற்றுக் கொள்ள வேணும் என பிராத்தித்து வர வேண்டும் என வேண்டுகிறாள். சுக முனிவரும் பகுளமாளிகையுடன் சென்று பெருமானிடம் மன்னன் பிரார்த்தனையை விளம்புகிறார். பெருமாள் அதனை ஏற்று மணவிழாவிற்கு ஏற்பாடு செய்யுமாறு பணிக்கிறார்.

தருண்காவது ஆஸ்தானம்:- பெருமாள் கருடன் வாயிலாக பிரம்மா முதலிய தேவர்களுக்கு திருமண அழைப்பு அனுப்புகிறார். பிறகு தேவர்கள் புடைசூழ-மணக்கோலம் பூண்டு பெருமாள் தன் ஆஸ்தானத்தில் இருந்து கருடன் மீது ஏறி ஸகல மங்கள வாத்யங்களும் முழங்க ஆகாச ராஜ நகரம் வந்தடைகிறார். ஆகாச ராஜனும் பெருமானை பலவிதமான மங்கள வாத்யங்களுடன் எதிர்கொண்டழைத்து-நகர்வலமாக அழைத்துக் கொண்டு கல்யாண மண்டபத்தில் அமர்த்துகிறார். பெருமாள் அங்கே முறைப்படி - பிரம்மா நடத்தி வைக்க கல்யாணச்

சடங்குகளை நிறைவேற்றுகிறார். மணப் பெண்ணை பத்மாவதி உயர்ந்த ரத்னங்களால் ஆன ஆபரணங்கள் பூண்டு - தோழிகள் கட்டியம் கூற கல்யாணமண்டபத்தில் பிரவேசித்து பெருமாள் பக்கலில் அமரவைக்கப்படுகிறார். திருமண வைபவம் விமரிசையாக நடைபெறுகிறது. தேவர்களும் மக்களும் இக்கண்கொள்ளாக் காட்சியை இமை கொட்டாமல் பார்த்து மகிழ்கிறார்கள். மஹரிஷிகள். வேத மந்திரங்கள் ஓதி மங்களாசாஸனம் புரிகிறார்கள். பெருமாள் அனைவருக்கும் அருள் பாலித்து விட்டுப் பத்மாவதியுடன் தன் ஆஸ்தானம் திரும்பப் புறப்படுகிறார். ஆகாச ராஜன் பெருமாளுக்கு ஸகலவிதமான சீர்வகைகளையும் பணிப் பெண்களையும் அர்ப்பணம் செய்து வழி அனுப்புகிறான். பெருமாள் பத்மாவதியுடன் வெங்கடம் திரும்பி அங்கு அமோக வரவேற்புகள் பெற்று பத்மாவதி உடன் கொலு விருந்து அனைவருக்கும் அருள்பாலித்து விருந்தினருக்கு விடை கொடுத்து பத்மாவதியுடன் அந்தப்புரம் சேர்கிறார்.

வெகுநாட்களுக்குப்பிறகு பத்மாவதிதேவி பெருமாளுடன் ஊடல் கொண்டு மறைகிறாள். பெருமாள் விரக தாபம் மேலிட அவளைத்தேடிக்கொண்டு நாராயணபுரத்தில் தாமரை ஓடை அருகே அவளைக் கண்டுபிடித்து அவள் ஊடலைத்தீர்த்து அவளுடன் சேர்ந்து மகிழ்ந்து மக்களுக்கு அருள் பாலிக்கிறார்.

இவ்வளவுதான் கதை. சிக்கலோ அதிர்ச்சி தரும் சம்பவமோ ஏதுமில்லாத இந்தக் கதையைப் படிப்பவர் ஊக்கம் குறையாதவாறு சிறப்பாக எழுதியிருக்கிறார் தர்மராஜர்.

செய்யுளும் உரைநடையும் கலந்த காவிய அமைப்புக்குச் “சம்பூ” என்று பெயர். இந்தச்சம்பூ காவியத் திற்கு மூலபிரதிகள் இரண்டு தஞ்சை ஸரஸ்வதி மஹால் நூலகத்தில் கிடைக்கின்றன.

(1) கையால் செய்யப்பட்ட காகிதத்தில் நாகரலிபியில் எழுதப்பட்ட ஏடுகள் 51 பக்கங்கள் 102

நம்பர் T D 4153

(2) அதிலிருந்து 4—5—28ல் பிரதி எடுக்கப்பட்டு முடித்த பைண்ட் செய்யப்பட்ட புத்தகத்தின் முன் பகுதி.
No 474

இவற்றில் முதல் பிரதி வேறொரு பிரதியிலிருந்து ஸம்ஸ்கிருத மொழி அறிவு அதிகமில்லாத ஒருவரால் எழுதப்பட்டிருக்க வேண்டும். அந்த மூலப்பிரதியும் தமிழ் எழுத்துகள் கலந்த கிரந்த எழுத்துகளில் எழுதப் பெற்றிருக்க வேண்டும். எழுத்துகள் குண்டுகுண்டாகத் தெளிவாக இருந்தபோதிலும் பிழைகள் அதிகம். எழுத்துகள் விடுபட்டிருக்கின்றன. மூலப்பிரதியில் பக்கங்கள் சரியாக அடுக்கப்படாமல் இருந்தமையால் கிடைத்த அடுக்குப்படி. பிரதி எடுக்கப்பட்டு சில இடங்களில் தொடர்பு அறுந்தும் சில இடங்களில் முன்பின்னுமாகவும் அமைந்திருக்கிறது.

இரண்டாவது பிரதியும் முதல் பிரதியை அப்படியே அடியொற்றிச் சிறு மாறுதல் கூட இல்லாமல் எடுக்கப் பட்டிருக்கிறது. இரண்டாவது பிரதியைவைத்துக் கொண்டு பதிப்புக்குத் தயார் செய்ய முற்பட்ட எனக்கு ஒவ்வொரு பக்கத்திலும் தடைகள் ஏற்பட்டன. விட்டுப்போன எழுத்துகளைச்சிந்திப்பதும் தவறான எழுத்துக்களுக்கு மாற்றுக்கண்டு பிடிப்பதும் முன்பின் முரண்பாடுகளைச் செப்பணிடுவதும் மிகுந்த பிரயாசையைக் கவ்வின. காவியமோ உரை நடைப்பகுதியில் சுமார் பத்துவரிகள் வரை நீண்ட ‘ஸமாஸப் பதங்கள் கொண்டது. ஒரு ஸமாஸப்பதத்தின் ஊடே முப்பது ஸமாஸங்கள். அவற்றின் பதங்கள் முன் பின்னாக முரண்டு கொண்டிருந்தன. ஆனால் கவியின் எல்லையற்ற கற்பனைவளம் ஆர்வத்தை ஊக்குவித்தது

ஆகவே நானாக ஊடுத்துச்செப்பணிடுவதில் தயக்கம் ஏற்பட்டது. என்ன செய்வது என்று புரியாமல் பல நாட்கள் பலமாதங்கள் பலவருஷங்கள் கட்டிப்போட்டு வைத்து விட்டேன். இங்கு தான் தைவச்சித்தம் கை கொடுத்தது.

ஐம்பது ஆண்டுகளுக்கு முன் நான் மன்னார்குடியில் வசித்தபோது பெருகவாழ்ந்தான் மூடாம்பி கிருஷ்ணமாச்சாரியார் என்ற பெரியவர் ஒரு கையெழுத்துப்பிரதி நோட்டுப் புத்தகத்தை என்னிடம் கொடுத்து “இது உன் குல தெய்வத்தைப் பற்றியது. அருமையான காவியம் படித்துப்பார் என்று சொல்லி விட்டுப் போனார். அது கிரந்த லிபியில் சங்கிலிக்கோவையாக எழுதப்பட்டிருந்தது. இளமை முடுக்கின் அலட்சியத்தினால் அதை அப்படியே கட்டி வைத்து விட்டேன்.

மூன்று ஆண்டுகளுக்கு முன் ஸ்ரீரங்கத்தில் கோதண்டராமய்யர் என்ற பெரியவரை சந்திக்க நேர்ந்தது. அவர் பேச்சுவாக்கிலே தன் மைத்துனர் தர்மராஜ தீக்ஷிதர் என்பவர் தஞ்சையில் இருந்தார் என்றும் அவருடைய மூதாதையர் ஒருவர் மஹாகவி என்றும் அவர் எழுதிய சம்பூ காவியத்தைத்தான் படித்திருப்பதாகவும் சொல்லி அதிலிருந்து சில ச்லோகங்களை மனப்பாடமாக ஒப்பித்தார். சுரீரென்று எனக்கு ஸரஸ்வதி மஹால் நூலில் கண்ட ச்லோகங்கள் இவை என்று தோன்றியது அவசர அவசரமாகக் குறிப்பு எடுத்துக்கொண்டேன். வீட்டிற்கு வந்தேன். அப்பொழுது தான் மன்னார்குடியில் பெருகவாழ்ந்தான் மூடாம்பி கிருஷ்ணமாச்சாரியார் கொடுத்த நோட்புத்தகத்தின் நினைவும் வந்தது. அதைத்தேடி எடுத்து ஒட்டடைகளைத்துடைத்துப்பிரித்துப் பார்த்தால் அதிலும் கோதண்டராமய்யர் சொன்ன ச்லோகங்கள் காணப்பட்டன. ஸ. ம. புஸ்தகத்திலும்

காணப்பட்டன. என் ம கி ழ் ச் சி க் கு அளவில்லை ஸ்ரீ வெங்கடேசப்பெருமானின் “தாயினும் சாலப்பரிந்து பால் நினைந்தூட்டும்” பெரும் கருணையை உணர்ந்தேன். குலதைவம் அளித்த பெரும்பேறு இப்புத்தகத்தைப்பதிப்பிக்க நேர்ந்த கடமை - என்ற ஊக்கம் பிறந்தது கிரு - நோட்புத்தகமோ மடித்துப்போய் இருந்தது. பக்கங்களைத்தொட்டால் உடைந்தன. பிரித்தால் கிழிந்தன. நான்கைந்து பக்கங்கள் சங்கிலித் தொடர் எழுத்துகளைப்படித்ததில் எழுத்து வாகு புரிந்தது. ஸ. ம. நோட்புத்தகத்துடன் அதை ஒப்பிட்டுப் பார்த்தேன். ஸ. ம. புத்தகத்தில் எழுத்துகள் தெளிவானவை. ஆனால் தவறு மலிந்தவை. கிரு. புத்தகத்தில் கிறுக்கின எழுத்துகள் ஆனால் தவறில்லாதவை. அது மட்டுமல்ல இரண்டையும் ஒப்பிட ஒப்பிட கிரு. புத்தகத்தில் கண்ட பாட வேற்றுமைகள் மிகவும் தெளிவாகவும் பொறுத்தமாகவும் இருந்தன.

ஸ.ம. புத்தகத்தை பதிப்புக்குத்தயார் செய்யும் பிரதிக்கு ஆதாரமாக வைத்துக் கொண்டேன். தவறுகளும் முரண்பாடுகளும் உள்ள இடங்களில் க்ரு. புத்தகத்தின் பாடத்தை ஏற்றுக் கொண்டேன். தவறுகளோ முரண்பாடுகளோ இல்லாத இடங்களில் கிரு பாட வேற்றுமைகளை அடிக்குறிப்பில் கொடுத்தேன். இவ்விதம் பதிப்புக்குரிய பிரதி தயாரிக்கப்பட்டது.

பல நூற்றாண்டுகளாக வளர்ந்து வந்திருக்கும் ஸம்ஸ்கிருத இலக்கிய வரிசையில் கி.பி 17-வது நூற்றாண்டில் எழுதப்பட்ட இக்காவியம் பலவிதங்களில் சிறப்பு மிக்கது. இதன் ஆசிரியர் தர்மராஜகவி பழமையான ஸம்ஸ்கிருத இலக்கியங்களிலும் அவர்காலத்துப்புதுமையாக உக்திகளிலும் ஆழ்ந்த புலமையும் தேர்ச்சியும் பெற்றவர். பாணபட்டர் வஸுபந்து போன்ற பல நூற்றாண்டுகள் முன்னே வாழ்ந்த உரைநடைக்கவிஞர்கள் - நீலகண்டதீக்ஷிதர் போன்ற அவருடைய

அண்மைக்காலத்து கவிஞர்கள் இவர்கள் எல்லோருடைய உக்திகளையும் திறம்படத் தம் காவியத்தில் கையாண்டு இருக்கிறார்.

மரபிலே வந்த பழமையான கருத்துக்களைச் சொல்லும் போது கூட அவரிடம் புதுமை தென்படுகிறது. சொல் வளம் சொல்லாட்சி இரண்டும் பிரமிக்க வைக்கின்றன. ஆனால் எளிமையோ தெளிவோ அகப்படவில்லை. மனம் வைத்து ஊன்றி கவனித்துப் படிப்பவருக்கு மட்டுமே இன்பம் தரக்கூடியது. இந்தக் கவியைப்பற்றிச் செய்திகள் அதிகம் கிடைக்கவில்லை. ஸ. ம. நூலகப் புத்தகப் பட்டியலில் அவர் கி பி 17ம் நூற்றாண்டில் வாழ்ந்தவர் என்றுமட்டும் குறிப்புக் காணப்படுகிறது. M. கிருஷ்ண மாசாரியார் எழுதியிருக்கும் ஸம்ஸ்கிருத இலக்கிய வரலாற்று நூலிலும் CATALOGUS CATALOGURAM என்ற அனைத்து ஸம்ஸ்கிருத இலக்கியப் பட்டியலும் பெயர் குறிப்பைத்தவிர வேறு விபரம் காணப்படவில்லை.

ஸ்ரீ ரங்கத்தில் இருந்த திரு. கோதண்டராமய்யர் சொன்ன தகவல்படி இந்த தர்மராஜகவி தஞ்சை மஹாராஷ்டிர அரசில் ஏதோ பதவி வகித்த பெரியாரின் மூதாதையர் என்பது தெரிகிறது. வேங்கி நாட்டுத் தெலுங்கு பிராமணர் என்பதும் தெரிகிறது. தர்மராஜ கவி இக்காவியத்தில் மஹாராஷ்டிர அரசில் தனக்குத் தொடர்பு இருந்ததாகச் சொல்லவில்லை. அவருடைய பின் தலைமுறையில் வந்தவர் மஹாராஷ்டிர அரசில் தனக்குத் தொடர்பு இருந்ததாகச் சொல்லவில்லை. அவருடைய பின்னலைமுறையில் வந்தவர் மஹாராஷ்டிர அரசில் பதவி வகித்துப் பெருமையுடன் வாழ்ந்தவர் என்பது இன்று தஞ்சையில் தெற்குவீதியில் காணப்படும் அரண்மனைப் போன்ற வீடு அவருடைய வமிசத்தினருக்கு சொந்தமானது என்ற காரணத்தினால் ஏற்றுக்கொள்ளத் தக்கது.

தஞ்சை ஸரஸ்வதி மஹால் நூலக நிர்வாகிகள் இந்த நூலைப்பதிப்பிக்க எனக்கு வாய்ப்பு அளித்து அதன் மூலம் என் குல தெய்வம் ஸ்ரீ வெங்கடாசலபதியின் தன்னிச்சையான பெரும்கருணையை உணர்த்தியதற்காக அவர்களுக்கும் இந்த நூலை அழகான முறையில் அச்சிட வேண்டும் என்ற அக்கறையோடு செயல்பட்ட தஞ்சாவூர் லக்மி பிரிண்டர்ஸ் நிறுவனத்தாருக்கும் பெரிதும் கடமைப்பட்டிருக்கிறேன்.

தஞ்சாவூர்
23.8.91

வெ. ஸ்வாமிநாத ஆத்மேயர்

PREFACE

Sri Venkatesa Vilasa Campu-by Dharmaraja Kavi is a land mark in the vast expanse of Sanskrit poetic Literature because it is replete with all the essential features of Mahakavya as expounded in the theoretical works of Alankara Sastras. The adoption of Campu style of Composition facilitates the poet to be free from the limitations of four line Slokas and to unleash the uncontrollable energy of phrases sprouting out in the broad Canvas with all the smallest details in their places. Dharmaraja has excelled all his predecessors - to mention a few - Bhoja of Campu Ramayana Ananta Bhatta of Campu bhāratha-Nilakantha Diksita of Nilakantha Vijaya in availing this facility beyond all proportions. His display of SLESA (pun) VAKROKTI (SATIRE) and VIRODHABHASA ALANKARA in some places seems to amounting to caricaturing of these effects. His diction is vast. His application of grammatical peculiarities and poetics is thrilling. Of course he has taken liberty with the rigid rules of grammar in some places only to suit the requirements of versification. His style is pedantic. In some places he visualises extra ordinary images in a gustatory manner. Really the Sanskrit Literature is enriched by the addition of Dharmarajas' Venkatesa Vilasa Campu in seventeenth century A. D.

The source materials for the narration have been taken from VARAHA AND BHAVISYOTTARA PURANAS. In VARAHA PURANA we find in the

first part some chapters dealing with the exploits of Sri **Cakra Raja** the Discuss of the Lord Venkatesa against **Bherunda** and **Kanana Kartr** the demons and victory over them. (ch. 53-57)

In the second part of **Vraha Purana** we find the episode of the marriage of **Padmavati** with the Lord ch. 3-8.

In **Bhavisyottara** the marriage event is dealt with elaborately CH 5-11. There are many other episodes depicting the greatness of Lord Venkateswara in **Padma Garuda Harivamsa Brahma Vamana Skanda** and **Aditya Puranas**. These are touched in passing references in this Kavya.

The **Kavya** has absorbed all the good traits found in the medieval and contemporary literature. The placidity and charm are revealed - once a little more attention rather than a casual perusal is applied to the study of the Kavya.

A summary of the Kavya.

The poet begins with usual prayer and self abnegation. No biographical data is available of the poet except in the last verse of **Asvasa** of his parentage. Then a long description of the river **Suvarna Mukhari**. The **Lotus Pond** the **Venkata** hill - a city on its peak - sacred tank in the middle of the city by name **Sami Puskarani** - the grand temple of the Lord Venkatesa and the beauty of the Lord and benign love for people.

Asvasa II - BRAHMA presents himself at the Durbar of his Lord and reports the destructive actions of the demons BHERUNDA and KANANA KARTR (KADU VETTI in Tamil) and prays for the elimination of those evil forces. The Lord winks at his kingly weapon Discus Sri Chakra. The Discus marches taking a big refinue of Deva warriors and besieges the City of the Demons. The ferocious Asura comes out with a big army of allies in the netherlands. A fierce battle is on where the Devas face the crushing onslaught of Asuras initially. Then they over come their predicament and enthused by the Discus inflict a crushing defeat and total distruction of all the Asuras. They enter the city capture the wealth release the kings of the country and reestablish them in their places. The victorious CHAKRA RAJA returns to the Lord and reports.

Asvasa III - There is a king by name MITRAVARMA in TUNDIRA MANDALA. He has a son by name AKASA and his spouse is DHARANI, a Saka princess. The king AKASA reigns his country according to Sanathana Dharma and his country flourishes in all splendour. But he has no issues. He intends performing a yagna for which he ploughs a sacred land. There he gets a girl child on lotus. A voice ordains him to take care of the child. He brings home the child and lays the girl in the hands of Dharani. He names her PADMAVATI. Then the queen begets a male child - VASUDANA. The girl comes of age. She is playing in the city park with her friends. There appears a big elephant running closely followed by a youth riding on a horse. The youth on seeing the frightened girl gets down from his mount and makes kind enquiries about the Princess

with her friends. They acquaint him with the parentage of the princess and ask him who he was. The youth says "I am the Lord of the Hill Venkata and also of the whole universe. The princess has captivated me with her charm and high character. I would like to marry her". The girls are baffled and chide him for his abrupt approach and go away. The Lord returns to Venkata Hill. He lies in his couch in a forlorn mood. His lady in attendance Bakulamalika finds him desolate and asks for the reason. He reports what happened in the garden. Bakulamalika goes out to see the girl. On the way she meets the princess at the temple of AGASTYESA. There she learns of the love of the princess for the Lord. Bakulamalika makes to the palace. In the meanwhile there comes a gypsy girl to the Princess and offers to read her palm and to predict her future. Looking at the auspicious palm of the princess she predicts that she would soon marry the Lord. The princess returns to the palace. There she finds Bakulamalika waiting for the audience of the queen. She is led to the apartment of the queen. Bakulamalika conveys to the queen that the Lord Venkatesa sought the hand of her daughter in marriage. The queen reports this to the king. Both are happy. The king despatches the great sage Suka as his emissary to the Lord along with Bakulamalika, offering his princess daughter to the Lord. The Lord is pleased and sends word through the sage to the king for arranging the marriage festival.

Asvasa IV - The Lord sends invitations to all the Devas through Garuda for the marriage, Taking the

auspicious bath and bedecked in splendid attire the Lord mounts Garuda and with a large retinue of all Devas the Lord arrives at the city gate of AKASARAJA. He is received by the king and taken round the city with all fanfare and arrives at the marriage hall. The preliminary rituals of marriage take place conducted by Brahma. The princess bride arrives in all splendour and takes her seat by the side of the Lord. The grand marriage is a feast for all the eyes of the assembly of Devas and also of men and women. All the sages sing the glory of the Lord. Then the Lord desires to return to his place. The king offers abundant gifts of gold, precious stones and a batch of lady attendants. The Lord with his consort is received at the Venkata Hill with all pomp.

After some time Padmavathi feigns anger and slips away from the presence of the Lord. The Lord is in distress and goes in search of her. He finds her in the garden of Narayanapura and pleads with her to return. They are happily united and the divine Couple continue to confer blessing to all their devotees. The Kavya ends with a benedictory verse.

The Story material does not have any suspenseful events or turning points. But the poet makes it interesting with the flair of ingenuity. Any attempt of translating in any language of this work will be futile and fall drab.

The editorial task of the text was not easy for me. There are two manuscripts available in the T.M. S. S. M. Library.

- 1) The original - in Hand made paper sheets - numbering 51 D, No. 4158 belongs to Seturam Kagalkar Collections about 200 years old
- 2) The copy of the original made in the year AD 1928 is a part of the bound volume No. 474.

On Perusal of the original I found that it must have been written by a person not knowing the language from a rough copy of the text written in grantha character with an admixture of Tamil alphabets. Though the handwriting is beautiful and legible - there are mutilations. Many syllables are missing. Many are misspelt. Continuity is lost in many places, because of the wrong shuffle of the pages in the original manuscript. The consonants Ka Ca Ta Ta PA are misplaced.

I was given the copied volume for preparing the text for the press. The copy was true to the original with all its deficiencies.

Trying my best I could not make head or tail of it. It took a very long time for me to arrange the continuity of the text from the web of confusion. Then the mutilation of compound words and the missing syllables baffled me. I was about to return the work as impossible.

But providence destined otherwise. It is a long story-not very relevant. A note book containing

the same text came to me some fifty years ago from one Mudambi Krishnamacharya of Perugevaznthan in Mannargudi Taluk. I had completely forgotton about it. I met one Kodandarama Iyer at Srirangam three years ago. In the course of conversation he mentioned his brother-in-law (wife's brother) Dharma-raja Dikshitar, a resident of Thanjavur, who owned a palatial building in South Main St., Thanjavur. I knew him as a Vina Vidwan. He could also Play Karnataka Sangita in his piono with all its nuances deftly. Kodandarama Iyer told me that an ancestor of his brother in law distant by about five or six generation had composed one Campu Kavya. He began powring out verses and prose extempore from the Kavya. There it dawned to me that the note book given to me by Krishnamacharya might be the same. I Jotted down some of the verses quoted by Kodandarama Iyer. When I returned home and compared it with the K. Copy and TMSSM Copy I found to my surprise the identily of the texts established. The K. Copy was very brittle. The grantha characters were written in a chain fashion and were not legible. By comparing it with the S copy I could make out the pattern of writing - through some pages. But the text was without any error mutilations or missing letters. In some places there were variations which improved upon the quality of the reading found in the S Copy.

Then I prepared this present press copy with the aid of K copy - taking the S copy as basis. Where multilations were found I took the reading of the K copy. Where there were no mutilations I took the version of S copy in the text and gave the variation

in the foot note. The reader may find the improvement in the verses of K copy interesting.

Not much of Historical informations regarding the poet is available except that Kodandarama Iyer told me of him. From what he said it is summarised that he belonged to Vengi Naidu Telugu Brahmin clan and that one of his descendants must have had the patronage of the Maharashtra Kingdom of Thanjavur. (The Palatial building standing at South Main Street, Thanjavur belonging this descendants ever now), The poet does not mention anything about his royal patronage.

The description catalogue of the TMSSM Library just mentions that the poet belonged to 17th century A. D. This information is taken over by the Cataloguation Catalogous Cataloguram and also by M. Krishnamacharya in his history of Sanskrit Literature. From despair in the initial stages crossing tribulation, I have arrived at the success of making out a good edition of Sri Venkatesa Vilasa Campu which richly deserves its Publication.

I thank the authorities of the TMSSM Library not only for entrusting this Job to me but also for enabling me to taste the sweet will of Lord Venkateswara in spite of my lethargy and superficiality of my interest in the work, of making me pliable tool in His hand in completing the task and Lucme Printers, Thanjavur for the neat execution of Printing of the Book.

Thanjavur, }
30—11—90. }

V. Svaminatha Atreya.

॥ पस्पशा ॥

श्रीवेङ्कटेशविलासचम्पूः श्रीधर्मराजकविकृता परिशोध्य
प्रकाशनीयेति तञ्जपुरी सरस्वतीमहालयाधिकृतैः क्रि 1980
संवत्सरे यदा प्रस्तुतं — मया च स्वीकृतं तदा नाहमजानां
काव्यमिदं मम धिषणायाः तीक्ष्णतापरिशोधकमुपगतमिति ।

ग्रन्थस्य प्रतिकृतिद्वयमुपलभ्यते सरस्वतीमहालयग्रन्थ-
कोशागारे । एकं वत्सरशतकद्वयात् पूर्वं करविरचित कर्कश-
काकदेषु लिखितं स्पष्ट बृहदक्षर नागरलिपि मण्डितम् ।
अन्यत्तस्यैव प्रतिकृतिभूतं क्रि 1928 संवत्सरे विलिख्य चर्मवर्म
संपुटितं नोद्पुस्तकम् । स्पष्टतरमेतत् । तदिदं द्वितीयं
परिशोधनाय गृहमानयम् । व्यवृणवं च पठितुम् । आदा-
वद्भुताः श्लोकाः मम चित्तमावर्जयन् ।

परन्तु, तत उपरि गद्यान्यारब्धानि । पदे पदे मम
मतिरस्खलत् । पदानि लुप्ताक्षराणि । अक्षराणि च कचट-
तपेषु शषसेषु च विपरीत विन्यस्तानि । शताधिकपदसंघटिताः
समस्तशब्दाः विशकलित पूर्वापरविनिमयाः ।

अतस्तस्य मूलसाम्यं परिशोधनीयमिति प्रथमं पुस्तकं मवालोक्तम् । तदपि तथैव त्रुटितमासीत् । यथामूलमेव द्वितीया प्रतिकृतिः मक्षिकाघातन्यायेन कृताऽऽसीत् । अन्य-दप्यवागच्छम् - तस्यापि प्रथमस्य मूलं ग्रन्थाक्षरे लिखितं केनापि लिपिमात्र वेदिना क्वचिद्द्राविडाक्षरमिलितं च स्यात् इति । अत एव च कटपयादि विनिमयो जात इति ।

रमणीयमिदं काव्यं भाग्येन मे पठनाय हस्तगतमिति हृष्टस्य पदे पदे विभ्रमः । किमिदं पदम् ? कोऽसौ समासः ? अवान्तरसमासः कुत्रान्वेति ? क्वचिदानुपूर्वी विघटिता । प्रधानमूले पत्नानुपूर्वीविनिमयमविगण्य यथाऽऽगतं प्रतिकृतिः संपादितेति ।

प्रसन्नगम्भीरेषु काव्येषु शास्त्रेषु च सुखावगाहप्रतिपत्तिनिसर्गस्य मे काव्यमिदममन्दयदुत्साहम् । व्यश्रुथयत् श्रद्धाम् । अपाकरोत् कर्तव्यधुरम् । अपानयस्वराम् । दिनानि मासास्त्रिचतुराश्च वत्सरा व्यपागच्छन् । विस्मृतमेतत् ।

भगवान् श्रीवेङ्कटेश्वरस्तु मम कुलदेवता विषयेऽस्मिन् विधिमुखेन प्रागेव मे शिरसि किमप्यलेखयदिति नाहमवेदिषम् ।

पञ्चाशद्वत्सरेभ्यः प्राक्काचन घटना । तदानीमहं
चम्पकारण्य निवासी वस्त्रविक्रयमकरवम् । कदाचित् परम-
वृद्धः कश्चन वस्त्रं किमपि क्रेतुमागमत् । संभाषणावसरे
मम संस्कृतव्युत्पत्तिमभिज्ञाय कृताऽऽदरः । कुशलपरिप्रश्न-
व्याजेन मम वैदुषीसीमानमवाधारयत् । हृष्टस्ततः
परमसकृदभ्यागमत् ।

पेरुगवाण्डान् ग्रामाभिजनः गोपालाचार्यसुनः
कृष्णमाचार्यः अधीती व्याकरणशास्त्रे - श्रीवैष्णवसंप्रदाय-
ग्रन्थेषु कृतसमवगाहः - इति तं विदित्वा ततः प्रभृति तान्
बहुवचनमान्यानुपासीदम् । तदा तदा ते स्वकृतान् ग्रन्थान्
मम निकटे वाचयन्ति स्म । श्रीलक्ष्मीनृसिंहस्तवः -
आचार्यपञ्चाशत् - श्रीमद्रहस्यत्रयसारसङ्ग्रहः - सिद्धान्त-
कौमुदीसङ्ग्रहः इत्यादयोऽनेके । ते यद्यपि परमैकान्तितनः
तथाऽपि निजादिमगुरुषु महामहोपाध्यायेषु "मन्नार्कुटी
राजुशास्त्रिणः" इति विख्यातेषु श्रोत्यम्नराजमखिषु अतीव
भक्तिभाजः । न केवलं तेषु । तत्कुलप्रौढेषु श्रीमदप्पय्य
दीक्षितेषु च ॥ कदाचित्तेऽवादिषुः - "श्री वेदान्तदेशिक-
कृतस्य यादवाभ्युदयस्य व्याख्यो यदि नाप्पय्यदीक्षितैः कृता-
र्तहि विद्वद्भिरपि वेदान्त देशिकैरपशब्दाः प्रयुक्ताः इति दूषण-
मुद्भाष्येत । व्याकरण शास्त्रे तेषां निरूढं सूक्ष्मतमं ज्ञानमपि

नोद्घाटितं स्यात् । तादृशी तयोः परस्परोप भोगक्षमा
महनीयते"ति ॥

एवमभियुक्ततमाः श्री कृष्णमाचार्याः अन्यदा हस्त-
लिखितं किञ्चन नोट्पुस्तकमदुः । ऊचुश्च "इदमतीव रमणीयं
काव्यं तव कुलदेवतामधिकरोति । त्वया पठनीयम् ।
मम कश्चन सतीर्थ्यः रघुनाथशार्त्तिनामा त्रैलिङ्गः अस्य मूलं
ममान्तिकमानयत् । "मम प्रपितामहैः तञ्जपुरी महाराष्ट्र-
सभायां दत्तासनै रचितमिदम् । तालपत्रेषु केनाप्यक्षरज्ञेन
ग्रन्थाक्षरैर्लेखयित्वा रसिकेभ्यो वाचितम् । लेखकस्तु
भाषाज्ञभिज्ञः । तस्मात्तुटि बहुलमिदं आवाभ्यां परिशोध्य
परिष्करणीय"मित्यवादीत् । ग्रन्थारम्भमवलोक्य तस्य
सौष्टवेन क्रीतमनाः अहं यथायथं तेन साकं पठित्वा परिशोध्य
नोट्पुस्तकेऽस्मिन् अलिखम् । स च स्वयमलिखत् स्वार्थम् ॥"
इति

तत् नोट्पुस्तकं यद्यपि सादरमगृह्णाम् — तथाऽप्ये-
कान्ते यदा तदुद्घाटयं जीर्णं तत् हस्तादानेऽपि अतुट्यत्-
पठनाय प्रावर्तिषि । तस्य शृङ्खलाबद्धानि ग्रन्थाक्षराणि
पदशतघटित बह्ववान्तर समासगर्भं समस्त पदानि च दृष्ट्वा-
यौवन नैसर्गिकेण धाष्टर्येन तत्र श्रद्धामपहाय तत्काकदैर्निबध्य
मम पुस्तक भाण्डागारे कुत्रापि न्यक्षिपम् । व्यस्मरं च ॥

ततः कालो महान् व्यतीयाय ।

वत्सरेभ्यः त्रिभ्यः पूर्वं कञ्चन लौकिकं विषयं समर्थयितुं श्रीरङ्गे निवसन्तं कोदण्डरामार्यमिति कञ्चन परमवृद्धं समागमम् । स च रामेश्वरक्षेत्रे रामन'थालयस्य निर्वाहको भूत्वा विरतोद्योगः । संभाषणावसरे मम संस्कृत प्रज्ञां परिचीय हृष्टः लौकिकविषये मम मनोरथमपूरयत् विना विवादम् ॥ तदनु च प्रावाहयत् कण्ठपाठकृतान् बहून् श्लोकान् तत्तद्रसाविष्कारपूर्वकम् ।

एतन्मध्ये स मामपृच्छत् “किमु विदितस्ते तञ्जपुरे दक्षिणवीथ्यां “धर्मराजदीक्षित” इति कञ्चनासीदि”ति ।

“सत्यं स्मरामि तं — तञ्जपुर्यां दक्षिणवीथ्यां किञ्चित् प्रासादभूतं गृहं महाराष्ट्र राज्यकाले निर्मितं तस्यास्ति । स च वैणिकः पियानोवाद्ये कर्णाटक सङ्गीतं गमकादि संभिन्न-मतिरुचिरमवादयत् । विंशति वत्सरेभ्यः प्रागेव स दिवं गतः” इति अवोचमहम् ।

“तमेवाहं ब्रवीमि । स मे स्यालः । तस्य कुलकूटस्थः धर्मराजकविः राजाश्रयेण संपादित बहुयज्ञकलापः किञ्चित् गद्यकाव्यं रचयामास । अतीव हृद्यमिदम् । पठित्वा कण्ठपाठः कृतो मया ” ।

धर्मराजनामश्रवणमात्रेण स्मृतिरुदबोधि मम ।

“किमपि तत्रापि स्मरति भवान् ” ?

शृण्वति सः कण्ठधाराममोचयत् । निरर्गलमुदपतन्
गद्यानि पद्यानि च । तस्य वाक्परीवाहमनुगन्तुमशक्ता मम
लेखनी कानिचन पदानि काकदेऽगृह्णात् ।

गृहमागत्य स. म. ग्रन्थकोशमभवृत्य काकदलेखेन साकं
तस्य संवादमपश्यम् । तदैवोदभूत् श्रीकृष्णमाचार्य दत्त-
नोट्पुस्तकस्य स्मरणमपि । तदपि मूतं अष्टापद जाल-
निबिडितं धूलिधूसरितं आविल मममृज्य उदघाटयम् ।
तदे वेदं पुस्तकं चम्पूकाव्यमिति समवगतम् । तस्मिन् क्षणे
ममानन्दस्यावधिरेव नासीत् । भगवतो वेङ्कटेशस्य निर्व्याज-
कृपापूरं मय्यनर्हं प्रपतन्तं स्मारं स्मारं मम मनोऽनृत्यत् ।
नयनतो व्यसरन् ब्राह्मणि । तानि निरोद्धुं नाहमशकम् ।
चिराय परवशः परिसरं नाभ्यजानाम् । ततः शनैः स्वस्थमनाः
अतीव जीर्णानि कृ. कोश पत्राणि सभक्ति प्रश्रयमवालोकयम् ।
तानि मृदुस्पर्शेऽपि त्रुटयन्ति स्म । निवातेऽपवरके भूमावुपविश्य-
प्रसार्य — कुण्ठित जानुः अवन्तशोर्षस्तदपठम् । शृङ्खला-
बद्धानि अक्षराणि स. म. कोशेन संवाद्य कथंचित् तस्य
लेखन प्रक्रियायां परिचयमवापम् । एवं दलपञ्चक परामर्शेन
सरलं स्वरसं च लाघवं तत्पठने मामासीदत् । स-म-कोशे

अक्षराणि स्पष्टानि । पाठस्त्वबद्धः । कृ-कोशे विलिख्य-
न्यक्षराणि । पाठस्तु सुबद्धः ॥

किमर्थोऽयं विस्तरः ? नात्मकथाधिकत्वनमिदम् ?
नहि विस्मृतिकथा कस्यचित् श्लघामर्हति । यदा वा
सरस्वतीमहालयात् ग्रन्थमिमं परिशोधनाय समानयम् -
तदा कृष्णमाचार्यैः साकमाहितं गाढं परिचयं तैर्वितीर्णं
नोटपुस्तकं च कथं व्यस्मरम् । कृ. पुस्तकेन साकं स. म.
पुस्तकं संवादनीयमिति कुतो नास्फुरत् । कोदण्डरामार्य-
कथितानां श्लोकानामनुसन्धानावसरे तु कथं तस्य स्मृतिरुदिता ?
“मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च” इति भगवद्वचनमन्तरा किमत्र
समाधानम् ?

ततश्च काव्येऽस्मिन् न केवलं काव्यतया किन्तु
भक्ति श्रद्धापूर्विका प्रवृत्तिरुपजाता । तामन्तरा काव्यमिदं
परिष्कर्तुं नाहं शक्नुयाम् - इत्यत्र न कोऽपि विशयलेशः ।

अन्यच्च । अस्य ग्रन्थस्य ग्रन्थकर्तृत्वा इतिहासविषये न
किञ्चन विचये उपलब्धम् । सरस्वतीमहालय ग्रन्थकोश-
विस्तृतपट्टिकायां उच्यते “अयं कविः क्रि. सप्तशत शतक-
कालीन” इति । म. कृष्णमाचार्यस्य संस्कृतवाङ्मय चरित्रे तथा
CATOLOGUS CATALOGURAM इति यावदुपलब्धसंस्कृत
वाङ्मयकोशे च कविकाव्ययोर्नामनिर्देशमात्रं दृश्यते ।

दिष्ट्या मुडाम्बि कृष्णमाचार्याणां तथा कोदण्ड-
रामार्याणां सकाशात् — कविरयं त्रैलिङ्गः महाराष्ट्रराजाश्रयः
इति च ज्ञायते ! एभिरपि न बहु विज्ञातम् । अथवा मम
परिप्रश्नेऽनादरात् न तैरुक्तम् ।

अस्तु । प्रसङ्गादन्यदपि वक्तव्यमत्र । ग्रन्थस्यास्य
संपादनाय चम्पू ग्रन्थान् बहून् अवालोकयम् । तत्र कश्चन
महामहोपाध्याय यज्ञस्वामि शास्त्रिभिः कृतः स्वपितामहान्
मन्नागुंडी राजुशारित्रणोऽधिकृत्य विरचितः श्रीत्यागराज-
विजय चम्पू नामकः । तत्र तेषां गुरवः गोपालाचार्याः
तत्पुत्राः शिष्याः कृष्णमाचार्याः इति, ते च कृष्णमाचार्याः
नवसालपुर राजधान्यां धर्माधिकारिण इति इतिवृत्तं
दृश्यते । मम परिचिताः कृष्णमाचार्यास्तु नेमं विषयं
प्रास्तुवन् । अतो न ते एते इत्यूहे ।

अस्य काव्यस्य कथासन्दर्भः पुराणाभ्यां उद्धृतः ।
वाराहपुराणे पूर्वस्मिन्नर्धे त्रिपञ्चाशमध्यायमारभ्य सप्त-
पञ्चाशावधिको भागः प्रथमद्वितीयाश्वासयोर्विषयः । तत्रैव
वाराहपुराणे उत्तरार्धे तृतीयाध्यायादारभ्य अष्टमाध्याय-
पर्यन्तो भागः तथा भविष्योत्तरपुराणे पञ्चमाध्यायादारभ्य
एकादशाध्यायावसानो भागश्च तृतीय चतुर्थाश्वासयोर्विषयः ।
कथासङ्ग्रह एवम् ।

प्रथम आश्वासे - सुवर्णमुखरी नदीवर्णनम् - पद्मसरो-
वरवर्णनम् - श्री वेङ्कटाचलवर्णनम् - नगरवर्णनम् - स्वामि-
पुष्करिणीतीर्थवर्णनम् - विमानवर्णनम् - भगवतः केशादि
पादान्तवर्णनम्, भगवतो गुणविभूतिवर्णनम् च ॥

द्वितीय आश्वासे - भगवतः सभायां " भेरुण्डादयः
असुरा उपद्रवं कुर्वन्ती"ति ब्रह्मादयो निवेदयन्ति । भगवान्
निजायुधं श्रीचक्रराजं कटाक्षेण प्रेरयति । श्रीचक्रराजः
कुमुदादिपार्षदवीरैः दिक्पालाद्यमरैश्च युद्धाय निर्गच्छति ।
असुरराजो भेरुण्डः तत्सहायः काननकर्ताऽन्ये च तद्भटाः
युद्धाय सन्नहन्ति । युद्धसङ्घर्षे आदावसुराः देवान् परा-
भावयन्ति । श्रीचक्रराजस्य उद्योजनेन समृद्धा देववीराः
पुनरसुरान् पराक्रम्य महति सङ्गरे तान् सर्वान् संहरन्ति ।
देवाः असुरनगरे विजयघोषणां कृत्वा तत्र निगडबद्धान्
अङ्गवङ्गादि देशाधिपान् अवमुच्य स्वस्वराजधानीषु
प्रतिष्ठापयन्ति । विजयश्रीयुतः श्रीचक्रराजः भगवतः सन्निधि-
मागत्य भगवन्तं स्तौति ।

तृतीय आश्वासे - तुण्डीरमण्डले राजा कश्चन मित्र-
वर्मेति । तस्य पुत्रः आकाशराजः । तस्य पत्नी धरणी ।
अपत्यकामो वियद्राजः यागानुष्ठानाय महीं लाङ्गलेन
परिशोधयति । भूमौ लाङ्गलाग्रे पद्मनिविष्टा काचन बाला

लगति । तां दृष्ट्वा विस्मितो राजा वाचमशरीरिणीं श्रुत्वा
 तां हस्तेनादाय राज्ञीहस्ते समर्पयति । पद्मावतीति नाम
 च कारयति । कन्यालाभसौभाग्येन धरणी भवत्यन्तर्वन्ती ।
 पुत्रो जायते वसुदान नामा । पतिसंयोगसुलभे वयसि
 कदाचिदुद्याने सखीभिः सह विहरन्ती पद्मावती गजमेकमभि-
 धावन्तं, तमनुधावन्तं अश्वारूढं युवानं पश्यति । तत्सौन्दर्या-
 कृष्टमनाः स्थगिता । सखीं कांचन पृच्छति केयमिति
 युवा । सखी ब्रवीति यथातथम् । परिपृच्छति च
 को भवानिति । “अहं वेङ्कटाचलपतिः सकल लोकनायकः
 अस्याः कन्यायाः सौष्टवातिशयेन क्रीतमानाः तां परिणेतु-
 मभिलषामी”ति युवा प्राह । “नायमुचितः सल्लाप” इति
 तं निर्भर्त्स्य सख्यः पद्मावतीं राजगृहं नयन्ति । तामेव
 कन्यां ध्यायन् वेङ्कटनायकः वेङ्कटगिरिं प्रतिनिवृत्तः
 मञ्चसारोहति । तस्योद्वेगमवेक्ष्य तन्मातृस्थानमावहन्ती
 बकुलमालिका भगवन्तं पृच्छति । भगवान् स्वहृदय-
 माविष्करोति । बकुलमालिका भगवतोऽपि हृदयहारिणी
 काचन ललना सा कीदृशीति विस्मयाविष्टा तां द्रष्टुं
 प्रस्थिता मध्येमार्गं अगस्त्येश्वरालयसन्निधौ तां सखीभिः
 परिवृतामवेक्षते । साऽपि भगवत्यनुरक्तेति विदित्वाऽपसर्पति ।
 तदा काचित् पुलिन्दयुवती सखीसमावृतां पद्मावतीमभिगम्य-
 “वदामि ते सौभाग्यम् । विवृणुतेहस्त”मिति पद्मावत्या

वामहस्तमालम्ब्य “भर्ता ते भगवान् गोपिकावल्लभो भविते”ति
 भव्यं सूचयित्वाऽपयाति । राजगृहमासीदन्ती पद्मावती तत्र
 द्वारे राजमहिषीदर्शनार्थं समयं प्रतिपालयन्तीं बकुलमालिकां
 मातृनिकटमानयति । राज्ञी बकुलमालिकामुखात् भगवतो
 मनोगतमवगत्य हृष्टा राज्ञे विज्ञापयति । राजा चातीव
 मुदितः बकुलमालिकया सह प्रेषयति निजान्तरङ्गसेव्यं शुक्रमुनि-
 वरं “कन्यार्थं भगवान् वरो वरणीय” इति । महर्षिः
 शुकः भगवन्तं आसाद्य राज्ञो मनोरथं निवेदयति ।
 भगवानतीव तुष्टः अङ्गीकरोति ।

चतुर्थ आश्वासे — भगवान् ब्रह्मादि देवताः आत्मनो
 विवाहमहोत्सवाय दूतमुखेन निमन्त्रयति । स्वयं समभिषेचितः
 कृतकौतुकमङ्गलः परिकर्मितवरवेषः वैनतेयमारुह्य ब्रह्मादिदेव-
 परिवृतः तुण्डीरनगरं प्रविशति । आकाशराजो मङ्गल-
 वाद्यपुरःसरं भगवन्तमभिसमेत्य स्तुत्वा स्वागतमारचयति ।
 पौरजनाः वीथीसमागतं भगवन्तं दृष्टिभिरापीयापीय
 हृष्यन्ति । कल्याणमण्डपं प्रविष्टो भगवान् तत्कालोचिताः
 वैदिकीः क्रियाः समाचरति । पद्मावती सकलाभरणभूषिता
 सखीभिः सह कल्याणरङ्गं प्रविश्य भगवतः पार्श्वमलङ्करोति ।
 मङ्गलवाद्यवादनैः ब्रह्मर्षिकृत मङ्गलाशीर्वचनघोषणैश्च निर्वर्तते
 विवाहमङ्गलम् । दिव्यदम्पती पद्मावतीश्रीनिवासौ दर्शं दर्शं
 जन्मसाफल्यं मन्यन्ते पौराः । दूक्षाफल्यमश्नुवते देवाः ।

पद्मावत्या सह वेङ्कटाचलं प्रति प्रस्थितं भगवन्तमपरिमितैः
 सौभाग्यद्रव्यैः सभाजयित्वा कृतकृत्यो वियद्राजः अनुजानाति ।
 महता संरम्भेण स्वास्थाने स्वागतीकृतः श्रीनिवासः सर्वा
 अनुगता देवताः प्रजाश्च मन्दस्मितेनानुगृह्य पद्मावत्या
 सहान्तःपुरं प्रविशति । तया चिरं रमते कदाचित्
 प्रणयकुपिता पद्मावतो तमपहायापसर्पति । विरहक्लान्तो
 वेङ्कटेशः तां चिरं विचित्य नारायणपुरोपवने तामासाद्य
 तामनुरोध्य तया समेतो निर्वृत आनन्दभरितो लोकान्
 अनुगृह्णाति ॥

इत्येतावान् कथासङ्ग्रहः नातिगहन विकटघटनो
 विशदविशदः ।

कविरयं प्रतिभाति बहुषु प्राचीनेषु काव्येषु निष्णातः ।
 तत्रापि बाणवसुबन्धवादि कृतेषु गद्यकाव्येष्वपीति ।
 अन्यच्च क्रि. षोडश सप्तदशशताब्दौ चम्पूकाव्यानां
 शताधिकानां ग्रथने कवीनां स्पर्धामुदपादयताम् । इदं
 संस्कृतवाङ्मयचरित्रावलोकनादवगम्यते । प्राक्तनैः बाणवसु-
 बन्धुप्रभृतिभिः कविभिः गद्यनिर्माणे काचन पद्धतिः
 परिष्कृताः गद्येषु वर्णनीयं विशेष्यं शताधिकैर्विशेषणैः
 उपसंपाद्यते । विशेषणानि च समस्तपदानि पंक्तिदशक-
 व्यापीनि अवान्तरबहुविधसमास परिकर्मितानि । कस्य
 समस्तपदस्यावान्तर समस्तपदे कुत्रान्वय इति विचयो विभ्र-
 मावसानः । **प्लेषाविष्टा विरोधाभासा दुरुहाः ।**

प्रायेण चर्वित चर्वणाः पङ्कज चन्द्र बिम्बादयः उपमारूपक
समासोक्तिव्याजोक्ति व्याजनिन्दादिष्वलङ्कारेषु संपुटिताः ।
विरह वर्णने चन्द्रचन्दनोशीरादीनां दुःसहता । एत एव
विषयाः कृतक दुर्घट कल्पना विशेषैः अत्यन्तं नीरसीकृत
विस्तराः महाकविपथमनुगतैः पञ्चात्तनैः कविभिदृताः ।

काव्यमिदमपि तदनुसार्येव । तथाऽपि काचन नव्यता
विलसति । वेङ्कटगिरिस्वामि पुष्करिणीत्यादीनां वर्णना-
वसरे तत्क्षेत्रपरिचिता विद्वांसः सङ्कल्पातीतातिशयोक्ति-
परिमलितेऽपि वर्णने वास्तविकं स्वानुभूतं किञ्चन रामणीयक-
मभिजानीयुरित्ययं विशेषः ।

वेङ्कटगिरिवर्णनम् 1/33 - 41 नगरवर्णनं 1/42 - 80
चक्रराजकृतं भगवत्स्तवनं 2/89 एतान्यतीव हृद्यादि सहृदय
हृदयपटं विवृत्य तत्र विविधवर्णखचितं वर्णसान्द्रतापेशलता
विनिमयेन परिमाणत्रयशोभीनि चित्राणि चिरस्थायीनि
विदधते । शृङ्खलोपमेति काचन कविप्रौढैरादृता । उप-
मानोपमेययोः उपमेयसङ्गतं किञ्चिदुपमानीकृत्य पुनरुपमा ।
तस्यामुपमायां उपमेय भागमुपमानीकृत्य पुनरुपमेति शृङ्ख-
लोपमा । इयं परिपाटी प्रथम आश्वासे सुवर्णमुखरी वर्णने
1/25/38 - 1/25/43. द्वितीय आश्वासे असुराधर्षण प्रस्थाना

वसरे 2/25/48 - 51. तृतीय आश्वसे वियद्राजवर्णने
चातिदोर्घा 3/5/22 - 42 रसिकानां कौतुकमादधाति ।

अन्ये केचन स्थाली पुलाका उद्धियन्ते पक्वा
अपक्वाश्च । वेङ्कटनगरं वर्णयन् कविः जाराणां मुष्टमतीनां
विभ्रान्तिमेवमाविष्करोति । लतागृहं प्रविशन् जारः
“ तत्र दृष्टा किमियं शम्पालता ? उत मे विलासिनीति ?
संशेते । यदा नामसमेतं सङ्केतं प्रतिवचनमुखेनाकर्णयति
तदा सेयं मम कान्तेत्यभिजानाति ॥ 1/47 । तृतीय आश्वसे
भगवान् पद्मावतीं निर्वर्णयति । “ दृष्टा श्रीः । अनुरञ्जिताश्च
सततं ताः सत्यभामादयः । ज्ञाता नैकसहस्र गोपसुदृशः । ”
परिचितप्रायेयं तुलना । “ परमेषा मया स्वीकृतं अमृत-
परिवेषणाय पुरहर मोहनाय च मोहिनीस्वरूपमप्यतिशेते ”
इति अपूर्वमुल्लेखं करोति कविः ॥ 3/74

पद्मावत्या विरहवर्णने कञ्चन सार्वत्रिकमनुभवं
अन्यादृश्या भङ्ग्याऽऽविष्करोति । “ पश्यन्त्येव - ईक्षितेनैव-
शृण्वन्त्येव च पृच्छति । चलन्ती स्तब्धपादाब्जा हसन्त्येव च
रोदिति ॥ ” अयं श्लोको मूले लुटितः । कृ. कोशे व्यक्त
उपलब्ध इति महान् मोदः ॥ 3/103 । अस्मिन्नेवाश्वसे
पुलिन्दकन्या - प्रतिदिनमद्या प्यस्माभिर्गृहद्वारेषु संगता सूची-
विक्रयिणी कविताप्रभया नितरां प्रकाशते । 3/111 - 1/117

गद्येषु विरोधाभासाः दोषानपि गुणान् गुणानपि दोषान्
भावयन्ति । 1/55

भगवति वेङ्कटाचलविहारिणि स्मर्यमाणे रोगविशेषाः
अङ्गहीनताश्च मनुष्यानपहाय अन्यत्र सङ्क्रम्य क्वचित्
शोभामावहन्ति ॥ 1/70/1 - 1/31.

केचन व्याकरणापभ्रंशाः । अम्बुजाक्षि वक्षः 1/21.
नयन्ते 1/26 घोषन्ते 3/18. ह्रीमग्ने 3/41. 3/41. इमे तु
“अपि माषं मषंकुर्यात् छन्दोभङ्गं न कारयेत्” - इति न्याय-
माश्रित्य परिहरणीयाः । अन्ये च - धावमानान् 2/26/3
उत्पतमानान् 2/26/5 नृत्यमानान् 2/26/6 अस्तुवत् - इत्यादयः
कविप्रौढिमेति मर्षणीयाः ।

श्रीचक्रराजोऽसुरान् पराभाव्य प्रतिनिवृत्तः भगवन्तं
स्तौति 2/68-92. तत्र प्रथमतो “भगवदाज्ञा परिपालितेति”
खलु प्रस्तोतव्यम् । तद्धि प्रकृतम् । नाक्षरमेकं उच्यतेऽस्मिन्
विषये । तन्नापि स्तोत्रे मनस उपदेशः क्रियते-भगवति भक्तिः
कर्तव्येति । अप्रसक्तं अथवाऽतिप्रसक्तमिदं न घटते प्रकृते ।

तथैव बकुलमालिकाकृता अगस्त्येशस्तुतिरपि 3/86-91

चतुर्थ आश्वसे धियद्राजः विवाहार्थं आगतं भगवन्त-
मभिसमेति स्वागतचूर्णिकया जयविजयीभवेत्यन्तया ।

अनन्तरं स्तौति । “तत्रापि परिणयायाभ्येहि । कन्यां मे स्वीकुरुष्व ” इति न प्रार्थयति । प्रकृतस्पर्श एव नास्ति ।

प्रविष्टे च भगवति राजीवलोचने स्वदयितया पद्मावत्या सह निजराजधानीं तदवलोकन कौतुकाः सुन्दर्यो यद्यदाचरन्-कविसंप्रदायसिद्धमपि तत्तत् प्रकृतं सन्दर्भं न पुष्पाति 4/54-91

एवमचारूणि यद्यपि सन्ति प्रकरणानि न तानि काव्यस्य समग्रां चारुतां प्रतिघ्नन्तीति उच्छ्वसितव्यम् ।

काव्यस्यास्य प्रकाशनाय यो भरो मय्याहितः स भगवतः श्री वेङ्कटेशस्य निन्याजककरुणाया अपि मय्यभिवर्षमादधादिति तादृशभाग्यवितरणप्रतिभुवां तञ्जपुरी सरस्वतीमहालयाधिकृतानां निकटे तथा मुद्रणशोधने बहु उपकृतवद्भ्यः श्रीमद्भ्यः सरस्वतीमहालय ग्रन्थपरिशोधनाधिकृतेभ्यः कृष्णमूर्तिशास्त्रिम्यश्च मम धन्यवादमुपहृत्य रसिकेभ्य इदं काव्यमादरणीयं समर्पयामि सविनयम् ।

इति,

वे. स्वामिनाथ आत्रेयः

॥ अनुक्रमणिका ॥

प्रथम आश्वासः

गद्यपद्यसङ्ख्या

प्रस्तावना	1
सुवर्णमुखरी नदी वर्णनम्	25
पद्मसरोवरवर्णनम्	31
वेङ्कटाचलवर्णनम्	33
नगरवर्णनम्	42
स्वामिपुष्करिणीवर्णनम्	55
विमानवर्णनम्	64
भगवतः केशादिपादान्तवर्णनम्	65/1
गुणविभूतिवर्णनम्	65/35

द्वितीय आश्वासः

भगवतः सभायां ब्रह्मादि प्रार्थना	1
चक्रराजप्रेरणाऽसुरवधाय	18/27
चक्रप्रस्थानम्	19
समरसङ्घर्षवर्णनम्	23
चक्रराजपक्षविजयवर्णनम्	40
असुरराज्य प्रमथनम्	48

अङ्गवङ्गादिराजविमोचनम्	61
श्रीचक्रराजविजययात्रा	64
श्रीचक्रराजकृत भगवत्स्तोत्रम्	68

तृतीय आश्वासः

आकाशराजवर्णनम्	1
अपत्य प्राप्तिवर्णनम्	12
पद्मिनीकेलिवनविहारः	20
वसन्तकालवर्णनम्	21
नारदाशीर्वादः	28
भगवत आगमनम्	31
परिप्रश्नालापः	36
पद्मिनीसखीभिस्तर्जितस्य निवर्तनम्	53
बकुलमालिकापरिप्रश्नः	55
भगवतो हृदयाविष्कारः	63
बकुलायाः पद्मिनीदर्शनाय गमनम्	88
पद्मावती दर्शनम्, आलापश्च	95
आकाशराजकृत परमेश्वर प्रार्थना	106
पुलिन्दकन्यया भविष्यकथनम्	111
धरणीसमागमः	120
आकाशराजस्य साकमुखेन वरवरणम्	126

चतुर्थ आश्वासः

भगवतो विवाहार्थं प्रस्थानम्	1
सन्ध्यावर्णनम्	5
भगवतः स्वागतसत्कार.	15
कल्याणमण्डप प्रवेशः	33
पद्मावती प्रवेशः	36
परिणय महोत्सवः	37
भगवतः स्वास्थान प्रस्थानम्	43
स्वागतावसरे वेङ्कटगिरिकन्यानां संभ्रमः	54
भगवतः आस्थानप्रवेशः	97
पद्मावत्याः प्रणयकोपः	29
पद्मावत्याः समावर्जनम्	101
भगवतो लोकसमाराधनम्	103

॥ ओं नमो वेङ्कटेशाय ॥

धर्मराज कवि कृता

पद्मिनी परिणयाभिधा

॥ श्री वेङ्कटेशविलासचम्पूः ॥

— ० —

॥ अथ प्रथम आश्वासः ॥

प्रस्तावना स्तुतिः

कल्याणं कुरुतां कोऽपि कमलाकामुकः पुमान् ।

श्री वेङ्कटगिरीन्द्रस्य शृङ्गभूषामणिर्मम ॥ १ ॥

आरम्भे कर्मणां यस्य स्मरणं प्रणवायते ।

वृषभाचल संस्थं तं विष्वक्सेनं तमाश्रये ॥ २ ॥

आनन्दबृन्दमरविन्दभवाद्यलब्धं

गोविन्द एव कुरुतां मरुतामधीशः ।

जाता परा जगति शंभुकुटुम्बिनी

यत्पादारविन्दमकरन्दमयी द्वितीया ॥ ३ ॥

मातर्वाणि

किमर्भक ?

अद्य सदया भूयाः

किमत्स्यद्भुतं ?

हुं

तत्किम् ?

श्वशुरस्तवैष पुरतः साक्षात्कृतः श्रीपतिः ॥

सम्यक् ते

नवमल्लिकापरिमल प्रस्पर्धि -

सन्ध्यानट प्रोद्यद्गङ्गाङ्ग झलञ्जल। रव

बन्धो गुम्भः समुज्जृम्भताम्

॥ ४ ॥

श्रीमद्वेङ्कट - पर्वतेन्द्रनिलयं

तेजः किमप्यद्भुतं

लक्ष्मी मन्दिर मिन्द्रनील रुचिरं

लक्ष्मीं तनोतु क्षणात्¹ ।

(²यद्दाम्ना भवमित्र) कोश गृहमाक्रान्तं हि

³धानादिभिः

(²गोविप्रैः) गजवानरादिभिरपी -

त्येतज्जगत्यद्भुतम्

॥ ५ ॥

1. स्थिराम् कृ पाठः

2. मूले मुषितं कृ पाठाद्भुत्यपूरितम्

3. रत्नाविभिः कृ

किंच —

कल्याणं स तनोतु
 नूतन सुधा सर्वस्वधाराधरं चुम्बन्
 मञ्जु रदाञ्चलं च कलयन् श्रीसत्यभामाऽधरे ।
 पाटीराङ्कित रुक्मिणी कुचतटीवैहारधाटीषटुः
 वीटी दान मुखोपचार रत -
 गो वाटीवधूटी विटः ॥ ६ ॥

करोतु कुशलं कोऽपि - कामुकः - कामिनी जनः ।
 ४वक्षःसंबन्धविश्रान्तिः न कदाऽपि गयो रभूत् ॥ ७ ॥

पुरुषार्थान् ददात्येको मेघो वेङ्कटपर्वते ।
 शम्पालताऽपि तन्नत्या शाश्वतीं श्रियमप्यहो ॥ ८ ॥

आनन्दं परमं तनोतु सततं
 त्रय्यन्त केलीगृहः
 सोऽनन्तो मम वेङ्कटाचलपतिः
 स्तोत्र प्रवृत्तात्मनः ।
 हस्ते यो नहि केवलं शुभकरीं श्रीदानमुद्रां सदा
 धत्ते
 किन्तु मुखेऽपि चेति
 जगति प्रौञ्चाण्डघण्टारवः ॥ ९ ॥

4. अकलकिल्लेन् एरुकरे अलमेल्ल मङ्गोयुरैमारपन् - इति द्राविडसूक्ते।
 सूचनाऽत्र ॥

यस्यासीत् कलशाम्बुराशिरतुलं केलीगृहं

भोगिराट् - शय्या

यस्य कुटुम्बिनी^१स्थिरतरा लक्ष्मीः

विधाता सुतः ।

यत्पादाम्बुजनिः सृता मधुञ्जरी गङ्गा च

पोष्याणि चेत् विध्यण्डान्यखिलानि

तस्य सुयशोऽम्भोधिः क्व ?

वाणी क्व मे ॥ १० ॥

कति त्रय्यन्तास्ते ?

कति कमलजाद्याश्च कवयः ?

कति प्रौढा मन्त्राः ?

कति कति पुराणागम गणाः ?

कति च्छन्नाः शौरे ?

कति च शिथिला स्त्वद्गुणपराः ?

तथाऽपि स्तोतुं त्वां अहह मम लोभो विजयते ॥ ११ ॥

अरुणाधरमस्तु वस्तु चित्ते

करुणापूर करम्बिताक्षिकोणम् ।

कुटिलालक मम्बुजाक्षि वक्षःस्थल

लावण्य मगण्य पुण्य लभ्यम् ॥ १२ ॥

5. पुनरपितस्याः सूक्तेः सूचना

लोकत्रयं हरिरसौ परिमाति यत्नात्

त्वीन् विक्रमानुपगतो ;

न हि चित्रमेतत् ?

ये तादृशं किल धरन्ति हृदन्तरेण

तत्पादरेणुलव एव जगत् पुनातु ॥ १३ ॥

द्वन्द्वं तदद्भुतं वन्द्यं इन्द्रङ्कुरपरिष्कृतम् ।

^६यस्य दक्षिणभागेन शयनं पुरुषायितम् ॥ १४ ॥

किं तातेति प्रवक्ष्यामि किमु वा मातरित्यपि ।

सन्दिहानं ^७सुतं दृष्ट्वा शिवयोरवतु स्मितम् ॥ १५ ॥

कबलीकृतकान्तार्धं कमनीयकलेवरम् ।

^८कर्पूरकोमलं किञ्चिदथवा श्यामलं स्तुमः ॥ १६ ॥

सङ्ख्यातिलङ्घि कविकोटि गणाः !

भवत्सु केचिन्नुता

न वयम्

इत्यलमद्यकोपैः ॥

6. अर्धनारीश्वरस्वरूपस्य भगवतः परमेश्वरस्य दक्षिणभागेन शयने वामभाग-
स्थिताया भगवत्या ऊर्ध्वावस्थित्या पुरुषायितनाम्नी कामकलाऽत्र
व्यंजिता ॥

7. गुहं (कृ)

8. ईश्वरः कर्पूरगौरः देवी च श्यामलेति वर्णप्रत्यये विकल्पो वर्णितः ॥

यस्याः कटाक्षकलनात् कवयो भवन्तो जाता
जयन्ति भुवि
तां जननीं प्रणौमि ॥ १७ ॥

मार्गे गतेऽतिरसिकैः कविसार्वभौमैः
द्वित्राणि मेऽद्य पदचङ्क्रमणानि सन्तु ।
हंसाधिराजनिवहैः गगनेऽभियाते
किं सारसोऽपि न करोति हि पक्षवीचिम् ? ॥ १८ ॥

^९दोषाकरो भवतु वेङ्कटनाथचम्पूः
सन्तस्तथाऽपि शिरसा परिलालयन्तु ।
^{१०}दोषाकरं कलयतो निजमूर्ध्नि शंभोः
सर्वज्ञता न किमसौ सकलाभिवन्द्या ! ॥ १९ ॥

वाणीह रञ्जयति मे रसिकानतीव
सर्वान् खलानपि
तथाऽपि न चित्रमेतत् ।
^{११}ये निन्दितुं च तरुणीमवलोकयन्ति
तानप्यहो झटिति सा हि वशीकरोति ॥ २० ॥

९. दोषाणामाकरः

१०. दोषायां (सन्ध्यायां) करा यस्य

११. निन्द्यैव योषिदिति येऽप्यवलोकयन्ति (क)

निन्दन्त्वद्य सहस्रशः खलजनाः

नन्दन्तु वा

तेन किम् ?

सन्तः सन्तु दयालवः

स्तुतिधिया श्रीवेङ्कटाधीशितुः ।

इत्यालोच्य

करोति काञ्चन कृति श्रीधर्मराजः कविः

पद्यैर्हृद्यपदप्रबन्धसुभगैः

गद्यैस्तरङ्गद्रसैः ॥ २१ ॥

अङ्गीकृत कलाश्रेणी वाणी नृत्यति मन्मुखे ।

विद्वत्सामाजिकाः सर्वे पश्यन्तु रसिका मुदा ॥ २२ ॥

तदेव निस्तुलं वस्तु पुरस्तादस्तु नः सदा ।

एकस्मिन् वन्दिते यत्र फलं ¹²द्वाभ्यां प्रदीयते ॥ २३ ॥

बिम्बस्निग्धतराधरोपरि

परिक्रीडाविनोदस्फुरन्मन्दस्मेर

किशोरकोऽ

द्भुततर प्रोल्लोल नीलालकः ।

नन्दस्थाङ्गण जानुचार समये

साचीभवत्कन्धराऽऽलोलव्याघ्रनखाङ्कुरोऽ

स्तु पुरतः

तेजो विशेषो मम ॥ २४ ॥

॥ सुवर्णमुरवरी नदीवर्णनम् ॥

अस्ति

समस्त दुरित पुञ्ज भञ्जन विरुद शीकर निकर

निरन्तर तुन्दिलमन्थर तर विहृति

सडम्भ गन्धवह डिम्भ

सञ्चारमात्र पवित्रीकृत दिगन्तरा 25/1

निजान्तराल विलस दिन्दीवर वृन्द

मकरन्द सन्दोह रसास्वादमत्त

मिलिन्द रमणीय झङ्कार

सरससङ्गीतभङ्गी-समावर्जित हृदयाशेष

जलमानुषार्भक लोलायमान

तुङ्गतर तरङ्ग मालिकोपशोभिता 25/2

जनिमृति दावानलतप्त जनकुल

तापापनोदनाय

यथेच्छं निमज्जयितुमिव

वेङ्कटगिरि शिखराभरणायमानेन

भगवता

बहिरिव परिकलितेव

अनुकम्पालहरी 25/3

गोविन्द पादारविन्द मकरन्द झरी -

देशान्तरनियन्त्रिताऽपि

चिरविरहमसहमानेव

परिसरमनुसरन्ती 25/4

तदीयपादपीठायमान गिरिराज-

चरणमूलं

भुजासहस्रैः अनुकलमनुस्पृशन्ती 25/5

इन्दिरा परिजनायित गन्धर्वराजसुन्दरी

जलक्रीडासमय

कुचगिरिसंमर्दविगलित कुङ्कुम

पङ्क्तीकृत प्रवाहतया

रागातिशयमिव

बहिरपि प्रकटयन्ती तरङ्गिणी 25/6

रमणीय स्फाटिक शिलाघटित

सोपानतल कलित विशाल

तट परम्परा निकट निरूढ-

विविध विटपि विटपा 25/7

निबिडितार्द्रां चौर कृष्णाजिन-

दिव्याम्बरसहस्र-

पटपटारवापदेशेन

महापातक पिशाचिकोच्चाटन महामन्त्रमिव

परिशीलयन्ती 25/8

तटनिकट समारोपित प्रमदवन -

विराजमान कल्पतरु विकल्पायमानानल्प तरु-

निकर कुसुममञ्जरी पुञ्ज परिपाक-

विगळन्मधु झरी सहस्र-

बन्धुरमहाप्रवाहेण

सिन्धुराजस्य लवणाकरापयशो

मार्जयन्तीव 25/9

प्रवाहधाटी समुन्मीलितानेक शाखि

शाखा दर प्रकाशित शिखापङ्क्ति

कन्दलित सिन्धुतीर भागतया

वेङ्कटगिरिविहरदिन्दिरा

¹³जनकमन्दिर कुशलवृत्तान्त

विचारणधुरन्धर परिजनबृन्द

सन्तत गमनागमनोपयोगि

मार्गसूत्रबन्धनोचित शङ्कुरेखामिव

कल्पयन्ती 25/10

अन्तरान्तरा पुथुलतर गण्डशैल

परिस्खल दुल्लोल

विशीर्ण पृषद्गण धूपित गगनतया

गगन तटिनी सौभाग्यमिव

फूत्कुर्वन्ती 25/11

इन्दिराली जेगीयमान सरस सङ्गीत

माधुर्यद्रवीभूत केलीशैल शिला

भङ्गतरङ्गित कुल्याशत ¹⁴संबन्ध

प्रतिक्षण प्रवर्धमान प्रवाह

निमज्जित कल्हार कुल

समुत्पतद्भृङ्गसङ्घ

निर्धूतान्तरिक्षान्तरालतया

यथाविधि निमज्ज

दनेकजनपद समागत

जनमण्डलाङ्ग समुत्पन्न

¹⁵पापवृन्दसन्दोह संभाविनी 25/12

हसन्तीव कुमुद समुदायेन 25/13

चदन्तीव कपिकुल कलकलारावेण 25/14

आलोकयन्तीव इन्दीवर वृन्देन 25/15

नृत्यन्तीव निरन्तरोत्पतित मत्स्य पोतेन 22/16

विहरन्तीव जलजन्तुकुल चटुलास्फालनेन 25/17

14. संरोध (कृ)

15. एकस्य जनस्य पापवृन्दं बहूनां पापवृन्दानां सन्दोहः

- विशन्तीव पातालं गंभीरावर्त सहस्रेण 25/18
 आविशन्तीवाशान्तरालं अपरिमितवीचिनिचयेन 25/19
 भुजलतेव चिरविरहित ¹⁶निजतनूजा
 समालिङ्गनसादरस्य सिन्धुराजस्य 25/20
 मुक्तामालिकेव वसुन्धरायाः 25/21
 भुजगीव पातकिपान्थानाम् 25/22
 मधुक्षरी मङ्गलमञ्जरी पुञ्जस्य 25/23
 प्रतिबिम्बितेव दिव्यतरङ्गिणी 25/24
 पुरुषार्थाधिदेवतेव प्रवाहरूपिणी 25/25
 सज्जनवृत्तिरिव पवित्रीकृत जीवना 25/26
 इन्दुकलेव कुमुद समुदाया मोदकारिणी 25/27
 श्यामलाशरीरकान्तिरिव नवकुवलयकुलरम्या 25/28
¹⁷रक्तोत्पलैः शोणायिता 25/29
¹⁷शैवालैः कृष्णा 25/30
¹⁷सुकृतीनां भद्रा 25/31
¹⁷सुन्दरीणां नर्मदा 25/32
¹⁷पातकानां भीमा 25/33

---

16. लक्ष्मीः

17. पुण्यनदीनामस्यां समावेशः उत्प्रेक्ष्यते ।

¹⁷महिमातिरेकेण तुङ्गा 25/34

¹⁷अधिकतरप्रवाहेण वेगवती 25/35

¹⁷इन्दिराजन केल्यारभट्या दिव्यतरङ्गिणी 25/36

¹⁷अतिनिर्मलतया विरजाभिधाना 25/37

नारायणोरस्थलीव कमलालङ्कृता 25/38

कमलेव सागरनन्दिनी 25/39

नन्दिनीव कामधुक् 25/40

कामधुगिव नाशित विश्वामित्र सेना 25/41

मित्रसेनेव विपत्समयावलम्बयष्टिः 25/42

अवलम्बयष्टिरिव सन्मार्गसूचिका 25/43

किं बहुना ?

अनुपमवैभव वैखरी सुवर्णमुखरी ॥ 25 ॥

तटे यस्याः जीर्णैरपि विविधपर्णैः पटलितैः

कुटीबृन्दैर्नीरन्ध्रतभुवि निषण्णा मुनिजनाः ।

हृदि ध्यायं ध्यायं किमपि दलितेन्दीवर कुल-

प्रभारम्यं तेजः

द्वुटिमिव नयन्ते युगशतम् ॥ 26 ॥

¹⁸तीरागस्तन भासमान रूपा

शैवाल द्युति भूषिताङ्गशोभा ।

18. अयं श्लोकः मूले द्रुटितः । कू. कोशपाठः समीचीनः ।

तस्मात् स एव श्लोकः ।

पद्मास्या भुवि भाति कम्बुकण्ठी
मीनाक्षी मधुराधिदेवतेव ॥ 27 ॥

यस्यास्तटे पद्मसरो विधाय
तत्पङ्कजस्थां बहुभिस्तपोभिः ।
लक्ष्मीमवाप्याद्य हरिः प्रसन्नः
श्रीवेङ्कटाद्रौ जयति प्रकामम् ॥ 28 ॥

फणीन्द्रकन्याः जलमानुषीभिः
साकं समागत्य समानवेषाः ।
यस्यास्तटालङ्करणञ्जनार्द्रि
उत्तानितास्या विनमन्त्ययत्नात् ॥ 29 ॥

तरङ्गडोलाशतं लालितानां
तपोधनानां जलमानुषाणाम् ।
जानन्ति यस्यास्तटवासिलोकाः
सन्ध्यासु भेदं नियमार्घ्यदानैः ॥ 30 ॥

॥ पद्मसरोवरवर्णनम् ॥

अस्ति तस्यास्तटे रम्यं स्वस्तिदं सर्वदेहिनाम्
न पद्मास्थानतोऽप्यर्थादपि पद्मसरोवरम् ॥ 31 ॥

१९ तत्तीरे भगवान् शुकं मुनिवरं
त्रय्यन्तसिद्धान्तिनं कृत्वा

आस्ते बलभद्ररामसहितः कृष्णः श्रियाऽलङ्कृतः ।
 यो भूभारजिहीर्षया
 निरगमत् धूर्वं यशोदान्तिकात्
 तस्या ईप्सित साधनाय
 पुनरप्यत्राविरासीत् प्रभुः ॥ 32 ॥

॥ वेङ्कटाचलवर्णनम् ॥

अस्ति च तस्य तटस्थले 33/1
 जाम्बूनदकटकतटप्रकटित
 नूतनमणिकेतनायमान कदलोकाण्ड
 ताण्डवित तदीयपत्र खण्ड समुद्भूत वाताङ्कुरैः
 अपनुदन् खरकिरणसंपतत्
 समुज्ज्वलदमलतपनोपल
 ज्वालामालावलेह परिश्रान्त
 मार्ताण्ड तुङ्ग तुरङ्गमश्रमः 33/2
 सुन्दर पुरन्दरोपलमुख
 विविधमणि बृन्द कन्दलित
 सानुसान्द्रीकृत चन्द्रशाला निरन्तरः 33/3
 निस्तन्द्रमनुसन्धीयमान कन्दर्पतन्त्र
 मन्त्राधिदेवता प्रसाद

समासादितानन्द तुन्दिलान्तर
 CC-0. Mumukshu Bhawan Varanasi Collection. Digitized by eGangotri

इन्दिरालीजन पुरुषायित महोत्सव समय—
 समुद्भूत कस्तूरिकातिलकित मुखारविन्द —
 परिगलित श्रमबिन्दु सन्दोह संपर्ककलङ्कितेन
 वातायन मार्गपान्थेन

चन्द्रमण्डलेन परिष्कृतः 33/4

तुङ्गतर नर्म हर्म्याङ्गणेषु

आचार इति परिजनकर कलित —

सम्मार्जनी द्वरीकृतेन

नक्षत्रगणाद्वैताप्रादकेन मुक्तामणिसहस्रेण

निबिडीकृत निजाऽऽभोगः 33/5

क्वचित् इन्दिरापरिजन गन्धर्वराजसुन्दरी

पदपल्लव निःसृतालक्तकविन्दु—

सान्द्रीकृत कुट्टिमः 38/6

क्वचित् सेवार्थसमागत दिक्पाल—

मौलि विलसदमल मुकुटतट घटित—

विविध मणि गण किरण निकुरुम्ब—

नीराजित द्वारपाल पादपीठिका परिसरः 33/7

क्वचित् निरन्तर सर्ग परम्परा संध्रम—

संभावित लोकान्तर कल्पना—

व्यत्यास भयापन्नोदनाय

चकितचकितं समागतस्य

चिरकाल प्रतीक्ष्यमाण लक्ष्मीकान्त दर्शनावसरस्य

भगवतो हिरण्यगर्भस्य

निवास गृहायित पुरद्वारप्रवेशः 33/8

तटस्थली सङ्घटित हरिन्मणि-

प्रभाङ्कुर तरङ्गित गगनाङ्गणतया

परिसर कृतनिलय नीलकण्ठ-

नन्दनस्यन्दनायमान-

नीलकण्ठ परिबृढ सेवार्थं समागत-

शिखिमण्डल ताण्डव परिमण्डित-

वैकुण्ठरमणी रमणीयतर लीलावनोपकण्ठः 33/9

उपत्यका प्रान्त निरन्तर निरूढ-

कुन्द मन्दार माकन्द चन्दन पनस-

पाटल पारिजात चम्पक चाम्पेया-

द्यनेककोटि विटपिपटलैः

अधरीकृतचैत्ररथैः

अल्पीकृत कल्पकद्रुमैः

आमोदी कृताण्ड भित्तिभिः

कोरकीकृत तारकैः

मकरन्दीकृत दिव्यसिन्धुभिः

फालीकृत चन्द्रसूर्यैः आवृतगगनाभोगः 33/10

- सोदरः केदारस्य 33/11
 सामन्तो गन्धमादनस्य 33/12
 सपत्नो रत्नशैलस्य 33/13
 संबन्धो गन्धपर्वतस्य 33/14
 सन्तोषकरो मन्दराचलस्य 33/15
 सर्वमङ्गलदः सर्वमङ्गलागुरोः 33/16
 श्रीकरः श्रीशैलस्य 33/17
 ह्रीकरः सालग्राम धराधरस्य 38/18
 मित्रं चित्रकूटस्य 33/19
 क्षेमङ्करो मङ्गलगिरेः 33/20
 महनीयो महेन्द्र पर्वतस्य 33/21
 स्वस्तिकरो हस्तिगिरेः 33/22
 आसन्नोऽरुणाचलस्य 33/23
 अदूरोऽहोबलस्य 33/24
 आलयो निधिगणानाम् 33/25
 आवासः कल्याणानाम् 33/26
 आकरो रत्नानाम् 33/27
 आस्थान मण्डपो निखिलाश्चर्याणाम् 33/28
 हेतुः सौभाग्य पारिजाताङ्कुरस्य 33/29
 सेतुरमृतत्व समुद्रस्य 33/30
 दिव्यतरुर्मङ्गल कुसुमस्य 33/31

मृत्योरेव मृत्युः 33/32

भयस्यापि भयङ्करः 33/33

आतङ्कस्या प्यातङ्ककरः 33/34

जराया एव जीर्णदातायी 33/35

अविषयो विषय विषधर सञ्चारस्य 33/36

अनाक्लिष्टः क्लिष्टतया 33/37

अनालोकितः पातक जालेन 33/38

जन्मदेशो धर्मदेवतायाः 33/39

जीवातुर्जेनिमरणात्तर्हिनाम् 33/40

आश्रयः श्रद्धावाहिनीनाम् 33/41

अवलम्बः करुणरसस्य 33/42

आरामो निखिलविद्यात्तरुणाम् 33/43

दण्ड इव ययनच्छत्रस्य 33/44

स्तम्भ इव ब्रह्माण्ड महामण्डपस्य 33/45

विजयस्तम्भ इव देवता सार्वभौमस्य 33/46

²⁰अत्यौन्नत्याहाकारेण 33/47

योद्धुमिव हिमवन्तम् 33/47/1

नियोद्धुमिव रजतभानुमन्तम् 33/47/2

स्नातुमिव मन्दाकिन्याम् 33/47/3

गृहीतुमिव मातृण्डम् 33/47/4

- निगृहीतुमिव चन्द्रमण्डलम् 33/47/5
 अनुगृहीतुमिव सत्समूहम् 33/47/6
 आलिङ्गितुमिव तपोलोकम् 33/47/7
 धर्तुमिव सकललोकम् 33/47/8
 कर्तुमिव कल्याण धरणीधरकीर्तिभङ्गम् 33/47/9
 कबलयितुमिव सत्यलोकम् 33/47/10
 छादयितुमिव गङ्गापातम् 33/47/11
 आलोकितुमिव चतुर्दश भुवनानि 33/47/12
 भेत्तुमिवाण्डभित्तिम् 33/47/13
 वेत्तुमिव विध्यण्डान्तरवृत्तान्तम् 33/47/14
 मातुमिवौन्नत्यसीमावधिम् 33/47/15
 निर्मातुमिव विश्वनिर्मातुरपि विस्मयपरम्पराम्
 उपलक्ष्यमाणः किं बहुना
 मनसोऽप्यगोचरे महिमनि वर्तमानः 33/48
 अधरीकृत सकलकुलाचल भूमा 33/49
 वेङ्कटाचलनामा ॥ 33

यत्र च

गुहान्तरस्था मुनयो विलोक्य

गन्धर्वयूनां रतिबन्धभेदान् ।

अहो तपःस्वासनबन्धभेदाः

कीदृग्विधाश्चेत्यतिविस्मयन्ते

विद्याधराणां मिथुनानि यत्र
 क्रीडास्थलान्वेषणं तत्पराणाम् ।
 संप्रार्थयन्ते मुनयोऽतिवेगात्
 आतिथ्यमातिथ्यमिति प्रकामम् ॥ 35 ॥

यत्कन्दरस्था गतलोकतन्त्राः
 विद्याधरीणां रतिकूजितानि ।
 श्रुत्वा मुनीन्द्राः परिशोधयन्ति
 शाखाः क्व वास्तीति क एष मन्त्रः ॥ 36 ॥

यत्र च विचित्रतरागण्यं पुण्यं सरित्तटाग
 सरो वापिकादयो
 निजान्तरविराजमानं विकचं कुमुदसमुदायं
 फेनबुद्बुदापदेशेन
 अनुपयुक्तजीवनः सागरः इति
 सन्ततं परिहसन्त इव
 विराजन्ते समीपे वसन्तमुदन्वन्तम् ॥ 37 ॥

प्रभाजालैरिन्द्रोपलं कलितं सानोः
 दिशति यः
 दिशापद्माक्षीणां रुचिरनवकर्णोत्पलरुचिम् ।
 जनानामत्यच्छं स्फटिकतटदेशस्थितिमतां
 अयत्नादासेव्यं कलयति च कूर्माकृतिविभुम् ॥ 38 ॥

आहृत्य तारागणमाशु यत्र
कर्णाटकन्याः कलिकाभ्रमेण ।

आः कोरकाणामपि तारकाणां
आघ्राय जानन्ति परं विभेदम् ॥ 39 ॥

आरुह्य मेघान् स्वगृहाङ्गणेभ्यो
जारस्त्रियो यान्त्यनिशं विशङ्कम् -

सङ्केतशालाः

यदधित्यकानां विद्युल्लताभ्रान्तिकृतो गुरूणाम् ॥ 40 ॥

क्रीडासरःक्रीडितु सुन्दरीणां

नेत्रोत्पलानामपि चोत्पलानाम् ।

तटेन्दुनीलोत्पलकोरकाणां

विदन्ति गन्धादलयो विभेदम् ॥ 41 ॥

॥ 21नगरवर्णनम् ॥

तत्र तु राजधानीपदे वर्तमानम् 42/1

विचित्र वज्रस्तम्भोत्तम्भिन्तात्युन्नत

पताका परम्परया गोविन्दपदारविन्द

निष्यन्दमानायाः मन्दाकिन्याः

त्रिदश पदाधिरोह त्रिश्रेणिकामुद्रहदिव 42/2

21. मूले अगरवर्णने आश्वासावसाने निवेशितम् । कु. पाठे तु अत्रैवदृश्यते ।
समीचीनमेतदिति अत्र निवेद्यते ।

मुक्तामणि कलित सलिलबलय प्रभाप्रवाह-

कबलीकृत प्रदेशतया

निजदुहितृ कल्याणस्थितिविचारणार्थं

समागतेन कलश जलधिनेव

कलिताऽऽलिङ्गनम् 42/3

सन्ध्यामुखसमुद्धृत

चन्द्रकान्त सान्द्रोद्धृत

चन्द्रशाला²²कुल भृङ्गपङ्क्ति प्रान्त

जलधरपटलतथा

भगीरथ भक्तिपरवशायास्त्रिदिवतरङ्गिण्याः

भूतलावतरण विलास मनुस्मारयदिब 42/4

उन्नततर नर्महर्म्य वितानित

धवलदुकूल पटल घटित

मुक्ताफल दन्तुरतया

सन्तत समीप सञ्चरन्नक्षत्रगणः

विश्रान्तिस्थानमिव 42/5

हाटकमय क्रीडाशैल कटक तट सङ्घटित-

ध्वजपटी पट पटारवापदेशेन

तर्जयदिव

निर्जेरनगरी सौभाग्यम् 42/6

पुरद्वारपर्यन्तवेदिकाप्रान्त-

परिनिर्मित सुधारसपरिपूर्णकुम्भतया

शङ्खचक्राभ्यामिव

संभावितद्वारपालकृत्यम् 42/7

तुङ्गतर शिखर शिरोमण्टप-

पर्यन्त तरङ्गित हरिन्मणिप्रभा-

श्यामलीकृत गगनतया

कामधेनुशिशोः घासग्रासं कल्पयद्विक् 42/8

जलनिधिमथन प्रयासमसहमानेन

भगवता पुण्डरीकाक्षेण

मर्त्यानिप्यमर्त्यान् कर्तुमिव

निर्मितैस्मृतभरितैस्तटाकैः शोभितम् 42/9

परिसरसरसीः कनकारविन्द सौगन्धिक

निःष्यन्ददमलमकरन्दफान तुन्दिल

सायन्तन पवन

मन्दमन्द परिस्पन्दापदेश लालन

समुन्मिषित तटोद्यान मल्लि मतल्लिका -

कुटज कुरबक मरुवक कुन्द तिन्दिकादि

कुसुमनिकर सुरभीकृत प्रदेशतया

अधरी कुर्वदिव

नन्दनवनसंपदम् 42/10

समसमयोदित कोटिचन्द्र चन्द्रिका व्याप्तेनेव

अन्तरान्तरा लम्बमान पुण्डरीकमण्डलतया

पुण्डरीकाक्ष नाभि पुण्डरीक साजात्यमिव

उपलब्धुकामैरधोमुखैरेव तपस्यद्भिः

अभ्रतटिनी सिताम्भोजैरिव

उपास्यमानेन वितानपटपटलेन

प्रकाशमानम् 42/11

मातृकाभवनमिव विचित्रतर-

जगद्विधातृशिल्पिनः 42/12

दिवपालाभिलषित सौभाग्यम् 32/13

चन्द्रातप सान्द्रीकृतमिव

चन्द्रशाला घटित निस्तुल स्थूल-

मुक्ताफल प्रभामण्डलैः 42/14

अन्धकार नीरन्ध्रतमिव इन्द्रनील-

मणिमयलीलाशैल रुचि वीची निचयैः 42/15

सन्ध्याराग बन्धुरमिव

पद्मराग गोपुर निकर प्रभाप्रसारैः 42/16

बालातपशालायितमिव

तप्तजाम्बूनद सालवलय कान्ति निकुरुम्बैः 42/17

आकाशमयमिव

गारुडमण्डलित तोरण कान्ति पुरैः 42/18

पुरन्दरचापमयमिव

निरन्तर तरङ्गित नानामणि मञ्जरी कान्ति पुञ्जः

घनाघनस्तनितमिव

सन्तत सन्तायमान दुन्दुभिभेरीडिण्डिमाद्यनेक

वाद्यविशेषैः 42/20

माधुर्याभिव्यक्तमिव

गन्धर्वपुरन्ध्रीवृन्द सङ्गीतरस तरङ्गैः 42/21

परिमल कबलीकृतमिव

नूतनोद्यान परम्परा विराजमान मन्दार पारिजात

तरुनिकर कुसुममकरन्द झरीभिः 42/22

वैराग्यनिबिडितमिव परमयोगिभिः 42/23

कोशगृहं कैवल्यमणिभूषणस्य 42/24

क्रीडागृहं शान्ति कान्तायाः 42/25

विलास मन्दिर मिन्दिरायाः 42/26

विहारगेहं विजयलक्ष्म्याः 42/27

क्वचित् लीलाशुक पापठयमान शास्त्रकदम्बम् 42/28

क्वचिद् गृहशारिकाध्यापिताध्ययन तन्त्रम् 42/29

क्वचिद् आरामकोकिलोपदिश्यमान सङ्गीतकलापम्

जञ्जप्यमान मन्त्रसमूहम् 42/31

पापठयमान भरतम् 42/32

गीयमान रामायणम् 42/33

- श्रूयमाण धर्मशास्त्रम् 42/34
 विचार्यमाण त्रय्यन्त रहस्यम् 42/35
 आकर्ण्यमाण भागवतम् 42/36
 आसेव्यमाण द्राविडभक्तप्रबन्धम् 42/37
 आलोच्यमाण ज्यौतिष सिद्धान्तम् 42/38
 आवेद्यमाण नूतन प्रबन्धम् 42/39
 आरच्यमाण सूक्तकदम्बम् 42/40
 आवर्त्यमानाष्टाक्षरम् 42/41
 आचर्यमाण चान्द्रायणादिकम् 42/42
 आतन्यमाण सप्ततन्तु 42/43
 उद्घोष्यमाण वर्णक्रमादिघनान्तम् 42/44
 उद्गीयमाण सामसूक्तम् 42/45
 उज्जृम्भमाणवादिगर्जनम् 42/46
 निर्णीयमानन्याय कदम्बम् 42/47
 पोष्यमाणसत्कवि समूहम् 42/48
 सत्क्रियमाण सज्जनवृन्दम् 42/49
 पूज्यमाण विद्वज्जनम् 42/50
 उपचर्यमाण भक्त परम्परम् 42/51
 सेव्यमाण यति वृन्दम् 42/52
 नमस्क्रियमाण नैष्ठिकजनम् 42/53
 तथ्यमान तपःकलापम् 42/54

- प्रतिष्ठाप्यमान श्रोत्रिय कुटुम्बम् 42/55
 वाच्यमान स्वस्तिवाचनम् 42/56
 उच्यमान वेङ्कटेशनामावलि 42/57
 त्रिविष्टपमिव सुधर्माधिष्ठितम् 42/58
 ब्रह्मलोकमिव चतुराननालङ्कृतम् 42/59
 कैलासशृङ्गमिव सर्वशोषशोभितम् 42/60
 अलकामिव राजराजसनाथीकृतम् 42/61
 कल्याण धरणीधरमिव
 सुरलोक कोटि विराजितम् 42/62
 तुषाराद्रिशिखरमिव सर्वमङ्गलोत्पादकम् 42/63
 गगनाङ्गणमिव द्विजराजाधिष्ठितम् 42/64
 नवग्रहास्थानमिव सत्समूहव्रतम् 42/65
 मार्ताण्डमण्डलमिव कमलामोदकरम् 42/66
 सरस्वती वदनमिव सकलकलामुखरितम् 42/67
 घनकदम्बमिव सदमलजीवनदम् 42/68
 अर्धनारीश देहमिवाऽऽर्यालङ्कृतम् 42/69
 अतारापथमपि तारकास्पदम् 42/70
 अयोध्याधिकं परेषाम् 42/71
 मथुरायितं भक्तानाम् 42/72
 मायायितं प्राकृतानाम् 42/73
 काञ्चीस्थानायितं कामपरिपन्थिनाम् 42/74

वदरी विशालायितं तपस्यताम् 42/75

प्रयागायितं देवतानाम् 42/76

चिदम्बरायितं विमुक्तानाम् 42/77

वेदारण्यायितं वैदिकानाम् 42/78

छायावनायितं तपस्विनाम् 42/79

आस्पदं पुरुषार्थानाम् 42/80

अवधिर्वैषयिकानन्दानाम् 42/81

अतिशयितनैमिशारण्यम् 42/82

अनादृतश्चेतारण्यम् 42/83

अनुकृत कदम्बारण्यम् 42/84

अवीक्षित वीक्षारण्यम् 42/85

अगणित बिल्वारण्यम् 42/86

वितथीकृतवटारण्यम् 42/87

अपहसितवेदारण्यम् 42/88

अखिलपुण्य क्षेत्राग्रगण्यं 42/89

अस्ति निरतिशयानन्दकरं नगरम् ॥ 42 ॥

आश्चावयेति कतिचिन्निगदन्ति

चास्तु श्रौषट् वचांसि

कतिचित् शकुना वदन्ति ।

श्रुत्वा तदेतद् अमराः

त्वरयाऽभ्युपेत्य

लज्जावनम्रवदनाः

²³पुनरत्र जाताः ॥ 43 ॥

अध्वर्युरस्म्यहं

अयं भवतीति होता

उद्गाता भवत्ययं

अमी किल ऋत्विजोऽन्ये ।

इत्यादि नाम विभवैः विहरन्ति

यस्मिन्

मन्त्रप्रयोगपटवो वटवोऽनुगेहम् ॥ 44 ॥

यत्रामरीणां सुरतप्रदीपाः

²⁴द्वित्राश्च तैलेन विनापि दीप्ताः ।

गवाक्षपान्थेन्दु

रतिप्रकाशा नक्षत्रपङ्क्तिः

मणिसंहतिश्च ॥ 45 ॥

रम्भाः नियुद्धं रमणीजनानां

कृत्वोरुकाण्डैरतिलज्जमानाः ।

²⁵फलातिभारादिव नम्रशीर्षाः

प्रायेण कुर्वन्ति तपांसि यत्र ॥ 46 ॥

23. प्रतियान्ति मन्वाः (कृ)

24. त्रयश्च (कृ)

25. मूले पाठश्चठित इति कु. पाठः स्वीकृतः ॥

शम्पलतानों च विलासिनीनां

उद्यानसङ्केत लतागृहेषु ।

जानन्ति चर्षारजनीषु भेदं

जाराः स्वसंकेत चचोभिरेव ॥ 47 ॥

माणिक्यभित्ति प्रतिबिम्बितेषु

कान्तेषु कान्ताः परितो बिलोक्य ।

स्पर्शेन चाह्वानशतैश्च लब्ध्वा तान्

लज्जयाऽऽनन्दभरेण्य वीताः ॥ 48 ॥

²⁶आचार इत्यर्पित दीपलेखा

माणिक्य सङ्कल्पित मन्दिरेषु ।

निर्वाप्य तु स्पर्शमुख प्रयत्नैः

स्त्रीणां बभूवुः सुतरां चवोढाः ॥ 49 ॥

गुणप्रभा एव विलासकत्यः

कल्पद्रुमा एव महीरुहाश्च ।

²⁷मुधैव तीर्थानि च यत्र नूनं

यतो मनुष्या विबुधाश्च सर्वे ॥ 50 ॥

26. आचार इत्यर्पित दीपलेखा

माणिक्य सङ्कल्पितमन्दिरेषु ।

निर्वापिता वातमुखैः प्रयत्नैः

स्त्रीणां बभूवुः सुतरां प्रकासाः ॥ (क)

27. स्वर्णं मन्त्राद्यैव ब्रूयाद् — यत्र क

द्विपैर्मरालैः २८ फणिभिर्मयूरैः

यदीयकान्ता सविलासयानम् ।

अभ्यस्तमित^{२९}यालषितं हि युक्तं

शृङ्गारलीलारसिकैः कवीन्द्रैः ॥ ५१ ॥

यत्र

द्विजिह्वता शयनोरगे ५२/१

पक्षपातः पक्षिराजगमने ५२/२

मित्तद्वेषः कुमुदिनीषु ५२/३

रागः सीमन्तिनी सीमन्त सिन्दूरेषु ५२/४

व्यङ्ग्योक्तिः काव्ये ५२/५

छलोक्तिर्नटिके ५२/६

हुं कृतिर्वत्सस्तन्यदानासक्तधेनुषु ५२/७

तिरस्कृतिर्दुःसङ्गतेः ५२/८

भुजङ्गश्चन्दनतरुषु ५२/९

विषमदृष्टिता विरूपाक्षे ५२/१०

वक्रता वधूकचेषु ५२/११

कुटिलता कुटिलालकाभ्रुकुटीषु ५२/१२

चपलता सौदामिनीषु ५२/१३

कठिनता कामिनीकुचेषु ५२/१४

विपरीतभावः सुरतोत्सवेषु ५२/१५

दोषाऽऽधिक्यं ऋतुविशेषेषु ५२/१६

२८. पशुभिः क

२९. उल्लिखितं क

- तरलता हारलतासु 52/17
 उन्मत्तालापः कोकिलेषु 52/18
 गोत्रभेदो ³⁰वज्रायुधस्य 52/19
³¹दुर्भिक्षवार्ता श्रुतिपाठेषु 52/20
 दुर्विनीतता धनुष्कोटिषु 52/21
 विग्रहः समासेषु 52/22
 कलाहीनता प्रतिपच्चन्द्रे 52/23
 सुमनोभङ्गः पुष्पापचयेषु 52/24
 मदान्धता गन्धसिन्धुरेषु 52/25
 मानभङ्गः प्रणयिनीषु 52/26
 तमःसञ्चारः कृष्णपक्षक्षणदासु 52/27
 कलाधरविनोदः कमलिनीनाम् 52/28
 कचग्रहणं रतिविशेषे 52/29
 करग्रहणं विवाहमहोत्सवे 52/30
 हिंसा यागीयपशुषु 52/31
 प्रहसनं रूपकभेदेषु 52/32
 वर्णव्यत्यासः प्राकृतप्रबन्धे 52/33
 पलाशोपद्रवकथा यूपस्तम्भप्रकरणे 52/34

30. गोत्रभेदी बधूवरयोः कृ

31. “दुर्भिक्षं देवलोकेषु” इति तैत्तिरीयारण्यके प्रथमे प्रश्ने
 CC0: Ujaini Math Collection. Digitized by eGangotri

- कलङ्कः शशाङ्कमण्डले 52/35
 विरहश्चक्रवाकानाम् 52/36
 अत्याशा धर्माचरणेषु 52/37
 आलोचना सद्गतिसंपादनोपायेषु 52/38
 अधर्माद्भयम् 52/39
 असत्यादातङ्कः 52/40
 अपवादादाकम्पः 52/41
 अर्थार्जनं सज्जनमनोरथ पूरणाय 52/42
 मितभाषिता सत्यव्रतभङ्ग सावधानाय 52/43
 प्रशंसा परगुणेषु - नत्वात्मनि 52/44
 निन्दा स्वदुर्गुणेषु - न परकीयेषु 52/45
 पराभवः पिशुनानाम् 52/46
 परिभवः पापानाम् 52/47
 वर्जनीयता खलानाम् 52/48
 विचारो वेदान्त सिद्धान्त ग्रन्थेषु 52/49
 प्रचारः कलाविशेषाणाम् 52/50
 शत्रुभावः कामक्रोधादिषु 52/51
 निग्रहस्त्वन्द्रियाणाम् 52/52
 वृषचलनं कैलाससानुषु 52/53
 गणना हरिपरमन्त्रावृत्तिषु 52/54
 दीनता दीनतायाः 52/55

हीनता हीनतायाः 52/56

दरिद्रता दरिद्रतायाः 52/57

लुब्धता लुब्धतायाः 52/58

परमेवं व्यवस्थितम् ॥ 52 ॥

यद्वासादमरावती निवसतिः

यत्केलितश्चालकानाथत्वं च

यदीयनीर सततास्वादेन नव्यामृतम् ।

जन्तूनां भवतीति केचन वदन्ति

एतत् न चित्रं — यतस्तु

एतेष्वेकतमं सकृत्स्मरति चेत्

चैकुण्ठवासी भवेत् ॥ 53 ॥

यस्मिन्नङ्गकलिङ्ग वङ्गः मथुरायोध्यादि देशागतैः

जम्बूप्लक्षमुखाभिधान सकल द्वीपान्तरावासिभिः ।

गाणिककार्षित तप्तकाञ्चनलसन्मग्निक्य

राशयोऽभवन्

श्रीमद्वेङ्कटपर्वतस्य परितः प्रत्यन्तभूमीधराः ॥ 54 ॥

॥ स्वामिपुष्करिणीवर्णनम् ॥

तत्र च

अनेक विचित्र नदी सदागण्य पुण्यसरः सहस्र

नीरनिधौ नगरे

पवित्रीकृताखिलजन्तु
चक्रतीर्थाद्यनेक तीर्थपरिमण्डिता
जयति पातकजनवृजिन तिरस्करिणी
स्वामि पुष्करिणी ॥ 55 ॥

अनेककोटितीर्थानां स्वामित्वं प्राप्यतेऽनया ।
इति धाताऽकरोन्नाम्ना स्वामिपुष्करिणीति याम् ॥ 56

साच खलु
विपुलबलमथनोपलमुख विविधमणिगण
घटित सोपानतटोपविष्ट मुनिजन
देवतार्चनावसर समुज्जृम्भितघण्टामणि
घणाघणानटोपेन
कल्हारकुल सभय समासीन भ्रमर निकर
झङ्कारमुखरतया
निरवलम्बन पापनिकुरुम्बकलिताक्रोशमिव
प्रकटयन्ती 57/1

क्वचिदतिमदमांसलरिरंसुकलहंस
वृन्दावतंसामन्द गन्धवाहान्दोलित
विकच कमलालङ्कृत प्रदेशतया
हरिन्मणिक्ताण्डघटित तप्त कनक वृन्त चासरैः
उपवीज्यमानेव सकलतीर्थसार्वभौम चिन्हा 57/2

क्वचित् अतिविकच पुण्डरीकमण्डल
 परिमण्डित तटोपकण्ठतया
 निखिलपुरुषार्थचतुष्टय दातृ चक्रवर्ति
 बिरुदायमानसितच्छत्रचामरै रुपचार्यमाणेव 57/3
 अम्बुविहृति चटुलकर्णाटवधूटीकुचतटी
 सङ्घट्टन परितुटित स्थूलहारलता
 मुक्ताफलादि विविधमणिगणैः
 कलशजलनिधिमथन समय
 समाकर्षणसंभ्रमत्सुरासुरनिकर
 कठिनतर सङ्घट्टन विघटित
 फणामण्डलमण्डनायमान
 रत्ननिवहस्य कुण्डलीशमण्डलसार्वभौमस्य
 चूडामणिपङ्क्तिमिव पुनरर्पयन्ती 57/4
 सतत प्रतिफलित मध्य गोपुरोपरि
 कलित नूतन मणिकैतनालङ्कुरणायमान
 विहगराज गरुदञ्चल चटचटास्फालन
 पूर्वक विकटाट्टहासतया।
 पाताललोकोऽपि नालमस्मदम्बु समृद्धेः
 इत्युच्चाटयन्तीव निखिलफणिगणान् 57/5
 सोपानतटालङ्कुरणायमान पौराणिकपरम्परा
 पापठयमान विचित्रतर हरिचरित

पवित्रामृतपान समय समुदञ्चित रोमाञ्च

प्रपञ्च कञ्चुकिताङ्गानां

नैष्ठिक जनसङ्घानां

नयनारविन्दनिष्यन्दमानानन्दबाष्प

बिन्दुसन्दोहपान सन्तोषितेन्दिरालीजन

लीलाशकुन्त वृन्दा 57/6

निरन्तराधारकूर्मपृष्ठाधिरोहणमहानराध

परिजिहीर्षयेव

पर्वतेन्द्रस्य तदवतार मूलभूतस्य भगवतो

निजशिखरधारणेन विजृम्भितस्य

भगवदमन्द करुणा पूरपूरिता 57/7

सार्वभौमास्थान भूमिरिव

अनेक राजहंसमण्डल परिमण्डिता 57/8

भारत युद्ध भूमिरिव पद्मव्यूहोपशोभिता 57/9

नवनिधिगणनेव मकरकच्छप पूरिता 57/10

रघुपतिपर्णशालेव लक्ष्मणोपलक्षिता 57/11

वैष्णव पदानुसारणायेव धृतशङ्खचक्रा

अनुदिनमभिषेचनाद्युपयुक्तनिजजीवना 57/12

अंभोनिधिनाऽप्यभिलषितगाम्भीर्यसौभाग्या 57/13

प्रच्छन्नसञ्चारिणः सप्तर्षिमण्डलस्य

पङ्कधवलीकृतं प्रदेशतया

आत्मशुद्ध्यर्थमात्मज्जदमस्तरङ्गिणी

स्नानावसरमिव प्रकटयन्ती 57/14

सन्मनांस्यपि निर्मलानि निर्मलीकुर्वन्ती 57/15

तीर्थान्यपि तीर्थीकुर्वन्ती 57/16

जगति जयति ॥ 57 ॥

यज्जीवनं जीवनतामयासीत्

संसाररोगार्तशरीरभाजाम् ।

न चित्तमेतत्

सकृदत्र चालं यदोय नामस्मृतिरेव यस्मात् ॥ 58 ॥

³²हस्तादधस्तात् कलितां हरेर्यौ

तामेव पीयूषघटीं वदन्ति ।

अहं तु वैकुण्ठपदप्रदां तां

वक्ष्ये किल स्वर्गफलायमानाम् ॥ 59 ॥

इन्दीवरैर्यक्षमुनेव भाति

स्वर्णाम्बुजैरेव सरस्वती तत् ।

गङ्गेव भात्यद्भुतकैरवैश्च

तीर्थं तत्तस्तद्भवति त्रिवेणी ॥ 60 ॥

32. हरिहस्तदिष्टां हरिपावजातां

वदन्ति ते स्वर्गफलायमानाम् ।

अहे तु वैकुण्ठपदप्रदां तां

वदामि पीयूषघटीं प्रसन्नाम् ॥ ५९

॥ विमानवर्णनम् ॥

तस्यास्तु तटस्थलीभूषणायमानम् 61/1

आश्चर्यकर माश्चर्याणाम् 61/2

आनन्दकरमानन्दानाम् 61/3

आवसथं रत्नानाम् 61/4

आश्चर्यो निखिलसौभाग्याधि देवतानाम् 61/5

आस्थानममृतत्व साम्राज्यलक्ष्म्याः 61/6

अतिदृढोत्तम्भित वज्रस्तम्भसंभावित

विविधमणिमुकुटतति

प्रकटपरस्पर प्रतिबिम्बपरम्परा

भासमान विविधवस्तु निकुलम्बतया

विडम्बितमिव दामोदरोदरम् 61/7

व्याकुर्वन्तमिव विधातृविविधसर्गचातुर्यम् 61/8

व्याख्यान्तमिव विश्वकर्मणोऽपि

विचित्रतरनिर्माणकर्माणि 61/9

हसन्तमिव इन्द्रजालम् 61/10

प्रहसन्तमिव गाधिनन्दनसर्गकौशलम् 61/11

उपहसन्तमिव मयमायासामर्थ्यम् 61/12

निदर्शयन्तमिव मुकुन्दविश्वरूपम् 61/13

निवेदयन्तमिव शम्बराय शम्बरी चमत्कारम् 61/14

उपदिशन्तमिव महामायाविलासम् 61/15

विभावयन्तमिव विश्वविडम्बनम् 61/16

किं बहुना ? ब्रह्मानन्दमिव वर्णयितुमक्षमम् 61/17

मुक्ताचूर्णसंमिश्रकलधौत

धूलीपरिकलित सुधालिप्ततया

निर्मितमिव निखिलनिगमार्थैः 61/18

निर्णिक्तमिव सुरभिपयः प्ररैः 61/19

अतिनिबिडीकृतमिव घनसारैः 61/20

नीरन्ध्रतमिव विमलचन्द्रशकलैः 61/21

मण्डितमिव पुण्डरीकैः 61/22

वेल्लितमिव मल्लिकाभिः 61/23

संवृतमिव कलहंसैः 61/24

संछन्नमिव शारदाभ्रपटलैः 61/25

सङ्केतितमिव तारागणैः 61/26

समूहितमिव सन्मनोभिः 61/27

संभूतमिव सुधाम्भोद्धेः 61/28

पुञ्जीभूतमिव परमपुरुषार्थैः 61/29

एकीभूतमिव सत्त्वगुणैः 61/30

घनीभूतमिव सुकृतवृन्दैः 61/31

सम्मेलनमिव तेजोविशेषाणाम् 61/32

उत्प्रेक्षन्ते मुनयः तादृशं इति कू, पाठे शोधितम् अन्यथा 61—8—16

द्वितीयान्तानि विशेषणानि अन्वितानि ॥

मिलनमिव चाकचक्यस्य 61/33

अतिविलक्षणमुपलक्ष्यते भगवतो विमानम् 61

भगवतः केशादि पादान्त वर्णनम् ।

तं च विमानविशेषमलङ्कुर्वतः

कुमुदिनीबान्धव समुदय समुद्दलित

इन्दीवरकान्तिबन्धोः

अनेकेन्द्रनीलशिलाभङ्गतरङ्गितद्युतिपुञ्जसोदरस्य

कस्यचित् प्रभामण्डलस्य

मध्यमध्यासीनः 62/1

कोटीरतट घटित विविधमणिरुचिपुञ्ज

मञ्जरीभिः

चिकुरनिकुरुम्ब कादम्बिनी कदम्बेषु

जम्भरिपुचापपरम्परामिव परितः कलयन् 62/2

निरुपम सौन्दर्यामृत निष्यन्दिनः

अविनाभूत मन्दहास कौमुदी प्रसारस्य

निष्कलङ्क शारदवदन चन्द्रमण्डलस्य

कान्तिकन्दलनप्ररोहैः

समन्ततो निरन्तराभिलपित निजमनोरथस्य

चिरन्तन मुनिबृन्दस्य

हृदयकुमुद समुदायमामोदयन् 62/3

एकदैव दिवारात्त कल्पकाभ्यां
 आतपचन्द्रिका सन्तत सञ्चारकाभ्यां
 अनिशं कमलेन्दीवरविकासकाभ्यां
 अक्षिविलासाभ्यां
 अघटित घटनापटीयस्त्वविरुदं
 अपरिमेयमायानटीनष्टयध्वटी
 विविधविलाससूत्रधारतां च निदर्शयत् 62/4
 दुर्वार गर्वसर्वेगीर्वाण रिपुगणाहङ्कार
 दूरीकरण चणेन
 भवामयमहातङ्कागदङ्कारेण
 भक्तजन दुरित हव हुताशन प्रशमन
 विरुद करुणातिरेक पूरितेन
 समामानस समाकर्षण धुरीण
 पुण्डरीकप्रभा सुत्रायमाणेन
 दीनजनदरिद्रता शिशाचिकोच्चाटन
 महामान्त्रिकधुरन्धरेण
 कटाक्षाङ्कुरेण परिष्कृतः 62/5
 स्वभङ्ग व्यतिषङ्गमात्रेण
 प्रपञ्चमन्यथायितुमपलपितुञ्च
 स्वतन्त्राभ्यां
 ऐन्द्रजालिकपिञ्छिकायमानाभ्यां

भ्रूलताभ्यामुद्भासमानः 62/6

अतिविशदफुल्लमल्लिकापरिमलशीतलेन

भार्गवीनयनचकोरानन्दसन्दायकेन

सरसवामृतसोदरेण

धवलीकृतनभो भागेन

तरङ्गितमिव सत्त्वगुणातिरेकं प्रकटयता

मन्दस्मित चन्द्रिकालोकेन

समुन्नतभ्रूलता समाक्रान्तस्य

ललाटाष्टमी चन्द्रस्य

कलावृद्धिमिव कल्पयन् 62/7

मुकुटतटमणिं प्रभाङ्कुरायमाणया

मुखचन्दामृत विष्फूर्जन भूतया

चोर्ध्वपुण्ड्र रेखया

परिकर्मित ललाटमण्डलः 62/8

नयनामृत सिन्धुयुगल तरङ्गस्तोमसङ्घर्षं

भर्यादा सेतुबन्धायमानाभ्यां

नासावंश श्रवणपुटाभ्यां शोभमानः 62/9

ललाटोपरि सन्निधान समाश्रितलोहिताश्र

शङ्कामङ्कुरयता

सन्ततसमीपचरन्मन्दस्मित किशोर

विहरणोचित पद्मरागमणि सौधकुट्टिमेन

दन्तपङ्क्तिमल्लिकामुकुलावरणपल्लवेन

मुखसौन्दर्यसिन्धुप्रवालेन

विशददन्तरुचिकिम्मीरितेन

अधरबिम्बेन विराजमानः 62/10

कर्णपूर नयन पुण्डरीकयोः मध्यस्थतया

सीमातिलङ्घनानौचित्यमिव

सूचयद्भ्यां ताण्डवितकुण्डलाभ्यां

परिमण्डित गण्डमण्डलः 62/11

परिसरनिवसदिन्दिराकङ्कण

खचितोपकण्ठेन कण्ठेन विराजितः 62/12

आखण्डलरिपुमण्डल खण्डनोच्चण्डैः

चतुःस्तम्भायमानैः भुजप्रकाण्डैः

उत्तम्भितेन लक्ष्मीविलासमण्टपायमानेन

निस्तुलकौस्तुभमणि मार्ताण्डोदयस्य

इन्द्रनीलशिखरि शिखरायमाणेन

तुलसीदामावृतभोगतया

भूदेवी भुजलतिकाऽऽलिङ्गितेनेव

दिव्यकुङ्कुमपङ्काङ्कित नीलादेवी कुचचूचुक मुद्रितेन

वक्षः कवाटेन परिष्कृतः 62/13

गभीरतर नाभिकञ्जाञ्चल

रोमाञ्चमण्डितावर्तः 62/14

अङ्गकान्त्यपहिसिततापिञ्छः 62/15

पिचण्डमण्डलान्तः परिपालितानन्तकोटिः

विध्यण्डमण्डलः 62/16

युगविगमसमय महापदि

परिवेषणसमय परिशिष्टेनेवामृतपिण्डेन

चिरानुसारि चिरन्तन मुनिबृन्दाय

साक्षाद्भवेनेव सच्चिदानन्दघनेन

ब्रह्माण्ड कुम्भपरिभ्रमकर भंभाकरध्वनि

श्रवणसमाप्तिजन्येन पाञ्चजन्येन 62/17

अहित जनासृक्पूर पारणासादर धारानिवहेन

साधुजनदुरित तिमिरप्रपञ्च कल्पान्त तेजः पुञ्जेन

सुकृति जन नयन सुदर्शनेन

सुदर्शनेन च करयोरारूढः 62/18

संप्रहारविजयस्तम्भायमानया कौमोदक्या

रुह चर्माम्बर परिधानयाऽसिलतया च

कटिलम्बितया शोभमानः 62/19

चरणमुपसृतानां अगाधभवसागरं

हस्तेनैकेन जानुदधनं परिमिमाणः 62/20

करकमलान्तरोपहितया वरदमुद्रया

चरणयोरमोघवरदाननैपुण्यमुपबृह्मायन् 62/21

कादम्बिनी मध्यदेशपरिस्फुरित

सौदामिनी सन्देह सन्दायक

दिव्यपीताम्बरखण्डेन

परिमण्डित कटि प्रदेशः 62/22

मन्दरगिरि मध्यकलित भुजगराज भोगेदेव

मणिरत्नखचित जाम्बूनदकटिसूत्रेण

अलङ्कृतवृत्तमध्यः 62/23

दिव्यमणिस्तम्भचारुभ्यां ऊरुभ्यां

प्रतिफलित मणिमुकुरभानुभ्यां

जानुभ्यां चोद्भासितः 62/24

दिव्यसुन्दरी कणारक्विन्द वीज्यमान

धवलचामराग्रचुम्बितपादपीठतया

सुरलोकादवतरता हंसमिथुनेन

निजनखावलि संभूताया मन्दाकिन्याः

वृत्तान्तं निवेदयितु मुपकण्ठमागत्योपनतेनेव

अरुणतरकोकनदोदर सोदर कान्ति कान्तेन 62/25/1

आत्मकान्तिपङ्क्ति सिन्दूरित

क्षयीसीमन्तिनी सीमन्तेन 62/25/2

अनुकम्पात्तपल्लवतल्लजेन 62/25/3

प्रबोधभानूदय सन्ध्यायमानेन 62/25/4

अबोधान्धकारारुणोदयेन 62/25

अनवरतावनत विधातृप्ररम्परा कोटीर

विघटित विविधमणि रुचिपुञ्जमञ्जरी

प्रसारित परिसरतया

स्वधनुः समर्पणपूर्विकां इन्द्रनतिमिव

प्रकट्यता 62/25/6

दीनजनमनोरथपूरक कल्पतरु पल्लव

तल्लजायमानेन 62/25/7

चरणयुगलेन भासमानः 62/25

अतिर्विशद मुक्तामणिघटित

पीठविन्यस्तपादतया

मुखतुलनाकथाधिरूढ

चन्द्रमण्डलमिवाधः कुर्वन् 62/26

विविधोपचाररत परिजनसहस्र

वदन प्रतिम्बितस्वाकृतितया

सर्वान्तर्यामितामिकात्मनः प्रकाशयन् 62/27

॥ गुणविभूति वर्णनम् ॥

निखिलमुनिजन सतत सन्तन्यमान

नानाविध सप्ततन्तु वपासन्तति

रसास्वादनोपदंशीकृतेन्दिरा सुन्दराधरः 62/28

निखिल निगमनिवहनिरुच्यमान

निजबिरुदगद्यपद्यप्रबन्धनिकुरुम्बः 62/29

कुटुम्बायित जगत्कदम्बः 62/30

- श्रीनिवासोऽसि सर्वमङ्गलोपेतः 62/32
 मधुरिपुरपि मदनजनकः 62/33
 जनार्दनोऽपि जगद्रक्षादीक्षितः 62/34
 विनतानन्दकेतनोऽपि ³³वृषकेतनः 62/35
 विधुरपि कमलामोदकरः 62/36
 विश्रुतकविरपि विबुधाचार्यानन्दकरः 62/37
 तारकमन्त्रोऽपि सुब्रह्मण्यकृतरुचिः 62/38
 उद्यानं विद्यालतानाम् 62/39
 उपवनं कल्याण कल्पपादपानाम् 62/40
 ऐन्द्रजालिको विचित्र प्रपञ्चकल्पनायाः 62/41
 मणिभूषणं प्रणवमञ्जूषायाः 62/42
 कर्णधारो दुःखार्णवस्य 62/43
 कलशजलधिरमृतत्वोत्पत्तेः 62/44
 पारावतस्त्रय्यन्त सौधवलभीविशेषस्य 62/45
 केलीगृहं तुरीय पुरुषार्थ देवतायाः 62/46
 विलासमन्दिरमिन्दरायाः 62/47
 विश्रान्तिसौधो निखिलविद्याविलासानाम् 62/48
 अधिवसतिः शृङ्गारस्य 62/49
 आकृतिः कारुण्यस्य 62/50
 अत्रधिलविण्यस्य 62/51

- आवसथं दक्षिण्यस्य 62/52
 आलयो मङ्गलदेवतायाः 62/53
 लीलाशुको निगमान्तकान्तारः पञ्जरे 62/54
 कर्ता त्रिश्वस्य 62/55
 भर्ता विध्यण्डमण्डलानाम् 62/56
 संहर्ता त्वज्ञानस्य 62/57
 परिहर्ता पापपुञ्जस्य 62/58
 दाता पुरुषार्थानाम् 62/59
 दाता दीनजनानाम् 62/60
 तेता निखिलशास्त्र कलापस्य 62/61
 निर्णेता नीतिमार्गस्य 62/62
 परिणेता मोक्षसाम्राज्यलक्ष्म्याः 62/63
 प्रवर्तयिता मायाविलासस्य 62/64
 निर्वर्तयिता निखिलमनोरथपरिपूरणस्य 62/65
 सीमन्तलक्ष्मीः ऐश्वर्यातिशयगणनायाः 62/66
 मरुभूमिर्विषयवासनावहिन्याः 62/67
 अनाश्रयो दोषाणाम् 62/68
 अनधिकरणं विकाराणाम् 62/69
 अलक्ष्यो बाह्य चक्षुषाम् 62/70
 अगण्यस्त्रैगुण्यवार्तायाः 62/71
 अगण्यस्त्रैगुण्यवार्तायाः 62/72

- अनाघ्रातो दुःखलेशेन 62/73
 अनादृतो मोहपाशेन 62/74
 अनासन्नः कविकल्पनानाम् 62/75
 हूरे हुरितानाम् 62/76
 पारे परिभवानाम् 62/77
 सरणिरुर्ध्वलोकानाम् 62/78
 अरणिः प्रज्ञामहसाम् 62/79
 अभूभिराषदाम् 62/80
 अवलम्बनं नित्यतायाः 62/81
 आस्थानभूमिरखिलाचन्द साम्राज्यलक्ष्म्याः 62/82
 अणोचरं कृतकवचसाम् 62/83
 जयति सकलदेवताग्रामणैः कलितकौस्तुभमणिः 62
 साम्राज्यं निखिलाण्डकर्तृमकुट³⁴ हस्तासिताज्ञाक्षरम्
 संस्थानं यदि निर्गतप्रतिभटं वैकुण्ठ एवाद्भुतः ।
 दाराश्चे दखिलेश्वरस्त्वकरणाः
 त्रैलोक्यवीरः स्मरः पुत्रश्चेत्
³⁵ननु मय्यतामिह जगत्संरक्षणं लक्षणम् ॥ 63 ॥
 बाल्ये अस्य कनिष्ठिकाग्रविधृतो मीवर्धनः
 तत् कियत् ?

34. अङ्गीकृताज्ञाक्षरम् (क) मूल पाठः " यदि कर्मणीऽस्य जगतीसंज्ञा
 इति वृत्तयः । ततः क. पाठः आदृतः ।
 CC-0. Jangamawadi Math Collection. Digitized by eGangotri

कुक्षौ येन धृतं जगच्च निखिलं
 दृष्टं च तद्वा कियत् ?
 एकैकेन तनूरुहेण शतशो विध्यण्डषण्डं धृतं
 तं तादृग्विधमप्यलं कुचतटे ³⁶ गोपी बहृत्यद्भुतम् 64
 यदीयहासा निखिलेतिहासाः
 यच्छ्वासभेदाश्च समस्तवेदाः ।
 यदीयलीला भवबन्धमाला
 तस्मात्परं वस्तु न किञ्चनास्ते ॥ 65 ॥
 यस्यात्युद्धत नारसिंहवपुषो
 घोराट्टहासारवैः
 प्रह्लादस्य तदाऽभयप्रदवचोगुभायितं सादरम् ।
 दम्भोलीपतनारवायितमरेः हृत्कन्दरे दुर्दमे
 दैत्याहङ्कृतिघोरभार दलने चात्युग्रमन्त्रायितम् ॥ 66
 अन्यदपि—
 आसत्यादपि चारसातलमुखादानीय
 यत्पादयोः
 गणिककार्पण तप्तकाञ्चन महामाणिक्यराशीनलम् ।
 कल्याणाचल मन्दराद्रि हिमवन्मुख्यान्
 समस्तानहो
 मोहान्मुग्ध जना वदन्ति

सततं नूनं कुलाद्रीनिति ॥ 67

पितुरपि ³⁷नवकोटि प्रख्य नारायणानां

व्रजपुरवनितानां कामुकस्यापि यस्य ।

कलयितुरपि नित्यब्रह्मचर्यप्रतिज्ञां

कथमिव कलयामः कौशलं वेङ्कटस्य ॥ 68

रक्षैवास्य जगत्त्रयस्य विरुदं

यस्याखिलानां पुनः शिक्षैवामरवैरिणाम्

श्रुतिवचो यस्य प्रमाणं परम् ।

यल्लीला निखिल प्रपञ्च निवहो

यस्यैव नेत्रे पुनश्चन्द्रार्कौ

यदुरःस्थलं दिजयते लक्ष्मीगृहं शाश्वतम् ॥ 69

यस्मिंश्च भगवति

वेङ्कटशिखरिशिखालङ्कारायमाणे

सकलजन्मदुरितापहार पुरःसरं

निखिल जनाभीष्ट दातरि

वामनताऽवतारविशेषेषु 70/1

कुब्जता कैकयी मित्तेषु 70/2

नपुंसकता शङ्खविशेषेषु 70/3

शूलिता शिवे 70/4

अक्षबाधा द्यूतभेदे 70/5

- अन्धकत्वमसुराभिधाने 70/6
 अग्निमान्द्यमार्द्रैन्धने 70/7
 वातनिरोधः प्राणायामे 70/8
 पाण्डुता शङ्खे 70/9
 मूर्छा रत्यन्ते 70/10
 श्रुत्यपाटवं वेदबाह्ये 70/11
 उन्मत्तता धुतूरे 70/12
 गुल्मवार्ता भूरुहविशेषेषु 70/13
 कण्ठमाला मुक्तामणिभिः 70/14
 रसनाजाह्नं माधुर्येण 70/15
 महोदरकथा रामायणे 70/16
 अरुचिवार्ता मणिपरीक्षायाम् 70/17
 अमणं कुलालचक्रे 70/18
 गृहभीतिर्मुमुक्षूणाम् 70/19
 भूतविचारः पञ्चीकरणेषु 70/20
 वृश्चिक सत्ता राशिचक्रे 70/21
 श्रमः शास्त्राभ्यासे 70/22
 तप्तता तपसि 70/23
 चरणविहीनता भुजगेषु 70/24
 मुक्ताहारता कामिनीकुचेषु 70/25
 अयिष्णुता सृगाङ्गे 70/26

काश्यं कामिनीमध्येषु 70/27

मन्दगतिता मतङ्गजेषु 70/28

वाग्विहीनता मौनव्रतेषु 70/29

बाष्पकथा धूमे 70/30

अतिसारः फल विशेषेषु 70/31

एवं व्यवस्थितम् ॥ 70

तत्र च विविधसरसविलासेषु

आत्मसमया रमया 71/1

समस्तमुनिपुङ्गवेन कुम्भसंभवेन 71/2

स्वसेवकगयित सनकादि देववृन्देन

मूर्तीकृत सच्चिदानन्देन स्कन्देन 71/3

अञ्जनादेवी सन्तोषदायिना

वायुनाऽप्यनुकूलेन 71/4

सेव्यमान चरणारविन्दः 71/5

सन्ततवित्तीयमाण तत्तदानन्दकन्दो

बिहरन् गोविन्दः 71/6

कदाचिदखिल प्रपञ्चावन विनोदेन 71/7

कदाचिदभ्यागत तत्तद्ब्रह्माण्डकर्तृभ्यः

विचित्रप्रजासृष्टिक्रमोपदेशेन 71/8

कदाचिदासन्नभक्तजन मनोरथ

परिपूरणविहारेण 71/9

कदाचित् सनकादि योगिवृन्दविरचित
 प्रणतिशताङ्गीकारेण 71/10
 कदाचित् प्रह्लाद नारदादि परिकल्पित
 परमभक्तिरसस्पन्दि निरतिशयस्तुतिसूक्ति
 परम्पराश्रवण जनितानन्द सन्दोहानुभवेन 71/11
 कदाचिदत्यापन्न विषण्ण
 विपन्निवारणकौतुकेन 71/12
 अनुरञ्जयन् अखिलप्रपञ्चजातं
 विजयते ॥ 71 ॥
 सूनोः श्रीरघुनाथनामविदुषः
 श्रीधर्मराजस्य
 सत्काव्ये चारुणि
 “ पद्मिनीपरिणये ”
 गद्यालि पद्यात्मके ।
 आनन्दैक रसोज्ज्वलो
 नवसुधा धारा निधानं त्वसौ
 आश्वासो विदुषां मुदेऽस्तु नितरां
 आद्योऽनवद्यः शुभः ॥ 72 ॥

इति श्रीमद्गौतमवंश — कलशार्णव — चन्द्र-
 श्रीधर्मराजकवीन्द्रविरचिते
 श्रीवेङ्कटेशविलासनाम्नि
 चम्पूप्रबन्धे

प्रथमोऽयमाश्वासः ॥

॥ अथ द्वितीय आश्वासः ॥

॥ भगवतः सभायां ब्रह्मादि देवता प्रार्थनम् ॥

- अथ कदाचिदम्बुजासन विरचिते 1/1
सकल जगदुपसेव्यमानवैभवे 1/2
सुकृति जननयनोत्सवे 1/3
चलति महोत्सवे 1/4
आरचिते चावभृथेऽभिषेचने 1/5
अगोचर मतिप्रचण्ड वाग्वैखरी-
वैभवानां प्राचीनानामपि कवीनाम् 1/6
अगम्यमाचारमात्र शरण्यानाम् 1/7
असाध्यमध्वरैकतानानाम् 1/8
अलभ्यमखिलशास्त्राभ्यासिनाम् 1/9
अनवगममपरिमितैरपि व्रतपरिपाकैः 1/10
अदर्शनीयं तपोभिः 1/11
अनासादनीयं महादानैः 1/12
अनवगाह माहवधुरन्धराणाम् 1/13
अस्पृश्यमतिरहस्यैरपि मनुसहस्रैः 1/14
ओङ्कारमिव कलितालङ्कारम् 1/15
आस्थानमण्डपम् 1/16

अलङ्कृतवति

साकममल सनकसनन्दन सनातन सनत्कुमार

वसिष्ठादि गरिष्ठ मुनिमण्डलैः 1/17

अम्बुजभवाखण्डलादि निखिलामरमण्डल-

कोटीर कोटि घटित विविधमणिगण-

रुचिराजिनीराजित चरणारविन्दे 1/18

गोविन्दे 1/19

तत्र पुनरेकत्र स्वस्ववृत्तान्त निवेदनावसर-

प्रतीक्षा समुद्ग्रीव तत्तदधिकारिमण्डलोपसेवितम् 1/20

अपरत्र अतिविचित्रतर चरित्र भगव-

दर्पितनिर्मलान्तरङ्ग कर्मन्दि बृन्दबन्धुरम् 1/21

अन्यत्र अनुस्यूतानुसन्धीयमान-

लक्ष्मीकान्त चरणारविन्द

शतानन्द तुम्बुरुनारदाद्यनेकयोगियूथसनाथीकृतम् 1/22

इतरत्र कपिल गौतम पतञ्जलि प्रमुख

निखिलसूत्रकर्तृविचित्रितम् 1/23

क्वचित् अतिरहस्यत्रय्यन्त सिद्धान्त विचार

धुरन्धर चिरन्तनमुनिबृन्दसान्द्रीकृतम् 1/24

क्वचित् प्रणवमात्र परिशीलन पर्याप्ति

परमानन्द सन्दोह तुन्दिल

परमहंस संसदवतंसितम् 1/25

क्वचित् अतिविचित्रतर दहरविद्योपासना

निरतमुनिजनालङ्कृतम् 1/26

क्वचित् अपरिमित तपोनिष्ठातीत

प्रपञ्चवासनामेद मुनिपुञ्जरञ्जितम् 1/27

क्वचित् गन्धर्व किन्नराप्सरोगण

विस्तारित तौर्यैत्रिकारभटी मुखरीकृतम् 1/28

सभासदां मण्डपं 1/29

अवलोकयन्तमच्युतं अस्तुवदम्बुजासनः ॥ 1 ॥

श्रीमन् भक्तजनावनैककलनादीक्षा प्रवीणक्षणा

त्वत् सर्वे शिशवो

भवत्करुणया संप्राप्त तत्तत्पदाः ।

स्वामिन्नम्बुजनाभ -

सर्वजगतां नाथाखिलानन्दद

त्वत्पादाम्बुजसेविनः

त्वदपरं दैवं न जानीमहे ॥ 2 ॥

निरुपमकृपापारावार निरङ्कुशवैभवे

प्रबल दनुजातोरसेभेद प्रवीण सखाङ्कुरे ।

मथितकलशाभोधौ नाथे त्वयौह रमापते

यदि विरचिता भक्तिः

स मे परायणमेधताम् ॥ 3 ॥

तव तु महितानन्दाब्धिलवेन हि ते वर्य

शतमुखशतानन्दाः सुखवाग्निमज्जिताः ।

शिरसि भवदाज्ञाधारि किरीटसुरक्षिताः
 भवति सुतरां भक्त्या प्रभुत्वपदास्पदाः ॥ 4 ॥
 त्वमसि जनकः सर्वेषां नः
 त्वमेव परायणम्
 त्वमसि च गुरुर्माता भ्राता
 त्वमेव हि दैवतम् ।
 त्वमसि निखिलापज्जातनिवारण कारणम्
 त्वमसि हि परं तत्त्वं तापत्रयी विनिवारणम् ॥ 5 ॥
 गुरुणां सर्वेषामपि गुरुरसि त्वं महिम्तां
 परेषां देवानामपि च परमं दैवतमसि ।
 समस्तत्रय्यन्ताद्भूत तरमहासौधवलभी -
 लसत्पादाम्भोजस्त्वमसि जगदाराधनपदम् ॥ 6 ॥
 अतर्क्यं तर्काद्यैः
 अनुपसरणीयं व्रतशतैः
 अगण्यं पुण्यौघैः
 अननुसरणीयं क्रतुशतैः ।
 अनाप्तव्यं मन्त्रैः परं
 अननुमन्तव्यममितैस्तपोभिः
 त्वां स्वामिस्तदपि च भजामो वयमहो ॥ 7 ॥
 न जाने श्रीजाने निखिल निगमान्तैकसरणिं
 न जाने भूजाने किमपि च भवानेव शरणम् ।

मदोन्मत्तो

वित्तोन्नतिजनिज चित्तोद्भव कला चिरासक्तः -

निखिलगुणमुक्तोऽस्मि कृपणः ॥ 8 ॥

महीं नीलां नीलालकमृदुलजालां च कमलां

सदा बालां बालातपरुचिरचेलां च रमयन् ।

जगद्रक्षादीक्षा सकरुण कटाक्षामृत रसः

कदा साक्षाद्द्राक्षारसवदपरोक्षाय भवसि ॥ 9 ॥

आनील केश मसितोत्पल देहकान्तं

आविष्कृताद्भुत दयारसलोचनान्तम् ।

आजानुबाहुलतमन्तरनन्तमाद्यं

आविर्भवत्वनुकलं तव रूपमेतत् ॥ 10 ॥

इति स्तुतिरव मुखरितहरिन्मुखम् ॥ 11/1

अवाङ्मुखं च क्षणेन

स्वकीय दिव्यतेजः प्रसार प्रहृतदृष्टितया ॥ 11/2

“पितुरधिका दया शिशुषु मातु”रिति

लौकिकीं वृत्तिमनुसरन्त्याः

स्वान्तालङ्कारभूतायाः

भगवत्या मङ्गलदेवतायाः

करुणातिरेकधारांपूरितेन

कटाक्षाङ्कुरेण समाप्यायितं ॥ 11/3

ततः कथमपि धैर्यमवलम्ब्य

किञ्चिदभिधातुमुद्यन्तं भारतीकान्तं 11/4

अवदत् - इङ्गितज्ञो भगवानम्बुजाक्षः ॥ 11 ॥

“साधु वत्स साधु ! किमिदम् ?

कुतः पुरुहूतमुखे वैवर्ण्यमिवालक्ष्यते ? ”

इति निगदितवति भगवति

पुनरभाषत भाषापतिः ॥ 12 ॥

विदितमेव खलु निखिलप्रपञ्च

विज्ञानवैभवैरस्मत्स्वामिभिः सकलम् ॥ 13 ॥

अथाप्यस्ति किञ्चिदभ्यर्थनीयम् ॥ 14 ॥

इदानीं खलु निखिलजगदाराध्यचरणैः

आस्थानीकृतः कुण्डलीशगिरि सार्वभौमः

वैकुण्ठ इवापरः ॥ 15 ॥

तदस्य परितः कलितकानन दुर्गाः

स्वर्गादि निखिललोकान् - किमन्ततः ? -

सर्गमात्रमप्यस्मदीयं परिपीडयन्तः 16/1

ग्रसन्तश्च विशेषतः प्राणाननिलाशनानामपि

ऋषिगणानाम् 16/2

केचन काननकर्तृभेरुण्डादयः

दनुजाधिपाः 16/3

दन्दशूका इव चन्दनतरुजातं

कदर्थयन्ति निखिलानि जगन्ति ॥ 16

अग्रा पान्थगतिः

धरं परिहृता साप्यध्वराणां ततिः

लीना क्वापि तपःसुकर्मकलत्ता

धर्मस्य वार्ता कुतः ?

लोके क्वापि न दृश्यते श्रुतिकथा

कल्पान्त एवान्ततः प्रादुर्भूतनिजाङ्कुरः

किमपरं विज्ञापनीयं अभो ॥ 17 ॥

यदा पुनस्तेषां

प्रयाणपटहडिण्डिमारवलवोऽपि श्रूयते 18/1

तदैव पशवो जेशुः 18/2

पक्षिणः पेतुः 18/3

पादपाः प्रजज्वलुः 18/4

पर्वताः सर्वतः प्रचेलुः 18/5

वसुधा व्यशीर्यते 18/6

चारिद्वयश्चकम्परे 18/7

विध्यण्डानि चुक्षुभुः 18/8

अङ्गास्त्वनलाङ्गाः 18/9

वङ्गाश्चापयशोऽङ्गाः 18/10

कलिङ्गाः सस्फुलिङ्गाः 18/11

काश्मीरा गतस्मेराः 18/12

कर्णाटाः पिहितकवाटाः 18/13

- वराटाः गतघोटाः 18/14
 विदेहा विगतदेहाः 18/15
 विदर्भाश्च्युतगर्भाः 18/16
 कोङ्कणाः करकलिततिलकणाः 18/17
 चोलाः स्त्रीविमुक्तचोलाः 18/18
 सिद्धाः पलायन प्रसिद्धाः 18/19
 चारणाः धूतवारणाः 18/20
 त्रिदशाः प्राप्तदुर्दशाः 18/21
 वसवो गतासवः 18/22
 रुद्रा विगतभद्राः 18/23
 भास्करा स्त्वयशोभराः 18/24
 किमन्ततः ? बभूवुरेते दिगीशाश्च गताशाः 18/25
 तदिदानीं तेभ्यो महासुरेभ्यः
 जगदिदमुद्धरणीयमिति
 प्रार्थयति कमलासने 18/26

॥ चक्रराजप्रेषणं असुरवधाय ॥

- अमोघशासनौ कटाक्षाङ्कुरौ पेततुर्भगवतः 18/27
 अपैतकल्मषे सन्ततभुजासने 18/28
 चिरकालाहितमण्डल रुधिरधारापारणा
 सादरधारा निवहे 18/28

चन्द्रमण्डल इव तमोनिवारणे 18/29

मातृण्डमण्डल इव सहस्रकिरण

धारामण्डलमण्डिते 18/30

सुदर्शनेऽप्यहितक्रूरदर्शने 18/31

निरुपम विक्रमसमाजे चक्रराजे ॥ 18 ॥

॥ चक्र प्रस्थानम् ॥

ततश्च भगवतो लक्ष्मीकान्तस्य

कटाक्षामृतधाराभिषेकेनेव

पश्यतामेव दिविषदां 19/1

निमेषत एव आयोधन विहार

समुच्चण्डतर निखिलारिषण्ड

खण्डन कण्डूल समुदण्ड दोर्मण्डलतया 19/2

सहस्रदीधिति देदीप्यमान

सवितृमण्डलाकार निजाकृतौ

अनुप्रविष्ट इव सोऽहंभावनापरिणतो

नारायणः 19/3

तस्यैव प्रतापपुञ्ज इव सञ्चारशाली 19/4

पञ्चानन इव परिकलित युद्धसन्नाहः 19/5

वैरिजनाहंकृति तिमिरतस्कर इव भास्करः 19/6

तेजोविशेष इव कलितालङ्कारः 19/7

त्रिविक्रमसेवकोऽप्यमितविक्रमः 19/8

चक्रराजः

परिक्रम्य प्रणम्य पादपीठिका परिसरं

भगवतो रमावल्लभस्य 19/9

तदीयभूसंज्ञानुज्ञापितः 19/10

तत्समय जनितामितमहोत्साहसंभूतयुद्धसन्नाहैः

अहंप्रथमिका जल्पाक दिक्पालाद्यमरमण्डलैः

परिवृतः 19/11

रमारमण मुख सुधाकर प्रसादातिरेक विकसित

कुमुदसमुदाय कुमुदादिगणकोटि

रणोत्साह परिजृम्भित विकटाट्टहासारभट्टी

समुपबृम्भितः 19/12

भेरीदुन्दुभिपटहडिण्ठमाद्यनेकवाद्य

मण्डल प्रचण्डारव परिभ्रमदखिलविध्यण्ड

कुण्डिकाषण्ड. 19/13

वैकुण्ठावास गिरिकटकतटात् साटोपं निर्जंगाम ॥

अनन्तरं मुकुन्दकरारविन्दाभरणस्य

रथचरण महाराजस्य

वीररसतरङ्गितापाङ्गधाराभिषिक्ताः 20/1

अतिक्रूरवेषभीषणाः 20/2

- रिपुगणावसर समाकर्णनं लब्धान्तराः 20/3
 चिरकाल प्रतीक्षित समयलाभेन
 सोत्साहविजृम्भणं गर्जन्तः 20/4
 प्रदर्शयिष्यन्तो बहुकालाभ्यस्त निस्तुल
 निज निज युद्ध कौशलानि 20/5
 परिशीलयन्तो दृढपरिचितानि शस्त्रास्त्राणि 20/6
 कल्पयन्तः समरसाहसभेदान् 20/7
 कलयन्तो महोत्साहान् 20/8
 क्षालयिष्यन्तोऽपयशो मालिन्यम् 20/9
 अभिनिन्दन्तः पदे पदे वैरिजनितमहोपद्रव
 परम्परां निवेदितां नीरजसम्भवेन भगवन्ते 20/10
 आवेदयन्तः परस्परं
 अनुपददृष्टानि शुभनिमित्तानि 20/11
 वितन्वन्तो वीरवादभेदान् 20/12
 विचारयन्तो वीराग्रगण्यानामानन्दम् 20/13
 विवृण्वन्तो विकटाट्टहासान् 20/14
 चोदयन्तो हस्तिगणान् 20/15
 सूचयन्तो गन्तव्यसरणिम् 20/16
 चालयन्तो रथनिवहम् 20/17
 मण्डलीकुर्वन्तः सरयमश्वमण्डलीम् 20/18
 वाद्यमानवादितम् 20/19
 गीयमानसङ्गीतम् 20/20

- पठ्यमान वन्दिकृत्यम् 20/21
 प्रतिपाद्यमानविरुदावलि 20/22
 बध्यमान वारवाणम् 20/23
 निबध्मानाङ्गुलित्वाणम् 20/24
 भ्रियगाणपट्टस कपालम् 20/25
 उद्धृत ध्वजसमूहम् 20/26
 उन्नतपताकम् 20/27
 उपवीजित चामरम् 20/28
 उद्धोषितवीरघोषम् 20/29
 उद्वर्तिततालवृन्तम् 20/30
³⁸ उपबृंहित करिबृंहितम् 20/31
 उत्तरङ्गित तुरङ्गहेशारवम् 20/32
 उत्फुल्लित शङ्ख सङ्घम् 20/33
 उत्तालित काहलीकलापम् 20/34
 चलन्तः
³⁹ सरभसमभिवाद्य गुरुजनं पुनःपुनः 20/35
 अनुज्ञाप्य देशिकान् 20/36
 आमन्त्र्य मन्त्रिमुख्यान् 20/37
 अनुमान्य प्राचीनवीरान् 20/38

-
38. उपबृंहितं समकाले सर्वेषां करिणां बृंहितं यथा तथा
 39. 20/35 तः 20/42 पर्यन्तो भागः कू. पाठे 20/10 तः परं
 निविष्टः । साधीयान्.

- आलोच्य योधमुख्यान् 20/39
 भावयन्तो गोविन्द चरणारविन्दम् 20/40
 वदन्तश्च तस्यैव मङ्गलानि नामानि 20/41
 कथयन्तस्तदीय कथाम् 20/42
 स्मरन्तश्च तस्यैव चरित्राणि पदे पदे 20/43
 दलयन्त इव धराधरानङ्गुलि स्फोटेनैव 20/44
 शोषयन्त इव सप्तसागरान् वदनानिलेनैव 20/45
 उन्मूलयन्त इव समूलमेव रसातलम् 20/46
 उन्मज्जयन्त इवान्तरिक्षम् 20/47
 मेलयन्त इव विध्यण्डषण्डानि 20/48
 संमेलयन्त इव जगदेकपिण्डम् 20/49
 निर्वापयन्तो गर्वदीपिकां रिपुगणस्य 20/50
 संपिपादयिषवो यशःकदम्बम् 20/51
 निपातयन्त इव वसुन्धराम् 20/52
 निर्देहन्त इव त्रैलोक्यम् 20/53
 चूर्णयन्त इव कुलपर्वतान् 20/54
 चुलुकयन्त इव सागरान् 20/55
 प्रवर्तयन्त इव संवर्तम् 20/56
 विवर्तयन्त इव प्रपञ्चजातम् 20/57
 प्रापयन्तो विमतापदम् 20/58
 नातिहस्त एव रिपुपुरस्य

युग(म)विगमकालीनाः पारावारा इव 20/59

परिवव्रुराशरपुरं कुमुदादिगणाः ॥ 20 ॥

यैः कल्पान्तपयोधर प्रतिभट क्रूराट्टहासार्भटी
क्षिप्रक्षोभित दिक्करीन्द्र हृदयातङ्क प्रसङ्गप्रदैः ।

ध्वानैरुद्धत दैत्ययोधनिवहो यावत्समुद्रोधितः

⁴⁰तावत्ते धुरि कर्णमूलमविशन् भेरुण्डदैत्येशितुः ॥ 21

तत्क्षणं च

समक्ष निवसदतिविचक्षण कर्णाटवराट सिन्धु

गान्धाराद्यनेक जनपदाधिपत्यसमुद्भूत

युद्धकौशल सकलदैत्याधिपति सनाथीकृत

आस्थान मण्डप मण्डनायमानः 22/1

भेरुण्डाभिधो दैत्यमण्डलाधिपः 22/2

"किमिदमकाण्ड एव विधिमण्डलानि परिस्फुरन्ति? 22/3

मिलन्ति वा किमिह वारिधयः 22/4

अथवा संमिलन्ति सप्तमेघाः" 22/5

इति सातङ्काश्चर्यं परस्पराकलितमुखालोकनं

आलोचयतः परिसरवर्तिनः

काननकर्त्तादिदैत्यमुख्यानालोकयन् 22/5

ससंभ्रममुत्थाय सिंहासनात् 22/6

सिंह इव गिरिशृङ्गात् 22/7

40. "तावत्तानि तु" क. पाठः तच्छब्दः ध्वानैरुद्धतः ।

तत्क्षणसमुत्प्रेक्षितरिपुगणामनः 22/8

सरभसमुद्युक्तो बहिर्गन्तुम् 22/9

अवमत्य निकटनिषण्णनिखिलयुथनाथ

निवर्त्तेन विज्ञापनानि 22/10

आरुह्य मणिषादुकं सत्वरविनयसमानीतौ

अग्रे परिजनेन 22/11

अगृहीतकरावलम्बनम् 22/12

अनादृत चामर तालवृन्ताद्युपचारम् 22/13

अनङ्गीकृतसङ्गीतकलापम् 22/14

अनालक्षित तौर्यल्लिकम् 22/15

अनालोकितालापशब्दम् 22/16

अवीक्षितनाट्यवैभवम् 22/17

अनाकर्षितबन्धकृतविरुदावलिप्रपञ्चम् 22/18

अश्रुतपीठमर्दकविद्रुषकालापम् 22/19

अविषयीकृत मन्त्रिमुख्य गमधर्तियन्त्रणम् 22/20

अचास्वादित वीरप्रणम् 22/21

अगृहीत ताम्बूलमुकुलम् 22/22

अत्तपेक्षित वाहनारोहणम् 22/23

अङ्घ्रियुग वित्यासघातेनैव

कम्पयन्निव मेदिनीम् 22/24

भञ्जयन्निव वनस्पतीनूरुवेगेन 22/25

- खण्डयन्निव धाराधर मण्डलानि
 तत्क्षणोच्चालितोच्छ्वासेनैव 22/26
 निर्दहन्निव जगदखिलं
 क्रोधोज्ज्वलितेन दृक्कोणेन 22/27
 अङ्गीकुर्वन्नर्घपथ नीतयुद्धायुधकलापम् 22/28
 परिक्रामन्नेवाकर्णयन् सावमानं
 अनुपद चारपरम्परानिगदित कैरिबलोदन्तम् 22/29
 अनुज्ञापयन् आकुञ्चितेन भ्रूभङ्गेन
 अध्वमिलितामखिलां वाहिनीम् 22/30
 वाहिनीश इव युगविगमवेलातिलङ्घनजङ्घालः 22/31
 परिस्थापयन्नन्तःपुररक्षणाय
 कांश्चिदात्मानुरूपान् 22/32
 अवबध्य वारवाणं तोरणोपान्तोपनीतम् 22/33
 आवेष्ट्य कक्ष्यां अति त्वरितसमानीतम् बाह्यकक्ष्याप्रवेशे
 आदाय शक्तिममोघां प्रतौलीमुखे 22/35
 आरुह्य प्रार्थनाशतेन गोपुरबहिःप्रदेशानीतं
 अन्तरिक्षान्तरालपरिस्पन्दि स्यन्दनम् 22/36
 आलोक्य सेनामुखं मपरमिव चलमम्भोनिधिम् 22/37
 41 अगणयन्नरिवाहिनीमिव दुःशकुनपरम्पराम् 22/38
 अलक्षयन् अनुक्षणकर्णपथाभ्यर्णं तप्तनाराच

धारायमाणान्युपश्रुतिवचनानि

परवीरवाद कलकलानिव 22/39

आकर्णयन्नपि निजसेनाधिनाथ

कथिताहंप्रथमिकाप्रतिज्ञाम् 22/40

सफलयन्निव चक्षुषी क्षणं

“किमन्ततो वसुधैव नालमस्मदायोधनविहाराणाम्”

इतीव अन्तरिक्षान्तरालनीरन्ध्रत

निजसेनापति सनाथितानेक कोटि

रथविमान यूथ विलोकनेन 22/41

प्रतपन्निव तपनम् 22/42

प्रदहन्निव दहनम् 22/43

भञ्जयन्निव प्रभञ्जनम् 22/44

बन्धयन्निव पाशिनम् 22/45

कबलयन्निव दुरन्तमन्तकमपि 22/46

कल्पयन्निव कल्पानलम् 22/47

विकल्पयन्निव बडबानलम् 22/48

वीररस इव विग्रहवान् 22/49

कुलपर्वत इव क्रोधानलज्वालापरीतः 22/50

आग्रह इवापन्नविग्रहः 22/51

साहसमिव सम्पन्नमूर्ति 22/52

वमन्निव स्फुलिङ्गान्तपाङ्गावलोकनेन

प्रतिक्षण चलितेन 22/53

साग्रहमुद्ग्रीविकाभिः परसेनाभिरालक्षितः 22/54

क्षिप्रमेव समवतस्थे 22/55

समराग्रह परिवर्तितभ्रुकुटीमुखे सेनामुखे ॥ 22 ॥

॥ समर सङ्घर्ष वर्णनम् ॥

घोरैरुद्धत वीरवाद विकटक्रूराट्टहासैस्तदा
दम्भोलीप्रतिधातकोटि घटितोद्दामध्वनिप्रोन्नतैः ।

अन्योन्यं मिलतोर्झटित्यलमहंपूर्वप्रतिज्ञावतोः
सेनाऽपारसमुद्रयोः प्रकटितः कल्पान्त एवापरः ॥ 23

क्रोध प्रोज्ज्वलदाननेक्षण महादैतेय योधाग्रणी-
हस्तास्फालित दुन्दुभि प्रकटनिःस्वानादि घोरारवैः ।
क्रन्दत्सर्वदिगन्त दन्तिनिवह प्रोच्चालितोच्चावचा-
तङ्कोत्तुङ्गवसुन्धरादिकमलं क्षुब्धं समस्तं जगत् ॥ 24

अनन्तरमनन्त कालान्तक विकटाट्टहास
प्रतिभटसिंहनादमेदुरेऽसुरकुलसार्वभौमे 25/1

चिरकाल प्रतीक्ष्यमाण वैरिरुधिरपारणासादर
कृपाण परशु पट्टसादि

विविधायुधमण्डलपरिमण्डितबाहुदण्डाः 25/2

सनाथरथगोरथवाजिवारणाद्यनेक

यानमण्डलमण्डनायमानाः 25/3

कण्ठीरवा इव करियूथनाथेषु 25/4

संपादयन्तो बहुकालभुक्तभर्तृपिण्डानृण्यम् 25/5

तृणोकुर्वन्तो जीवितानि 25/6

विस्मरन्तः पुत्रदारान् 25/7

विभावयन्तो विविधायुधविहारकौशलानि 25/8

विरचयन्तो विकटगर्जनाक्षि 25/9

विभीषयन्तः परवरूथिनीम् 25/10

वितन्वन्तो विग्रहाग्रहान् 25/11

विरचयन्तो वीरवादान् 25/12

विदलयन्तः पराहन्ताम् 25/13

विनमयन्तो धनुष्काण्डम् 25/14

विकिरन्तो बाणसमूहान् 25/15

आबध्नन्तो ज्यावल्लीः 25/16

आकलयन्तः कुन्तघातान् 25/17

आनर्तयन्तः कबन्धान् 25/18

आखण्डयन्तो भिण्डिपालैः 25/19

आवेष्टयन्तः पाशसमूहैः 25/20

संवर्धयन्तः समरसन्नाहान् 25/21

विधूलयन्तः पांसुगणान् 25/22

आहरन्तो जयध्वजान् 25/23

अपहरन्तो विरुदचिह्नानि 25/24

- संहरन्तः सारथीन् 25/25
 शोषयन्तः शरानलज्वालाभिः वाहिनीमुखम् 25/26
 मेलयन्तो यशःकन्दलानि 25/27
 प्रापयन्तः परेषामपयशांसि 25/28
 तोषयन्तः कटपूतनादीन् 25/29
 परिमेलयन्तो गृध्रसमूहान् 25/30
 आकारयन्तः शिवाबलीन् 25/31
 सिञ्चन्तो रक्तधाराभिर्महीम् 25/32
 क्वचित् कृपाणधारासङ्घट्टनं संभूतस्फुलिङ्गैः
 अकाण्ड एव तटित्समूहमण्डितं गगनं कुर्वन्तः 25/33
 क्वचित् कुन्तघातं समुत्कीर्णं रत्नधारा समालीढं
 नभोभागतया सततं सन्ध्यामुद्गावयन्तः 25/34
 नीरन्ध्रीकुर्वन्तश्च नभोज्ज्वलं पट्टसप्राप्तं
 भिण्डपालाद्यायुधखण्डनोत्क्षिप्तमुण्डमण्डलैः 25/35
 चरन्तः शवपरम्परायाम् 25/36
 उत्स्खलन्तः प्रतिपदनिपतितमतङ्गजसङ्घेषु 25/37
 तृणीकुर्वन्तो रुथिकान् 25/38
 तिरस्कुर्वन्तः सेनापतीन् 25/39
 निपातयन्तो यूथनाथान् 25/40
 निषूदयन्तो वाजिवरान् 25/41
 मर्दयन्तश्चाधोरणान् 25/42

अनला इव तूलजालेषु 25/43

अम्बुधरा इव दावानलेषु 25/44

दम्भोलीपाता इव जीर्णगुल्मेषु 25/45

पञ्चानना इव कुञ्जरयूथेषु 25/46

कुञ्जरा इव कदलीवनेषु 25/47

नीलकण्ठा इव कुण्डलीश मण्डलेषु 25/48

कुण्डलीशा इव वातसमूहेषु 25/49

वातसमूहा इव तृणराशिषु 25/50

तृणराजय इव 'विष्णुपत्न्यां 25/51

विहरन्तः

मदनायोधन विहार चातुरी धुरीण सुन्दरीणाम्

⁴²चूचुकान्तघातमिव घातम् 25/52

पाशबन्धभेदमिव बलभेदम् 25/53

आलिङ्गनमिव सेनामुखोल्लङ्घनम् 25/54

गाननिषेवणमिव विभीषण सिंहनादम् 25/55

अङ्गरागमिव रक्तबिन्दुरागम् 25/56

कण्ठाकर्षणमिव लाङ्गलाकर्षणम् 23/57

कङ्कणझणत्कारमिव करवालधूननम् 25/58

कटाक्षावलोकनमिव कङ्कटविभेदनम् 25/59

रसनामिश्रणमिव वीरवादरसमिश्रणम् 25/60

---

42. 25/52 तः 25/72 अन्तं युद्धलाघवं वर्ण्यते

वारिविहारमिव विविधहति विहारम् 25/61

वदनास्वादमिव जनितं स्वेदम् 25/62

दृष्टिपातमिव मुष्टिघातम् 25/63

नितम्ब घातमिव परिघाघातम् 25/64

नीवीमोचनमिव प्राणविमोचनम् 25/65

अङ्गाङ्गसङ्गमिव शराङ्गारसङ्गम् 25/66

उपरि विहारमिव द्वन्द्वयुद्धविहारम् 25/67

मणितमिवायुधपातरणितम् 25/68

कुचमर्दनमिव वक्षोमर्दनम् 25/69

काञ्चीकलकलमिव वीरवादकलकलम् 25/70

सरसकेलीमिव समरकेलीम् 25/71

आनन्द मूर्छामिव मूर्छाम् 25/72

मन्वानाः

उद्दण्डोर्दण्ड विसृष्ट विषमयविविधायुध

रचनाऽऽक्रान्त रणमण्डलं अमण्डयन्

कुण्डलीशा इव

चक्रराज दैत्यनाथ मण्डलेशाः 25

अनन्तरमति प्रचण्डो भेरुण्डोऽपि

आयोधन केलि मालोक्तुं

वैरिणोऽपि सहस्राक्षतामेव बहुमन्यमानः 26/1

पुरतः खण्ड्यमानान् 26/2

⁴³पाश्वर्तेतो धावमानान् 26/3

उत्साहेन वर्धमानान् 26/4

⁴³उन्मदेन उत्पतमानान् 26/5

⁴³औद्धत्येन नृत्यमानान् 26/6

वीरवरानपि वीक्षणेनैव वर्धयन्

अन्तकालविवर्धमान इवान्तको चवृधे ॥ 26

तदनु विदितवृत्तान्तं लोकान्तरवासिनोऽपि

साजात्यशभिमानिनो महासुराः 27/1

सरभससन्नद्धाः 27/2

रुन्धन्तो रोधसोरन्तरालम् 27/3

चलन्तो वायुवत् 27/4

चलन्तश्चञ्चलावत् 27/5

जम्भनमुचिबलिबाणविरोचनमुखाः

सेनामुखे समवतिष्ठन्तो ? वदन्ति 27/6

“बन्धनीयोऽयं जडरूपः पाशो 27/7

खण्डनीयोऽयमाखण्डलः इति 27

ओदन्तो यदि च पञ्चकपालः

यस्य मेषबृषणेन तु पुंस्त्वम् ।

तस्य नाम यदि शौर्यकथा का

जीवितेषु मृदितेषु सुरेषु ॥ 28 ॥

43. परस्मैपदिघातूनामस्मैपदापादनं कविप्रौढया

सततं प्रहरणीयोऽयमपि पवमानो गतमानः
पदे पदे गूढचारतामुपैति वैरिणाम् ।

प्रतिकूल पवनरूप दुर्निमित्तमस्माकम् ॥ 29

“जन्म चेत् शिथिलशूर्पमुखेभ्यः

जीर्णं शीर्णतर पर्णतृणेभ्यः ।

यस्य सोऽपि च पराक्रमते चेत्

हन्त कालसरणिः कुटिलैव ॥ 30 ॥

अयमपि निर्वाप्यतां दिवाकरदीपः

येनैव वैरिणश्चरन्ति भूमिषु ॥ 31 ॥

इमौ खलु श्वानाविवाश्विनौ नाम

औषधभस्त्रिकावाहकौ

रणभूमिपतित सुरव्रणभिषगायितौ यदि

तर्हि पश्यामस्तयो रगदङ्कारिताम्

इदानीमेतौ खण्डनीयौ ॥ 32 ॥

प्रतिगृहं हविरादिभैक्षवृत्ति मनुसृत्य

गृह्णन् कुक्षिपोषणपरः स्वयमाशुशुक्ष्णिरपि

युध्यतीति किमितोऽस्त्यद्भुतम् ॥ 33 ॥

44. नीलकण्ठदीक्षितो नीलकण्ठविजये

समाने सन्दर्भे हृद्यतरं कवयति ।

“यो जायते शिथिलशूर्पपरिभ्रमैरपि

ओजायते कथमसावपि गन्धवाहः ॥”

अयमपि कलानिधिः प्रतितिथि क्षयिष्णुरपि
स्वकलया कलयत्यरिगणान् तृप्तान् ॥ 34 ॥

वीक्ष्यतामयं यक्षेशो नामधनपिशाचः

प्रतिक्षणं प्रतिभटविभूति दायकः ॥ 35 ॥

अयमन्तको हि जगताम् ।

वयमस्य तावदन्तका. ॥ 36 ॥

इत्थमपहसन्ति ॥ 37 ॥

परिहसन्तश्च कर्मदेवान् प्रधात्रमानान्

जल्पतश्च परस्परं ⁴⁵अनल्पतरतपोलब्ध

सुवर्गपदानामस्माकं किमनया

रणे निपत्याऽऽत्महत्या ?

जयन्तु वा त्रिदशाः जयन्तु वा दानवाः

इत्यन्योन्यमावेदित स्वस्वतपःप्रभावान्

निर्मत्सरानप्यक्षोभयन्त दैत्यभटाः ॥ 38 ॥

उद्दाम प्रतियोधदानवचमूं संवर्धमानां हठात्

किञ्चानुक्षणं मात्मसैन्यमपि तत् संक्षीयमाणं तदा ।

आलोक्याति नदन्त एव दिविजाः अन्तर्ज्वलन्तः

क्रुधा सन्नद्धाः कुमुदादयो

ददृशिरे संवर्तकालोपमाः ॥ 39 ॥

॥ श्रीचक्रराजपक्ष विजय वर्णनम् ॥

तदा च कमलाक्षायुध कटाक्षवीक्षण संधुक्षिताः 40/1

मृगाध्यक्षा इव बुभुक्षातुराः सुराः 40/2

कबलयन्त इव कल्पानलमपि दृष्टिपातेन 40/3

पूरयन्तो दिगन्तराणि दन्तपङ्क्तिकटकटारावेण 40/4

वदन्तश्च साटोपं

“क्व काननकर्ता क्व वा दैत्यापशदः भेरुण्डाख्यः” इति

ससंभ्रममाबद्धकञ्चुकाः 40/6

सत्वरमङ्गीकृत गोधाङ्गुलित्वाणाः 40/7

आकलितनिषङ्गम् ? 40/8

आरोपितधनुर्गुणम् 40/9

अधिरोहित स्यन्दनम् 40/10

आयोजित शरसन्धानम् 40/11

अतित्वरायित सारथिवृन्दम् 40/12

आकलितवीरपाणम् 40/13

अवधूतशितकृपाणम् 40/14

आलम्बितासिकलापम् 40/15

आसादित कुन्दवृन्दम् 40/16

उद्धृतशक्तिसमूहम् 40/17

उन्नतित परिघम् 40/18

उद्वेल्लित परशुगणम् 40/19

उत्कलित पाशम् 40/20

उज्जृम्भित शस्त्रास्त्र कलापम् 40/21

आकल्प्य भ्रूभङ्गम् 40/22

अनुसन्धाय क्षणमन्तर्गोविन्दम् 40/23

अनुस्मरन्तो गुरून् 40/24

विभावयन्तो मङ्गलानि 40/25

विरचयन्तो विकटाट्टहासान् 40/26

मुखरयन्तो दिङ्मुखानि धनुष्टङ्कारैः 40/27

पूरयन्तश्चाण्डकटाहं शङ्खध्वानैः 40/28

ध्वंसयन्तो ध्वजसमूहान् 40/29

विद्रावयन्तोऽश्ववारान् 40/30

विसंज्ञयन्तः पदातीन् मुखमारुतेन 40/31

चिमोहयन्तोऽपि वरहिनीमट्टहासैः 40/32

पातयन्तो मतङ्गजान् पदाघातैः 40/33

परिचूर्णयन्तो रथान् गदाभिघातैः 40/34

आनन्दयन्तः कलहकल्याणं नगरदम् 40/35

प्रवर्तयन्तो रक्तनदी सहस्रम् 40/36

प्राप्नुवन्तोऽरियूथम् 40/37

चूर्णयन्तो जयध्वजान् 40/38

चुलुकयन्तः परवाहिनीम् 40/39

क्षालयन्तो दुर्यशःपङ्कम् 40/40

- मार्जयन्तः प्रतिभटललाटलिपिम् 40/41
 दलयन्तो वज्रिणैव 40/42
 दहन्तो वह्निनैव 40/43
 बन्धयन्तः पाशिनैव 40/44
 भञ्जयन्तः प्रभञ्जनेनैव 40/45
 संहरन्तस्त्वन्तकेनैव 40/46
 सकलमपि रिपुयूथम्
 परिहसन्तः पलायमानान् 40/47
 उत्क्षिपन्तः परदारनिरीक्षीणि वीक्षणानि 40/48
 खण्डयन्तः पान्थप्रमाथीनि दोर्मण्डलानि 40/49
 विदारयन्तो मुनिकुलहुंकरणानि वदनानि 40/50
 विमर्दयन्तः पीठमर्दकबन्दि विदूषकविदूषकान् 40/51
 विहसन्तो विगतडंभं जंभम् 40/52
 प्रहसन्तः प्रस्फुरितप्राणं बाणम् 40/53
 निन्दन्तस्त्वपयशोमलिनं बलिनम् 49/54
 दूषयन्तो दुरन्तसमरविहृति संभूतरुधिरमुचं
 नमुचिम् 40/55
 विमानयन्तो विघूर्णमानलोचनं विरोचनम् 40/56
 कुत्सयन्तश्च समरसंरंभविगताडम्बरं शंबरम् 40/57
 विद्रावयन्तो विद्रवतः परितः पलाशगणान् 40/58
 पिशाचगणानिव महामान्त्रिकाः

हुङ्कारेण गर्जनेन ताडनेन च 40/59

उच्चाटयामासु रुद्धटान् असुरभटान् ॥ 40 ॥

तत्र केचित्पूर्वसुराः शापादापन्नासुरभावाः 41/1

किमेतैः साकमस्माकं विरोधेन ? 41/2

न खल्वेतेऽस्मज्जातीयाः ! 41/3

न च वा शापविमोचनमेभिर्भवेत् 41/4

किमर्थमापदम्बुधौ वयं निमज्जामः 41/5

केन वा खण्डितकरचरणावयवा भवामः 41/6

जयन्तु ये केचित् 41/7

किमस्ति फलमस्माकमिति ? 41/8

लोचनपथादपसरामो

यावदस्मदीयं शापमुपशमयाम 41/9

इति कलितालोचनाः पलायन्ति स्म (?) ॥ 41 ॥

दिशि दिशि परिशीर्णान् दानवानभ्युपेत्य

प्रसभमपहरन्तो भूषणान्यंशुकानि ।

प्रणतिशतः शरण्यान् प्रार्थितायुष्यशेषान्

अहह परिहसन्तो देववीरा विरेजुः ॥ 42 ॥

यावद्दैवतयूथनाथ विजयो(यप्रो)त्साहहाहारवैः

भेरीभाङ्करणैश्च शङ्खनिनदैः ध्वांक्षादि कोलाहलैः ।

दैत्यास्त्रेण हृदन्तरं दृढतरं संपीडितं केवलं

तावन्निर्जरवज्रमुष्टिभिरलं विश्रान्तिरापद्यत ॥ 43

बाणे मन्थरकन्धरान्तरलुठत्प्राणे

बलौ दुर्बले

भेरुण्डेऽपि च खण्डिते हि

नमुचौ रक्तप्रवाहोन्मुचि ।

कृत्ते काननकर्तरि

प्रमथिते जम्भे

परं भेदिते यूथेन्द्रे च

विरोचनः प्रचलितप्राणोन्मिषल्लोचनः ॥ 44 ॥

आहृत्यायुधजालमद्भुतमणीभूषाश्च

तेषां बलात्

आवृत्यापि हसन्ति केचन सुराः

सन्तर्जयन्तश्च तान् ।

दंष्ट्रां केचन

केचन श्रुतिपुटं

तुन्दोदरं केचन

क्रान्त्वा पादतलैः

अलं प्रजहसुः स्वैरं चिरं सर्वतः ॥ 45 ॥

आवेष्टयन्तो रथवाजियूथान्

अनर्तयन्तस्तुरगान् समन्तात् ।

आक्रोशयन्तोऽपि च दन्तियूथान्

आतेनिरे ते विजयाट्टहासम् ॥ 46 ॥

अन्योन्यमत्युद्धटवैरिणो तत्
 शौर्यं हसन्ति स्म ततः सुरेन्द्राः ।
 पलायनार्थं प्रणतातिदैन्यान्
 प्राप्पार्थं वीतायुध चर्मरक्षान् ॥ 47 ॥

॥ असुरराज्यप्रमथनवर्णनम् ॥

ततः प्रविष्टास्तरसा रिपूणां
 पुरीं - तदानीं पुरुहूतमुख्याः ।
 पुण्याहघोषं ननु मेनिरे ते
 प्रवेशकाले परिदेवितानि ॥ 48 ॥
 अविश्य चास्थानभुवं रिपूणाम्
 प्रासादसलिलवनलोकयन्ति ।
 आश्चर्यसिन्धावभवन्निमगाः
 अपूर्वमैश्वर्यभरं निरीक्ष्य ॥ 49 ॥
 आमोचयन्तस्त्रिदशान्निबद्धान्
 कारागृहे काननभर्तृमुख्यैः
 तदोषलब्धानसुरांश्च तत्र
 निवेशयामासुरमी सुरेन्द्राः ॥ 50 ॥
 आमोचयन् देवगणास्तदीय
 बाह्याङ्गणस्थान् घनशृङ्खलाभ्यः ।
 भक्तान् हरे देवमुनींस्तथैव

लोकत्रयं तत् भयशृङ्खलायाः ॥ 51 ॥

प्रविश्य दैतेय पुरोहितानां

निवेशनं केचन देववीराः ।

तत्रापि वृद्धानवलोक्य तेभ्यः

शास्त्राण्य ⁴⁶शृण्वन् परिहासरीत्या ॥ 52 ॥

“अन्ये कलत्रे रतिरत्यवश्या

पुण्यं च तीर्थं न कदाऽपि मृष्यम् ।

वध्याः सुराः पान्थजनाश्च नूनं

वध्या मुनीन्द्राः खलु सावमानम् ॥ 53 ॥

यत्नाध्व राणामभवंस्तु चर्याः

तत्राश्मवर्षाप्यपि रक्तधाराः ।

ऋत्विग्मणा यत्र च तत्र घोर

दंभोलिपातान् सुतरां सृजेयुः ॥ 54 ॥

स्वाध्यायविघ्नः करणीय एवो—

पाध्यायवर्गो नितरां वधार्हः ।

हर्तव्यमन्यस्य धनं च तेन

भर्तव्य एव स्वकुटुम्बभारः ॥ 55 ॥

आचारलेशे न कदाऽपि चिन्ता

शरीशौचं हि महान् अधर्मः ।

सत्ये मतिर्नैव कदाऽपि कार्या

दया कथायामपि नैव युक्ता ॥ 56 ॥

46. अपृच्छन् कृ.

महासुराणां महनीयनाम-
 सङ्कीर्तनं सार्वजनीनमेतत् ।
 तन्नाम बीजाक्षर गर्भितांश्च
 मन्त्रान् पठेयुः प्रतिसन्ध्यमेव ॥ 57 ॥
 श्रुतिस्मृतोनामपहाय विद्यां
 सत्तीर्थयात्रामशुभां विभाव्य ।
 पुराणगाथां च - महासुराणां
 सेव्यानि पुण्यानि कथाऽमृतानि ॥ 58 ॥
 कैचित्तु दैतेयबुधास्तदानीं
 स्थाने सुरारीन्द्रपदस्य वेगात्
 सुरेन्द्रशब्दं चतुरा विधाय
 पद्यानि हृद्यान्यपठन् सभायाम् ॥ 59 ॥
 चरान्निकृत्तांश्चरणेषु सर्वान्
 पौरांश्च कारानिलयेषु बद्धान् ।
 यन्त्रेषु मन्त्रि प्रमुखान् विकीर्य
 तन्त्रागमज्ञांस्तरलान् अकुर्वन् ॥ 60 ॥

॥ अङ्गवङ्गादिराजविमोचनम् ॥

अथ तदानीम्
 गूढनिहितचारमुख विदित
 दैतेय निखिलोदन्ताः नितान्तभयतान्ताः
 कृतान्तमुख वाता इवात्मनो मन्वानाः

मानातिलङ्घि दुरितो दन्वदन्तरादिव
गिरिकन्दरान्निर्गत्य बहिः
इन्दिरारमण रथचरणराज चरणारविन्दं
अन्तरनुसन्धाय

मन्दमन्दमितस्ततः साशङ्कमालोकयन्तः
सिन्धु गान्धार कर्गट मराठादि जनाधिपतयः
दिगधिपचक्रपरिवृतां चक्रराजसभां
समाविशन् ॥ 61 ॥

ततस्तदीयभ्रूकिङ्करः पुरन्दरोऽपि
विकचेन्दीवर कलितैरिव कटाक्षधोरणीसहस्रैः
तानानन्दयन् राज्ञः आज्ञापयमास ॥ 62 ॥
अङ्गेषु चाङ्गान् मगधेषु मान्यान्
वङ्गेषु वङ्गानपि भूमिपालान्
मात्स्येषु मात्स्यान् बहुना किमत्र
तत्तत्पदे तान्न्यमयन्नरेन्द्रान् ॥ 63 ॥

॥ श्रीचक्रराजविजययात्रावर्णनम् ॥

अथ रथचरणाख्यो राजराज्ञः तदानीं
अखिलसुरवरेन्द्रैः साकमुत्साहसान्द्रैः
उदचलत् उरुतेजःपुञ्जधारासहस्रैः
रविरिव गिरिशृङ्गात् पीठतस्तीक्ष्णभानुः ॥ 64 ॥
ततस्तदानीं तरुणाभ्रकोटि

सङ्घट्टनोत्थैरिव घोषजालैः

प्रयाण भेरीपटहादिजन्यैः

ब्रह्माण्डमासीद् घनरावपूर्णम् ॥ 65 ॥

दयापारावारं सतत कृतलक्ष्मीविहरणं

जगद्रक्षादीक्षारतमपि लसत्कौस्तुभमणिम् ।

प्रतिप्रस्थास्यन्ती प्रबलतमवाहिन्यतितरां

कृपाधाराप्रणी रथचरणराजस्य ववृधे ॥ 66 ॥

ततस्तु मध्येमार्गं

अनर्गलमोदभरभरितामरभटकोद्रिसिंहनाद

मेदुर सेनारजःप्रसारसंभूताभ्रपटलित

नभोविभागावलोकन जनितमहोत्साह

केकि कुलकलित कोलाहल कलकलीनाद

भरगगनप्रदेशतया 67/1

अप्सरोगण समारब्ध तौर्यत्रिकारभटी

पुनरुक्त बन्धिविदूषक पीठमर्दक कोलाहल

सुमुत्प्रेक्षित विजयोदन्तानां 67/2

अर्धपथ निवृत्तानां चाराणां 67/3

निरतिशयोत्साह समागम सन्दर्शनादेव 67/4

देवाय भगवते कमलाकान्ताय 67/5

निवेदयितुमखिलं विजयोदन्तं प्रार्थयद्भिः

नभस्वदेगातिशयनिरतिशयत्वरितैः

अभ्युद्गम्यमानैः

अभिनन्दमानैः

अपरिमितोत्साहचर्णैः प्रौरगणैः 67/6

अभिवन्दित चरणारविन्दः 67/7

रथ चरण राजः

देवराजादि दिगधिपदत्त हस्ताक्लम्बः 67/8

अमन्द विनय मन्थरः

मन्दमन्दमवन्दत रमारमणचरणम् ॥ 67 ॥

॥ श्रीचक्रराजकृतभगवत्स्तोत्रम् ॥

अस्तुवदपि (?)

निस्तुलतरकौस्तुभमणि विराजदुरःफलकं

सकलदेवता तिलकम् ॥ 68 ॥

स्वामिन्नम्बुजनाभ सर्वजगतां रक्षासुदीक्षागुरो

श्रीमंस्ते निखिलागमान्तवलभी पारावतं श्रीपदम्

ध्यायं ध्यायमहर्निशं नयति यःकालं स एव ध्रुवं
सर्वेषां जगतां परस्तुतिपदं वन्द्योऽतिनिन्द्योऽपि चेत् 69

तव महिमांभोधेः पारं विदन्ति न केचन

प्रथमवचसामग्रेगण्याः मुनीन्द्रधुरन्धराः ।

किमिति मम तु स्तोतुं वाञ्छा सदा परिजृम्भते

चरणनति संभूतानन्दघनातिजडस्य मे ॥ 70

त्वत्तः परं न किमपि ध्रुवमत्र तत्त्वं

नारायणः पर इति श्रुतिरेवमानम् ।

अन्यान् सुरान् नमतु कोऽपि तु सानतिश्च
त्वामेव याति पयसा गतिरण्वे हि ॥ 71 ॥

अन्तर्बहिश्चभुवनं सकलं प्रविश्य

नारायणः स्थित इति श्रुतिशासनानि ।

शौरे तथाऽपि च भवन्तमहो प्रणौमि
प्रस्तौमि चेति शिशुसाहसरीतिरेषा ॥ 72 ॥

सर्वाः प्रजाः प्रजनयत्यपि पद्मनाभः

कान्तेव ताश्च परिरक्षति जागरूकः ।

तस्माद्धि लब्धमधुना भवतापि लोके

नित्यं हरे श्वशुरगेहनिवाससौख्यम् ॥ 73 ॥

नाभौ सुतं वहसि

वक्षसि चात्मकान्तां

ब्रह्माण्डमण्डलशतानि पिचण्डमध्ये ॥

एवं भवान्नु परिरक्षति कल्पकालेषु

एतादृशी खलु दया महतां परेषु ॥ 74 ॥

त्वन्नाभिकञ्जदल चञ्चल चञ्चरीको

ब्रह्माण्ड मण्डल शतानि सृजत्य यत्नात् ।

हा तादृशं तव यशोऽतिशयार्णवान्तं

ज्ञात्वा तितीर्षुरहमस्मि हि चित्रमेतत् ॥ 75 ॥

त्वन्नाभिरेव चतुरं तनयं प्रभूते

दाता त्वमेव खलु धर्मफलस्य लोके ।
 धर्मप्रजार्थमिति ते वरणं वृथास्तः
 लक्ष्म्या निवास इह वक्षसि भूषणार्थः ॥ 76 ॥
 लोके प्रजाः प्रजनयन्ति सुतान् स्वकेषु
 दारेषु – तत् खलु समस्तजनीनमाहुः ।
 त्वं वक्त्रबाहुलतिकोरु पदादिभिस्तान्
 ब्रह्मादिवर्णं निचयानिति चित्रमेतत् ॥ 77 ॥
 स्वभक्तवशवर्तिनः स्वहृदिवर्तिनः शर्मणे
 हरे नरहरे प्रभो रघुवरेति सङ्कीर्तनम् ।
 विहाय तु सुधारसं त्विममहो जनः कामतः
 प्रधावति मुधा तृषे मृगमरीचिकावीचिकाम् ॥ 78 ॥
 मुदा सह पदाम्बुजे मुररिपोर्यथेच्छं मनः
 मिलिन्दचर सुन्दरे
 यदि परं विहारे रुचिः ।
 सदाऽति विपदङ्किते विषयपञ्चके मा कृथाः
 कदाऽपि च मदाद्गति—
 कथितमद्य नूनं हितम् ॥ 79 ॥
 तत्तवावतरणं जगत्पतेः
 यत् स्तवादि विषयाय कल्पते ।
 जातु यत्पदरजःकणोऽप्यलं
 गौतमश्चशुरतां व्यधात् प्रभोः ॥ 80 ॥

ते वराहसुतनो स्तुतावलं

के वदाऽऽगतगिरः कविनाथाः !

हुङ्कृतिप्रचलमद्भुतदंष्ट्राऽ

लङ्कृतिः यदभवद्भुवनाण्डम् ॥ 81 ॥

सन्तनोति सततं त्वदुदन्तं

हन्त हन्त चिगमस्तनन्तम् ।

हा तथाऽपि त्वसंस्तुतिपूर्णा

का कथेति न मनो विरमेन्नः ॥ 82 ॥

दिवं केचित्

केचिद्द्वरितदः स्वान्तमिति

ते 'पदं विष्णोः केचित्

'परमसुखमज्ञान विरतिम् ।

'पुनः केचिन् संविद्धनमिति च

मुक्तिं विदुरिमे

वयं धन्या मन्धेमहि

विमलभक्तिं स्वयि दृढाम् ॥ 83 ॥

स्वतन्त्रास्तन्त्राम्बुधिषु

न च मन्त्रागमविदः

कविप्रौढाः प्रौढागम कलितपाठाश्च न तराम् ।

स्वकान्ताशुद्धान्तायित निज हृदन्तः फलक

सुश्रियां भासां कासागमपि

जगति दासा वयममी ॥ 84 ॥

अच्युतेति पदमीरयन् क्षणात्

अच्युतं भजति निस्तुलं पदम् ।

नश्वरं तदितरच्च यत्नतः

विश्वसद्भज मनो मथारुचि ॥ 85 ॥

चिन्तयाऽलमधुनाऽन्यया मनः

तं दयालुमनिशं भज प्रभुम् ।

यत्कटाक्षसुधयाभिषेचितो

बालको ध्रुवपदे तपोवने ॥ 36 ॥

स्तोतुं यावदहं स्मरामि चरितानि

अङ्गानि वा श्रीपतेः

तावन्मग्नमभूदहो मम महानन्दैक सिन्धौ मनः

कुत्रोल्लेख परम्पराः ?

क्वनु वचोगुंभाश्च

गम्भीरसत्सन्दर्भाश्च कथम् ?

कथय मे स्तोत्र प्रकारं हरे ॥ 87 ॥

इन्दीवरदलश्यामं इन्दिरामन्दिरोरसम्

स्मितकिम्मीरितोष्ठाग्रं अग्रतो भावये महः ॥ 88 ॥

पदाब्जे जङ्घायां पृथुलतरचारुर्युगले

जगत्पूर्णो कुक्षौ जलधितनयाभास्वदुरसि ।

स्मिताऽऽकिम्मीरोष्ठे नयनविकचाम्भोरुहयुगे

मनोडिम्भोऽस्माकं विहरतु यथेच्छं तव विभो ॥ 89

तपः केचित्

तीर्थाटनमपि च केचित्

ऋतुवरान्

भजन्त्वन्ये मन्त्रान्

विधिहरमुखान् केचिदमरान् ।

न मे मूर्धा कानप्ययमिह नमत्यत्र

कथमप्यमार्गलिङ्कारानपि परं अलक्ष्मी सहचरान् ॥ 90

अतिभद्रया त्वमिह निद्रयाऽऽवृतः

फणितल्पमध्य परिकल्पिताऽऽशयः

अखिलाण्डकोटिमनिशं तथाऽप्यहो

परिरक्षसीति कमलाक्ष तत्कथम् ॥ 91 ॥

भवनानि तान्युपवनानि चेति

सहृदयानि ते⁴⁷ - प्रमदयाऽतिकोपिते ।

47. भवनानि ... सहृदयानि ते इति - इत्यन्वयः ।

अत्रेदं चिन्त्यम् - यद्भगवतः कटाक्षसंज्ञयेव

प्रेरितः श्रीचक्रराजः शत्रून्

विजित्य कृतकृत्यः प्रतिनिवृत्तः

“भगवत आज्ञा परिपालिते”ति

किमपि नानुवदति ॥

हृदये निधाय सदये श्रियं तदा
प्रकृति प्रकामविहृतिश्च तेष्वहो ॥ 92 ॥

सूनोः श्रीरघुनाथनामविदुषः

श्रीधर्मराजस्य सत्काव्ये चारुणि

पद्मिनीपरिणये गद्यालिपद्यात्मिके । (?)

श्रीचक्रप्रथिमातिनूतनसुधाधारावतारादसौ

आश्वासो विदुषां मुदेऽनवरतं

भूयाद्द्वितीयोऽप्यलम् ॥

॥ इति द्वितीय आश्वासः ॥

॥ अथ तृतीय आश्वासः ॥

॥ आकाशराजवर्णनम् ॥

तुण्डीरमण्डले कश्चिद् राजकण्ठीरवोऽभवत् ।
वैकुण्ठभक्ति साम्राज्यभक्तिपीठेऽभिषेचितः ॥ 1 ॥
स चन्द्रान्वयसंभूतो भूचन्द्रोऽभवदद्भुतः ।
सततं वसुधावाप्ति कैरवा मोदकारकः ॥ 2 ॥
यस्मिन् राजनि शासति क्षितितलं
तज्जैत्रयात्राकथा तीर्थेषु प्रथिता
पुरन्दर धनुः कादम्बिनी भूषणम् ।
आसीद् अध्वरयूपराजिः
अमिता नन्दैक सिन्धूदरो-
न्मज्जत्स्वान्त - वसुन्धराङ्ग
पुलकाङ्कूरायितः सर्वशः ॥ 3 ॥
धन्यया पाण्ड्यराजस्य कन्यया सोऽभवद्गृही ।
सुन्दरेश इवात्यन्त सुन्दरो मधुराकृतिः ॥ 4 ॥
तस्य कुमारः 5/1
कुमार इव परमेश्वरस्य 5/2
रामभद्र इव दशरथस्य 5/3
कृष्ण इव वसुदेवस्य 5/4
सकल नरपाल मौलिमुकुटमणि

- रुचिमालालङ्कृत चरणारविन्दः 5/5
- मन्देतर मद समाक्रान्त शत्रुवृन्द दिगन्तदन्ताबल
कठिन कुम्भपीठपाटन प्रौढकर पञ्चाननः 5/6
- सञ्चारशालीव सुकृतराशिः 5/7
- कर्ता निखिलाध्वर कर्मणाम् 5/8
- व्यवहर्ता सकल मन्त्र कर्मणाम् 5/9
- सन्तत लक्ष्मीकान्त विहार समुचित
हृदयदहर मन्दिर कवाट दृढार्गलीभूत
भुजप्रकाण्डः 5/10
- अनेक जन्मसु हरिसात्कृत सकलकर्मा
चिरशिथिल हरिहरालय समुद्धरण
कर्मणि विश्वकर्मा 5/11
- निरन्तरजप्यमान वासुदेव द्वादशाक्षरी
मन्त्र गणना विचक्षण कोमलाङ्गुलि पल्लवः 5/12
- रसिक जन वल्लभः 5/13
- परिस्पन्ददमल मन्दहास भासुरमुखमण्डलतया
अन्तरङ्गतरङ्गित सत्त्वगुणातिरेकमिव
बहिरवकिरन् 5/14
- साधुजनरक्षणैक दीक्षाविचक्षणः 5/15
- अनवरत हरिकथाम्बुधिपान
कुम्भसम्भव चुलुकायमान श्रोत्रपुटः 5/16

- कन्दर्पदर्पकमलवन चन्द्र मुखविम्बः 5/17
 समस्तनिगमागम विद्वदभिष्टूयमान यशःस्तोमः 5/18
 सकलसौभाग्याभिरामः 5/19
 निखिल जनाभिनन्द्य सुगुणमणिकोशः 5/20
 कटाक्षमार्गसञ्चरदिन्दिरः 5/21
 नारायण इव लक्ष्मीनिवासः 5/22
 लक्ष्मीनिवास इव विनतानन्दस्थितिः 5/23
 विनतानन्दन इवादृतभुजगराजः 5/24
 भुजगराज इव हरिसात्कृत भोगः 5/25
⁴⁸भोग इव तारकमार्ग सूचकः 5/26
 तारकमार्ग इव मित्रमण्डल मण्डितः 5/27
 मित्रमण्डलमिव कमलानन्दकरः 5/28
 कमलानन्दकर इवेश्वरत्व सन्धायकः 5/29
 ईश्वर इव राजराजकृत सख्यः 5/30
 राजराज इव धनदः 5/31
 धनद इव पुण्यजनेश्वरः 5/32
 पुण्यजन इवाऽऽराधित कृष्णचरणारविन्दः 5/33
 कृष्ण इव वसुदेवानन्दकरः 5/34
 वसुदेव इव शूरसेनसुतः 5/35
 शूर इव विजयैकदृष्टिः 5/36

---

48. भोग इति कश्चन सिद्धो मुनिः ।

- विजय इव अहितदुर्योधनः 5/37
 दुर्योधन इव तृणीकृत भीमसेनः 5/38
 भीमसेन इव शिक्षितदुःशासनः 5/39
 दुःशासन इव धृतराष्ट्रकरामृष्टः 5/40
 धृतराष्ट्र इव सञ्जयकथासक्तः 5/41
 सञ्जय इव महाभारतकथामर्मवेदी 5/42
 विश्वंभर इव भुवनधारणाधुरीणः 5/43
 धर्मपुत्र इवाजातशत्रुः 5/44
 नल इव पुण्यश्लोकः 5/45
 मार्ताण्ड इव तमोऽपहन्ता 5/46
 चन्द्र इव कलानिधिः 5/47
 घन इव सकलजीवनप्रदः 5/48
 इन्द्र इव जिष्णुः 5/49
 सङ्केत मन्दिरं शौर्यजालस्य 5/50
 विलासगृहं सौजन्यस्य 5/51
 विश्रान्तिमण्डपो गाम्भीर्यस्य 5/52
 केलिसौधो विजयलक्ष्म्याः 5/53
 साधुजननयनमृगाङ्कः 5/54
 ब्रह्मण्यविरुदाङ्कः 5/55
 विचित्रतर सकलभोगसुधामा 5/56
 विललास वियद्राजनामा ॥ 5 ॥

सौभाग्यं यदि तस्य — कुत्रघनदः

सौन्दर्यवार्ता यदि प्रद्युम्नस्य कथा मुधैव

कुशला सा चेन्मतिः को गुरुः । ?

शौर्यं चेत्पुनरन्यदेव यदि

तद्दातृत्वमन्या कथा कावेत्येव

निरन्तरं हि कविभिः सन्ताड्यते डिण्डिमः ॥ 6 ॥

यं खलु वाराणसी कैदार हरिद्वार गङ्गासङ्गमादि

पुण्यक्षेत्रनिवासिनो वायुजलादि जीविनोऽपि

निरस्त समस्ताशाः

निस्तीर्णं दुःखार्णवाः निर्मुक्तसंसारबन्धाः

निरूढ ब्रह्मसाक्षात्काराः महान्तः

सततं प्रशंसन्ति मिथः सानन्दम् ॥ 7 ॥

यत्सन्दर्शनतः परं नहि किमप्यानन्ददं देहिनां

यत्संभाषणतः परो नहि जपः

यत्सङ्गतः सद्गतिः ।

यस्यास्थान निवासतो न तप इत्येवं

तदीयान् गुणान् घोषन्ते

प्रथमेऽपि नाम कवयः । गातुं तु के वा वयम् ? ॥ 8 ॥

यः किल कदाचित्

ब्राह्मणोत्तमानुगृहीतस्वस्तिवचोगुम्भश्रवणेन 9/1

कदाचिदर्थिजनमनोरथपूरणेन 9/2

कदाचिद् विद्वज्जनमुख विनिःसृत

वाद कोलाहल श्रवणेन 9/3

कदाचित् तत्त्वरहस्यार्थं श्रवण जनित

ब्रह्मानन्द सन्दोहानुभवेन 9/4

कथाचित् स्वप्न साक्षात्कृत लक्ष्मीकान्तदर्शन

संपन्नदिव्यज्ञान जनित मोदाविष्कारेण 9/5

कदाचित् कवीन्द्र निबद्ध रमारमण विषयक

प्रबन्धशत सङ्ग्रहेण 9/6

कदाचित् नारायण नामाक्षरालङ्कृत पुराणश्रवणेन 9/7

कदाचित् महात्मनां चरित्रचिन्तनेन

समयमतिवाहयामास ॥ 9 ॥

यदीयवदान्यताकथायां —

कल्पतरुरपि तरुरेव 10/1

कामधेनुरपि पशुरेव 10/2

चिन्तामणिरपि शिलाखण्ड एव 10/3

यदीय दानधारा विशीर्णं नदी सहस्र सङ्गततया

लभते लवणाकरोऽपि रत्नाकरताम् ॥ 10 ॥

सौभाग्यशालिनीं काञ्चित् जग्राह शकवंशजाम् ।

समुद्रमेखलां पाणौ धरणीं धरणीमिव ॥ 11 ॥

॥ वियन्नृपस्यापत्यप्राप्तिवर्णनम् ॥

तपोवनं गते तस्य मित्रवर्माभिधे गुरौ

धर्मारण्य मनुप्राप्य वियन्नामापि पार्थिवः ॥

यज्ञार्थं शोधयन्नेव धरणीं धरणीपतिः ।

तद्गर्भात् कन्यकामाप जानकीं जनको यथा ॥ 12

आदाय कन्यां

अशरीरवाचा “संवर्धयस्वे”ति कृताभ्यनुज्ञः ।

पुरी मगात्

पुत्र कृतेऽतिदूतां सन्तोषयामास सतीं स भार्याम् ॥ 13

तस्यां गर्भप्रविष्टायां गृहस्य - तदनन्तरम् ।

धरणीगर्भमाविष्टं तेजः किञ्चन सुन्दरम् ॥ 14 ॥

ततस्तस्याभवद्राज्ञः पुत्रः शस्त्रभृतां वरः ।

जयन्त इव सुत्ताम्णः श्रीदस्य नलकूबरः ॥ 15 ॥

सामुद्री सा मृगाङ्गाभ्यां तटी वातीव शोभना ।

बभौ चासावपत्याभ्यां वियद्राजकुटुम्बिनी ॥ 16 ॥

वसुदानाद्धि सौभाग्यं भविष्यति फलं भुवि ।

इति मत्वाऽकरोन्नान्नाम्ना वसुदानं सुतं नृपः ॥ 17 ॥

पद्मशय्याऽऽगतं पुत्रीं पद्मिनीं सार्थनामिकाम् ।

अकरोत् कलशाम्भोधिः आत्मजामिव भूपतिः ॥ 18 ॥

शुक्लशीतांशुवत्तौ च ववृधाते सुतावुभौ ।

तं दृष्ट्वा स वियद्राजवंशाम्भोनिधिरप्यलम् ॥ 19

॥ पद्मिनीकेलिवनविहारवर्णनम् ॥

अथापगतशैशवा पद्मिनी कदाचित् 20/1

किञ्चिदङ्कुशित पञ्चशरं विकारं प्रपञ्चा 20/2

अन्तरिक्षराज हृदयानन्दिनी 20/3

कुन्द-मन्दार-माकन्द-पिचुमन्द-चन्दन-

ताल-हिन्ताल - कृतमाल - तमाल - नक्तमाल

वकुल वज्जुल सरलप्रियाल आमलक

प्रियक अङ्गोल तक्कोल लवङ्ग पनस

केतकी चम्पक चाम्पेय पाटल पारिजात

क्रमुक पुन्नाग कदम्ब उदुम्बर देवदारु

कपित्थ अश्वत्थ प्रमुखानेकविटपि

विटपाग्र विराजमान निस्तुल

कुसुम - कोरक पल्लवैः अयत्नादेव

नन्दनवन क्रीडन्मधुव्रत क्रीडाशकुन्तानां

दिव्यतरु कुसुम फल सौभाग्यरसिकानां

अध्यानन्दसन्दायकम् 20/4

विविध पुष्पलतांगृह विहार रसिक

किम्पुरुष दम्पति सम्भोग समय शृङ्खलायित

कङ्कण झणत्कार सङ्कीर्णम् 20/5

तत्रत्य कुसुमनिकर विहरच्चञ्चल चञ्चरीक

कुल प्रपञ्चित पञ्चशरमहाराज विरुदम् 20/6

अभिनवकोरकित माकन्द वृन्द किसलयभङ्ग

सन्ततास्वाद मदमत्त कोकिलकुल कलकण्ठी

समुदञ्चित पञ्चमस्वराञ्चित दिगञ्चलतया

सकललोकविजय दुर्मदस्य मन्मथस्य
 प्रचण्ड विजय डिंडिमवादमिव प्रकटयत् 20/7
 आमन्त चारण मिथुन निधुवनकेलि समुज्ज्वलित
 कलगलकूजित श्रवण सजातीय
 कपोतयुगल नाद सनाथीकृत प्रदेशतया
 मदनदीक्षित सवन जनितधूमपुञ्ज
 रञ्जितमिव 20/8
 विलासार्थ समागत किन्नर रमणीवदन
 विनोदनद्रवीभूत शिलोच्चय निर्गल
 दनर्गल प्रवाह परिपूरित कानननदी सहस्र
 परिस्रुत तरङ्गमालिकापदेश भुजलता
 समालिङ्गित तरङ्गिणी रमणतया
 तस्य दुरवगाह महोद्यानता सौभाग्यमिव
 संपादयत् 20/9
 अभिनव यौवन मदमत्त चारणमत्तकाशिनी
 वदनकमल गण्डूष समङ्कुरित बकुल कुसुम
 धूळीपरिमल कबलित गगनान्तरालतया
 स्वस्य वनराजस्याज्ञामतिलङ्घ्य
 समासन्नदिक्कान्ता कुचग्रहणमिवारचयत् 20/10
 अत्युन्नत विटपि विटपान्तर सञ्चरत्
 कठोरकिरण परितप्तशकुन्तबृन्द समाश्रय

शिशिरोर्ध्वच्छाया सान्द्र शाखापङ्क्ति

सामन्त्रीकृत चन्द्रमण्डलम् 20/12

इन्दिरारमण चरण सेवापदेश समागत

कर्णाटवधूटीभिः स्वसङ्केत लतामण्डपोपकण्ठ

परिश्रूयमाण दिव्य मिथुन व्यवाय समयमणित

कोलाहलेन हलहला कलित हृदयाभिः

अनालब्ध निजोपपत्तिभिः

अन्योन्यसाशङ्क कथितस्ववृत्तान्ताभिः

आवृत निजान्तम् 20/12

क्वचिद् वैखानस वालखिल्याद्यनेक

मुनिवृन्द सन्तन्यमान सप्ततन्तु प्रयोग

समय समाह्वानार्थ समुद्घोष्यमाण

मन्त्रारवमुखरित दिङ्मुखतया

गमनागमन परिश्रमभीतैरिव ऋनुभुजां

अग्रगण्यैः अगण्यैः आकलित

पटकुटी सहस्रोपलक्षितम् 20/13

प्रमदवनं

अनवरतारचित विविधकेलिभिः

निजगमनापहसित मरालीभिः

दिव्यकुसुमकलित चूलीभिः आलीभिः सह

वनदेवतेषु

प्रतिक्षणोज्जृम्भमाण यौवन विलासं
 इतस्ततः सञ्चरन्ती पद्मावती
 सकलसौरभाक्रान्तदिगन्तं वसन्तमपश्यत् ॥ 20 ॥

॥ वसन्तकालवर्णनम् ॥

चूतैः पल्लवितं पटीरपवनैर्मन्दं समुत्कूजितं
 मल्लीमञ्जुसुमैः स्मितं—जलरुहैरुन्मीलितं
 सा ययौ
 उद्गीतं भ्रमरैः पिकैश्च नितरामुद्गीतमानन्दं
 उन्निद्राणं उदञ्चितं च बकुला शोकादि पुष्पोद्गमैः ॥ 21
 आधत्तेऽरुणपल्लवावलिपुट श्रीरग्निकुण्डाकृतिं
 चोत्कीरालिपिकार्भटीद्विजगणाधीताभिमन्त्रोपमाम् ।
 गुच्छस्पन्दि मरन्दबिन्दुनिवहो गुर्वी हविःप्रक्रिया
 तस्मान्मोहनयागमद्य जगतां कुर्वन् किमास्ते स्मरः ॥ 22
 प्रोद्यत्पाटल पुष्पधूलिकपटां भूतिं द्विरेफावली—
 गीतिच्छद्य समस्त मन्त्रमुखरः प्रोत्कीर्य सर्वा दिशः
 मल्लीपुष्प मरन्दजालपृषतैः कश्चिन्महामान्त्रिकः
 योषिन्मान पिशाच शिक्षणपटुः पाटीरशैलानिलः ॥ 23
 मन्दं चन्दन गन्धवाह चलन प्रोल्लोल मल्लीवधू
 नाट्यैः — अद्भुत मत्त भृङ्गरमणी झङ्कारगीतैरपि ।
 माद्यत्कोकिल कामिनी कलरवाद्याश्चर्यवाद्यैरहो
 श्रीमन्माधव भूपतीन्द्र पुरतस्तौर्यत्रिकं दृश्यते ॥ 24

अग्राक्रान्त मिलिन्द झाङ्कृति धनुर्विष्फार
मूर्च्छज्जगज्जालः

कोकिल पठ्यमानविरुदः

कान्ता पदात्यावृतः ।

यामिन्युद्धृत चन्द्रमण्डल सिसच्छत्रो
विचित्रं सदा मारः माधवसारथिः

विजयते मन्दानिलस्यन्दनः ॥ 25

मन्दानिलोऽर्धविकसत्सुममन्दहासो
मल्लीवधूमिव भयादतिवेपमानाम् ।

आंकृष्य गुच्छकुच - पल्लवचेलमूलं
आलिङ्ग्य कुङ्ममधरं परिचुम्बतीव ॥ 26

मन्दं मन्दममन्द सौरभपरीवाहोल्लसन्मारुतः
पायं पायमलं मधूनि सुतरामुल्लोलमल्लीष्वयम् ।

हारं हारमतीव दिक्षु निबिडीभूताम् पुष्पावली-
धूलीराहरति स्म जारसुदृशां स्वेदाम्बु संभोगजम् ॥ 27

॥ नारदाशीर्वचनम् ॥

तां कदाचिदब्राक्षीत् कलहकल्याणो

मुनिर्वैणिको नारदः 28/1

सञ्चारशालिनीमिव सालभञ्जिकाम् ॥ 28/2

कल्पलतिकामिव कलित जीविकाम् 28/3

- रत्नशलाकामिव रमणीयकान्ति 28/4
 वसन्तलक्ष्मीमिव बहुविध कुसुमाभोगाम् 28/5
 उन्मत्तामिव यौवनावस्थाम् 28/6
 शृङ्गारदेवतामिव श्रितदेहबन्धाम् 28/7
 लावण्यसम्पत्तिमिव कलितमूर्तिम् 28/8
 सरससङ्गीतिमिव रसिकमनोहारिणीम् 28/9
 साक्षात्कृतामिव सौन्दर्यलक्ष्मीम् 28/10
 प्रतिबिम्बितामिव शम्बररिपु शाम्बरीम् 28/11
 गृहीतावयवामिव महामायाम् 28/12
 नयनाधिदेवताऽभ्यर्हितामिव मोहिनीम् 28/13
 आनन्दलहरीमिव सारित सौन्दर्याम् 28/14
 विद्युल्लतामिव विलास रसिकाम् 28/15
 आलापिनीमिव लीलामृगीम् 28/16
 आसादिताङ्गीमिवामृतकलाम् 28/17
 शारदरजनीमिव लसिततारकाम् 28/18
 वार्षिकगगनस्थलीमिव कूलङ्कषपयोधराम् 28/19
 कृत्रिमपुत्रिकामिव कृतविहाराम् 28/20
 मकरध्वजविलासदेवतामिव मदशालिनीम् 28/21
 आनन्दामृतस्वरूपामिव विलोचन गोचराम् 28/22
 रोहणाचल तटीमिवानर्घमणि गणालङ्कृताम् 28/23
 मेरुमेखलामिव जाम्बूनद प्रभावतीम् 28/24

- काशिकापुर नायिकामिव विशालाक्षीम् 28/25
 सरस्वतीमिव चतुरानन विकासिनीम् 28/26
 मञ्जरीमिव मन्मथानोकहस्य 28/27
 माधुरीमिवानन्द मकरन्दस्य 28/28
 परिमललहरीमिव विद्याकुसुमनिकरस्य 28/29
 अवलम्बयष्टिमिव किलकिञ्चित सौभाग्यस्य 28/30
 कल्पयन्तीमिव कन्दर्पपरम्पराम् 28/31
 कलयन्तीमिव चक्षुष्मता साफल्यम् 28/32
 विमोहयन्तीमिव जगदखिलम् 28/33
 मदयन्तीमिव मानसकदम्बम् 28/34
 दमयन्तीमिव धीरकुञ्जरम् 28/35
 उच्चाटयन्तीमिव मानपिशाचिकाम् 28/36
 मदनमपि मदयन्तीम् 28/37
 मोहकमपि मोहयन्तीम् 28/38
 छिन्दन्तीमिव वैराग्यविटपिनम् 28/39
 प्रवर्तयन्तीमिव पञ्चशरकलाप्रयन्त्रम् 28/40
 निर्णयन्तीमिव विधातृसर्ग चातुर्याविधिम् 28/41
 मन्दाकिनीमिव विबुधलोकानन्दकरोम् 28/42
 अचन्द्रशेखरकुटुम्बिनीमप्यार्याम् 28/43
 पद्मिनीमपि गगनराजसुजाताम् 28/44
 काञ्चनकल्पलतिकामिव
 अपवर्गलतिकाम् ॥ 28

अवदच्च ॥

“कल्याणि त्वत्कुचयुगमतीवोन्नतं

नासिकापि —

त्वत्कर्णान्तिं स्पृशति

नयनद्वन्द्वमिन्दीवराभम् ।

अन्यान्यङ्गान्यतुलमधुराणि ”

“ अन्ततः किं ततः ”

ते नाथः कश्चित्सकल जगतां नाथ एवेति भाति ॥ 29

इत्युक्त्वाऽन्तरधात्तत्र वैणिको नारदो मुनिः ।

सामुद्रिक महालक्ष्म जाल सागर पारगः ॥ 30 ॥

॥ तस्याः समीपे भगवत आगमनम् ॥

तदनु च सा भाग्यवती

परमिव सञ्चरन्त मञ्जन धरणीधरम् 31/1

सन्तमसमिव सङ्घटितदेहबन्धम् 31/2

चुलुमिताम्भोर्धि कुम्भसंभवं प्रार्थयितु

मन्विष्यन्तमिव पिपासार्दितं तटित्वन्तम् 21/3

समुद्धृतेन शुण्डादण्डेन

निरालम्ब मम्बरतलमिव उत्तम्भयन्तम् 31/4

चालयन्तं पदचङ्क्रमणेनैव वसुन्धराम् 31/5

प्रचालयन्तमिव कुलगिरीन् 31/6

कञ्चन सिन्धुरेन्द्रमपश्यत्

सौन्दर्यातिशयं धन्याभिः कन्याभिः सूचितम् ॥ 31

सहसा सहसा पलायमानम् 32/1

नातिदूरत एव सतत चलित प्रोथ त्रिगलित
फेनपिण्डमण्डित वनमध्यतया

कलशजलधिमथन समय सोदरता स्वातन्त्र्येण
स्वैरपीतपीयूषातिरेकमुद्रमन्तमिवोच्चैः श्रवसम् 32/2
खरतरखुरकोटि संघट्टनोद्भूत गण्डशैलतट
धानुधूलीपाटलितान्तरिक्षतया

अकाण्ड एव सन्ध्यारागमिव संपादयन्तम् 32/3

अन्तरान्नरोत्क्षिप्त चरणद्वन्द्वतया
कल्क्यवतारेऽपि भगवतस्त्वेविक्रमं प्रक्रमं
परिशीलयन्तम् 32/4

सतत चलित कठोरखुरधाटीविस्फुरित
क्षमातलतया — स्वगमनधाटी विलासाय
रोदसी नालमिव पातालमप्यतिकमितुं
उद्युक्तमिव 32/5

रथातिक्षुण्णक्षोणीतलोत्थितपांसुपटल
पङ्क्तिं पयोनिधितया
पादचारेणैव परिजनानां

श्वेतद्वीप गमनागमनमिव परिकल्पयन्तम् 32/6

अनवरत समुच्चलित धवलसटाछटाभिः

तुङ्गतर तुरङ्गराजचिह्नायित चामरशतो

पवीज्यमानमिव 32/7

अतिधवलतर कायकान्तिभर बन्धुरान्तरिक्ष

तया अकलङ्कामनेकचन्द्रातप परम्परामिव

प्रकल्पयन्तम् 32/8

तप्तकार्तस्वरकलितभूषण विशेष परिष्कृततया

तटिल्लेखाशत समावृतमिव शरन्मेघम् 32/9

निजगतिवेग समुद्धूत पार्श्वशाखिशाखा

कलापतया वेगातिशयाध्ययनार्थ समाश्रित

पादचतुष्टयेनेव मारुतेन समनुसृतम् 32/10

अश्रान्त दर्शित दन्तपङ्क्तिरतया त्वरानिशय

तुलनायां परतन्त्रं मनः अणु इतीवापहसन्तम् 32/11

गगनतटालङ्कुरणायमान निजोपरिभाग

समारूढ रमाधव कायकान्ति पुञ्जरञ्जितोपरि

भागतया वार्षिके शारदसमयमङ्कूरयन्तम् 32/12

किमयं भगवतः कल्किरूपस्य

हरेरनवरतानुसन्धान जनिततादात्म्यपरिणामः 32/13

अथवाऽनितराद्भुतोऽयं वेगातिशयः

पतगराजस्येति मृगकुलेऽपि तादृशकीर्ति

राधेयेति समादृत तुरङ्गमावतार सन्देहं 32/14

क्षणं प्लुतेन - क्वचिद्रिह्वन्तं

क्वचिद्वावन्नं क्वचिन्मण्डली कुर्वन्तम्

कञ्चन तुरङ्गाधिराजमध्यैक्षत ॥ 32

तदारूढं

आत्मप्रभामण्डलावलोकन ताण्डवित कैकिकुल
केकारवाकुलित गल कल काहली कलापम् 33/1

पद्मराग मणिमय चूडामञ्जरीपुञ्जानुरञ्जित
शिखिर्पिष्ठिका कलाप कलिततया वार्षिक
सन्ध्याराग संपदमिव संपादयन्तम् 33/2

भुजगराज जिह्वाकन्दलेन प्रतिभटरिपुवीर
वर्णनार्थं प्रत्युद्गत दिव्य सुन्दरी समूहावतरण
निःश्रेणिकायितेन विजयलक्ष्मी लीलाकमल
नालायितेन आयोधनमहाक्रनुयूपस्तम्भेन
अलङ्कृतम् 33/3

कच्छपुट विच्छुरित कौक्षेयमुख कलित
तप्तकार्तस्वर पुनरुक्त पीताम्बर प्रभामण्डल
समालिङ्गितकटि प्रदेशतया जाम्बूनदमेखला
वन्तमिव नीलशिखरीन्द्रम् 33/4

तुरग पार्श्वभाग कलित चरणनखमणि
मयूखकोरकित पार्श्वतरुनिकरम् 33/5

अतिभयङ्कर तृण खेऽ प्रास पट्टस प्रमुखा
नेकायुध मण्डलमण्डित तुरग कण्ठीरव चरम
भागतया निदर्शयन्तमिव स्वकीय कल्कयव

तारस्य युद्धसन्नाहम् । 33/6

पाश्वर्द्वयालङ्कृतशङ्खचक्रतया चन्द्रमण्डल

मर्ताण्डमण्डलाभ्यामिवानुसृतम् 33/7

मन्दपवनावधूत विविधतरुनिकरलता

सन्तति विकच कुसुमनिष्यन्ददमलमकरन्द

बिन्दु शीतलित सरणितया वनदेवताभिरिव

आकलितशैत्योपचारम् 33/8

भीषयन्तमिव वनमहिषकुलम् 33/9

तर्जयन्तमिव पोत्रियूथम् 33/10

गवित करिकलभकूट पञ्चाननम् 33/11

अन्तरान्तरा पाञ्चजन्य भम्भारव पुनरुक्तेन

शार्ङ्गस्य धनुषो विस्फारेण समापयन्तमिव

शकुन्तकुलसृष्टिजातम् 33/12

कल्पयन्तमिव भूकम्पम् 33/13

कलयन्तमिव दिगन्तदन्तिपङ्क्तिबाधिर्यम् 33/14

विकल्पयन्तमिव कल्पान्तम् 33/15

सङ्कल्पयन्तमिव चतुरर्णव सम्मेलनम् 33/16

चूर्णयन्तमिव कुलाचलान् 33/17

चुलुकयन्तमिवाम्भोनिधीन् 33/18

शोषयन्तमिव कानन नदीसहस्रम् 33/19

दहन्तमिव द्वावानलम् 33/20

तपन्तमिव क्रिलोकीम् 33/1

चकितं चकितं तरलं तारकमवलोकयन्तीनां
माश्रमलीला मृगीणा मासन्ननिदाघमिव
वसन्तम् 33/22

रत्नाकरमिव बडबानलवृतम् 33/23

व्यतिकरमिव वीरशृङ्गारयोः 33/24

एकीभावमिव चन्द्रसूर्ययोः 33/25

घनीभावमिवामृतकालकूटयोः 33/26

सान्द्रोक्तमिव क्रोधोपशान्तिभ्याम् 33/27

उपलक्ष्यमाणं कमपि कमलाक्षमद्राक्षीत् 33/28

सखीजनानामति निकटे साश्चर्यम् ॥ 33

कामश्चेदकलेवरः

जलधरश्चेद् दुर्दिनापादकः

चन्द्रश्चेत्सकलङ्क एव

मृदुलो वातोऽप्यमूर्तः खलु ।

इन्द्रश्चेत् शतमन्युः

इन्दुकलिकाचूडो विरूपाक्षतालक्ष्यः

कोऽयमिहेन्द्रनीलरुचिराकारः पुरो दृश्यते ? ॥ 34

इति चकितं चकितं चिन्तयन्तीनां

उपकण्ठमाप वैकुण्ठः ॥ 35

॥ परिप्रश्नालापः ॥

अपृच्छदपि गजराज समागमम् 36

ताश्च प्रत्यूचुः सधैर्यावलम्बनम् -

“ अये निषादाधिप ”

तव झटिति पलायनमेव वरं प्राणरक्षणाय ।

यतस्तावद“ त्वया मृगगणाः

पुत्रवत् परिपालनीया ”

इति वियन्नाम्नोऽस्मन्महाराजस्य

शासनाक्षराणी”ति

उक्तवतीषु तासु सौभाग्य धन्यासु कन्यासु ॥ 37

तासामद्भुत वाक्सुधापरिहृताऽऽखेटश्रमस्तत्क्षणात् ।

“आश्चर्यं किमिदं ? विचार्य”मिति सोऽप्यानन्दमग्नान्तरः

दिव्यात्तुङ्ग तुरङ्गमा दमृतदः

कैलास शैलोल्लसच्छृङ्गात्

कञ्चन कालमेघ इव भूभागेऽवतीर्णो हरिः ॥ 38

वाचं काञ्चन नूतनामृतमयी मूचे जगन्मोहिनीं

तत्कर्णामृतपारणां विरचयन् कन्दर्पकोट्याकृतिः ।

“ का वा यूयं ? इयं च का ? ”

वदत मे

जाम्बूनदोद्यत्प्रभा कल्याणी

शरदिन्दुमण्डलमुखी शातोदरी सुन्दरी ॥ 39

उत्प्लातुल काञ्चनद्युतिरसौ

उन्मीलदिन्दीवर श्रीमत्तोरण धोरणीः

इह दिशां सङ्कल्पयन्ती मुदा ।

लज्जा मोद मदातिरेक शबलैः

लोलैः कटाक्षाङ्कुरैः

कन्दर्पावलिमण्डितं विदधती कान्तारसीमान्तरम् ॥ 40

सखीहस्तानीतं सरसमृदुताम्बूलमुकुलं

निरुध्य-अत्युन्नम्रस्तनयुगलमुन्नम्रवदनम् ।

सृजन्ती ह्रीमग्रे स्थितकिसलयानां करतलात्

जहारंषा पङ्क्तिं नहि सुमनसां किं सुमनसाम् ?" ॥ 41

अथावदद्वियद्राजकन्यकायास्तु किङ्करी ।

नाम्ना पद्मत्विषा पद्मावती सुगुणभूषणा ॥ 42

"अस्ति किल समस्तकल्याणगुण रत्नाकरः

सकलमहीपाल चक्रवर्ती

सप्तार्णव तटीविश्राम्यन्निज शासनाक्षरः

निरतिशयभूमा वियद्राजनामा ॥ 43

लोके भूपतयः सहस्रमभवन्

एतेषु भूम्यां सुतोत्पत्तिं

कोऽपि जगत्यविन्दत नहीदृक्षां परां देवतां ।

सोऽयं प्राप सुतामिमां हि

धरणीगर्भादपूर्वाकृतिं

नाम्ना "सुन्दर पद्मिनी"ति

महितां कन्यामनघोपमाम् ॥ 44

एषा प्राणसखी बाला वेलातीततृपान्विता ।

अस्माकं सर्वलोकानां विस्मापक गुणान्विता ॥ 45

इदं पुनरनुगृहीतव्यमार्येण 46/1

को वा भवदीयचरणारविन्द विन्यासधन्यो देशः ? 46/2

का वा राजधानी ? 46/3

केषां वंशः कृतार्थीकृतः ? 46/4

कयोश्च वा दम्पत्योरङ्कुरितं भाग्येन 46/5

केन वा हेतुना वनमिदं मलङ्कृतवान् - इति 46/6

साशङ्कं गदितवत्यां पद्मावत्यां 46/7

मन्दहासप्रभाङ्कुरैः 46/8

तरु संश्रितानन्धकारानपाकुर्वन्

सुन्दरां वाचमब्रवीत् ॥ 46

अस्ति समस्त जगदाल्लादकरस्य

वंशो महानमृतांशोः ।

तेन कुलीनोऽहम् ।

वर्णतो नामतश्च कृष्णः

वरवर्णिनी वलित तृष्णः ॥ 47

साम्राज्यं यदि सर्वलोककलना रक्षादिकं - मामकम्

संस्थानं यदि निर्गतं प्रतिभटं त्रैलोक्यं - एतन्मम ।

काव्याचेत् कामना विलाससिका

केलीगृहं पायसः

पूर्णोऽसौ कलशाम्बुराशिरतुलः

पुत्रोऽपि पुष्पायुधः ॥ 48 ॥

प्राकारो यदि चक्रवालगिरिराट्

क्रीडातडाकोऽम्बुधिः

दुर्गो वेङ्कटपर्वतः

त्रिभुवनं साट्टादिकं पत्तनम् ।

इन्द्राद्याश्च भटाः — परन्तु

निखिल ब्रह्माण्ड षण्डानि मे पोष्याणि

अत्र न कानपि प्रतिभटान् मन्ये जगत्यां ध्रुवम् ॥ 49

कैवल्यावधि मे वदान्य चरणं

कैलासनाथादिभिः ब्रह्मेन्द्रामरमण्डलैरपि

सदा संपूजनीयं पदम् ।

स्वातन्त्र्यं मम

कर्तुमद्य जगतीं तामन्यथा कर्तुमपि

आनन्दो मम

यस्य लेशलवतो धात्रादयो निर्वृताः ॥ 50

सोऽहं यदृच्छया मृगयाविलासकलितमानसः 51/1

समानवेषभूषैः शतमखादिभिरनुसृतः 51/2

वनकुञ्जर जवातिशयवञ्चानुचरः 51/3

तुरङ्गसहायः 51/4

- शशिमृगीमिव वनस्थली सञ्चारिणीम् 51/5
 माकन्दवल्लरीमिव मन्मथ कलारसिकाम् 51/6
 मकरध्वज विजयलक्ष्मीमिव मदशालिनीम् 51/7
 प्रमदवनाधि देवतामिव प्रमदविलास सञ्चाराम् 51/8
 इमां मञ्जुभाषिणी मक्षिगीचरा मद्राक्षम् ॥ 51
 इति गदितवति भगवति - ता ऊचुः 52/1
 आर्य ! किमिदमनार्यमेवमाचरसि ? 52/2
 विदित एव भवतः सङ्कल्पः 52/3
 विमुक्तलोकमर्यादोऽयं पन्थाः 52/4
 यतोऽय मकाण्ड एव वपुषि दरीदृश्यते विकारपल्लवः 52/5
 इयं खलु इदानीमपि जनकाधीनैव 52/6
 किञ्चिदङ्कुरित यौवना 52/7
 यावदिममुदन्तं आकाशं राजो जानाति
 स्थाने तावदेव भवतः स्थाने गमनम् ॥ 52/8
 इति कर्णपरुषमाकर्ण्य
 निर्णेतुमंक्षम इतिकर्तव्यम् 53/1
 मतिकर्णधार दुस्तरचिन्तार्णव मग्नः 53/2
 अज्ञ इव स्वान्त स्तब्धतां क्षणमङ्गीकुर्वन् 53/3
 मन्दमन्द माकलित धैर्यो वीर्यवतामार्यः 53/4
 तुरङ्गममधिरुह्य कालमेघ इव कलधौत शिखरिशिखरम्
 मुखरितपट्टहैः अशेष शेषाहिलोन्नतानि

वधिरीकुर्वद्भिः

अश्वधाटी परिपाटीं कथंचिदनुसरद्भिः

अन्योन्यमावेदित भगवदन्वेषणैः

स्वादर्शनेन तान्तैरनुसृतः 53/6

शनैरभजत्

अलङ्कारणायमान चिरन्तन मुनिकूटं

वेङ्कटाचल कटकतटम् ” 53

अनन्तर मन्तः पुरान्तः प्रवेशकलित निजान्तरः 54/1

सरभसं परिजनोपनीते (परिजनेन) पादुके

सनाथीकुर्वन् 54/2

किञ्चिदावर्तित मन्थर कन्धरः 54/3

भूसंज्ञयैवानुज्ञाप्य शतानन्द पुरन्दरादि

वृन्दारक वृन्दानि 54/4

निरन्तरानुसन्धीयमानान्तरिक्षराजनन्दिनी

निरतिशय सौन्दर्य प्रपञ्चः 54/5

प्रपञ्चममुं पञ्चशरपुञ्ज पञ्जरीभूतमिव

अनुरञ्जयन् 54/6

अञ्जसैवान्तरान्तरा रोमाञ्चप्रपञ्चकञ्चुकिताङ्गः 54/7

तत्रत्येन्द्रनीलमणि प्रभाद्विगुणित

शरीरकान्ति प्ररोहैरेव तदीयकटाक्ष वीक्षण -

धोरणीमिव साक्षात्कुर्वन् 54/8

लीलाशुकीमधुरतर सल्लाप परम्पराभिः

आरचयन्निव तदीयशृङ्गाररस गर्भवाग्भिःश्रवणा

मृतपारणाम् श्रवणयुगलस्य 54/9

केली मराल गमन विलास सन्दर्शनेन

वनस्थली स्थल कमलायमान तदीय चरण

चङ्क्रमण विलास विशेषमिव लोचनातिथीकुर्वन् 54/10

प्रमदवनाङ्गण समुल्लसित चूतपोत समुत्तंसित

पल्लवतल्लज रसास्वादनमत्तपिक चञ्चूसमु

दञ्चित पञ्चमस्वरप्रपञ्चेनैव मञ्जुलतर तदीय

करकमल कलित विपञ्चिकानुरञ्जित इव 54/11

वितानाम्बर कलित स्थूल मुक्ताफलकान्तिभिः

रेव तदीय सरस मन्दहासमिवान्तरनुसन्दधानः 54/12

स्फाटिक शिलाभङ्ग प्रभाङ्कुर शबलित

पद्मरागमणिरुचि जालैरेव तदीय दन्त

पंक्तिकान्ति किम्मीरिताधरपल्लव सन्दर्शन

मिव भावयन् 54/13

केली गृहाङ्गणालङ्करणायमान नीलकण्ठ

कलकण्ठी पिञ्छिकानुरञ्जनेनैव तदीय

वक्त्रालकभारमिवान्तरनुचिन्तयन् 54/14

लीला सागरङ्गीतरङ्गितावलोकनेन

तदीय चकित चकितावलोकनमिव पुरतो

भावयन् 54/15

विचित्रतरं डोलायमानं विवेश किञ्चन

केली निवेश मञ्चतलम् ॥ 54

॥ बहु(कु)लमालिका परिप्रश्नः ॥

तत्रान्तरे बकुलमालिका नाम सखी तस्याः

काचन रमायाः 55/1

किमहो तावत् कतमं विहायसो देशमलं

करोति भगवानरविन्दबन्धुरित्यवलोकयन्ती 55/2

ससंभ्रमभयोत्कम्पितस्तना । 55/3

विवेचयन्ती चानेक भृत्य बृन्द समानीत

निखिलोपचारोपकरणानि 55/4

प्रविशन्ती च निवेदनमण्डपम् 55/5

क्वचित् क्षीरघटपरम्पराः 55/6

क्वचिन्मधुकलशसमूहान् 55/7

क्वचित्तत्क्षणनिष्पिष्टेक्षुरस परिपूरित

शातकुम्भकुम्भान् । 55/8

कदलीफलमञ्जरी पुञ्जानि 55/9

नालिकेरफलकोरकान् 55/10

द्राक्षारस परिपूरित चन्द्रकान्त कलशान् 55/11

हिमजलसनाथीकृतेन्द्रनीलगण्डिकाः 55/12

नूतन चूतपनसाद्यनेक फलरस संपूर्ण

पिटकमण्डलानि 55/13

पायस दिव्यान्न शर्करा मधुकलितापूपान् 55/14

सद्योमथनजनित नवनीत परिपूरित

कलधौत रजत कलश राशीन् 55/15

किं बहुना ? सकलरसवस्तु जात सृष्टिमिव

परीक्षितामक्षिलक्षीकुर्वन्ती 55/16

निद्रावेश परवशतयेव तामेव ललनां निध्यायतः

तस्य भगवतो नारायणस्य

केलिमञ्चपरिसरमुपासरत् ॥ 55

सविनयमवददपि “कालातिपातः सञ्जात” इति ॥ 56

अनन्तरमरविन्दलोचनोऽपि

कलिन्द नन्दिनी प्रवाहसदृशविकच नयनकञ्जः

परिशीलयन्निरन्तर मन्तरङ्गे तामेव

अस्वस्थ मनोरथपथेऽवतस्थे ॥ 57

ततो बकुलमालिकापि

“इदमार्यं परममाश्चर्यम्

यदयथापूर्वमुख विकारो दरीदृश्यते भवान्”

इति सातङ्कं व्यजिज्ञपत् ॥ 58

“भगवन् अखिललोकाति नाशकोऽपि

भवान्नातं वत् प्रतिभाति ॥ 59

इयं खलु दशा कामपि कामिनीं पिशुनयति ।
 आखेटविहारे कया वा भवदीयहृदयमाहतम् ? ॥ 59
 साऽमरी मानुषी किं वा सोमरीतिमुखाम्बुजा ।
 किन्नरी नागकन्या वा भिन्नरीतिप्रदा तव ? ॥ 60
 इत्युक्तवत्यां बकुलमालिकायां
 देवताकण्ठीरवोऽपि
 सास्त्ररोमाञ्च गद्गदकण्ठस्तामवादीत् ॥ 61
 किं वदामि विधेः कार्यम् ?
 किं तरामि विपन्नदीम् ?
 अधरास्वादितं भोज्यमन्यथा जायते यदि ॥ 62

॥ भगवतो हृदयाविष्कारः ॥

शृणु तावत् पुरा खलु त्रेतायुगे 63/1
 कृतान्त पुरातिथीकृते वसुन्धरापराध धुरन्धरे
 दशकन्धरे 63/2
 अपरिमितानन्दिन्या जनकनन्दिन्या 63/3
 “इयं वेदवतीनाम शीलवती — मम दशकन्ध
 रान्तः पुरसहचारिणी भूयादिदानीमपि
 ममान्तःपुरसहचारिणी” त्यभ्यर्थितोऽहम् 63/4
 “युगान्तरे पुनरस्या जननेन सार्थीकृत
 वसुन्धरागर्भायां भवतु तथैवेति
 मया दत्तवरा 63/5

“सेयमिदानीं नारायणपुरीमेव सूतिकानिलय
 मातन्वती वियद्राजपरम्परा मलङ्कुर्वती सुव्रती 63/6
 आनन्दयन्ती सखीजनान् 63/7
 आमोदयन्ती चारामवाटिकाम् 63/8
 सार्थीकुर्वन्ती कुसुमानि करपल्लवेन 63/9
 कल्पितवती क्षणमीक्षणयो रमृतपारणाम् ॥ 63
 तत्र च प्रमदवने
 मलयपवनाचार्याग्रेसर
 नर्तितमल्लिका - कुसुमनिकरामोदोन्मत्त
 मिलिन्दगणावृते ।
 स जयति पिकप्रौढालापप्रपञ्चितवैभवः
 49 प्रबलबिरुदोऽरण्ये रम्ये वसन्तमहीपतिः ॥ 64
 नाट्यागमाद्यगुरुणा नवमालिकेयं
 मन्दानिलेन विपरीतरतिं करोति ।
 आलोलगुच्छकुचं -
 आकुलपुष्प लोल लोलम्ब कुन्तलभरं
 मधुघर्मजालम् ॥ 65
 गुच्छस्तनी कुसुम कोमल मन्दहासा
 माद्यद्विरेफ मधुरारवमञ्जु भाषा
 ईषच्चलत्किसलयाङ्गुलि 50 दर्शितार्था

मल्लीवधूर्नटति मत्तमिलिन्दवेणी ॥ 66

शिञ्जानमञ्जुमणिभूषण भूषिताङ्गम्

ईषद्विलोलनयनाञ्चलमग्नलोकम् ।

किञ्चिच्चलत्कलकुचोरुभरं विहारैः

कान्तं तदीयवपुरीक्षण भागधेयम् ॥ 67

अङ्गानि तानि मृदुलान्यपि - तच्च रूपम्

मन्दाक्षगर्भवचनानि च मञ्जुहासाः ।

आवर्तितान्यलमपाङ्ग विलोकनानि

तस्या मदीयहृदये परिकीलितानि ॥ 68

आश्लिष्यतीव हसतीव विमुञ्चतीव

चानन्दतीव सततं निजचेष्टितैः सा ॥ 69

यत्र यत्र कटाक्षास्तु विचरन्ति वरानने ।

तत्र तत्र शतं माराः शरान्मुञ्चन्ति कोटिशः ॥ 70

दिशि दिशि विकिरन्ती दीर्घदीर्घानपाङ्गान्

मदनपरवशाङ्गी मन्दमन्दं चरन्ती ।

कररुहकृतवीटी कामतन्त्रस्वतन्त्रा

लसति सरसवाचां माधुरीं वीजयन्ती ॥ 71

आनीलकेश मसितोत्पल दीर्घनेत्रं

आविर्भवन्⁵¹ मदनलोल विलोचनान्तम्

आरक्त कुङ्कुमकुचोपरि लोलहारं

आकाशमध्यमिति नीलमिवान्तरासीत् ॥ 72

सृजन्ती कन्दर्पान् चकित चकिता पाङ्गवलनैः

वदन्ती तस्याज्ञां घनजघनकाञ्चीकलकलैः ।

पठन्ती तस्यैव प्रबलबिरुदं कोकिलशुकी-

समालापैस्तस्यां वनभुवि चलन्ती जयति सा ॥ 73

दृष्टा श्रीः - अनुरञ्जिताश्च सततं ताः सत्यभामादयः

ज्ञाता नैकसंहस्र गोपसुदृशां सौन्दर्यधन्या ततिः ।

किञ्चाङ्गीकृत मन्ततस्त्रिजगतां संमोहकं मोहिनीरूपं

तत्समवस्तु न त्रिभुवने भूतं - न भव्यं च वा ॥ 74

कटाक्षालोकाश्चेत् किमिह मदनायोधनशतैः ॥

विलासालापाश्चेत् अलमतुल निःश्रेयस सुखैः ।

कदाचित्तस्याश्चेदपि सरससङ्गीत मधुर-

स्वरास्वादो ⁵²मोदास्पदमिह न किञ्चित्तदितरत् ॥ 75

वेलातिलङ्घिमदविह्वलसर्वगात्रा

हेलाविलोकन विधावपि निष्प्रयासा ।

नीलालका कलित दिव्य सुमाभिरामा

बाला चचार सुचिरं वनदेवतेव ॥ 76

आमत्ताखिल कोकिल प्रियतमा लज्जाकरं

रद्भुतैरालापैः मधुरै रतीव शिशिरैः

आमोदयन्ती दिशः ।

आलोलामृत सागरान्तर वलत्
कल्लोललोलेक्षणैः

आरामाङ्गणमातनोति सुतरां
अभ्रापगोल्लासितम् ॥ 77

मधुरमधुरवाचां माधुरी मुद्रमन्ती
सरससरसलीला सा सखीनां पुरस्तात्
मृदुल मृदुल पादाम्भोज विन्यास धन्यं
कमपि कमपि मोदं कल्पयत्यन्तरन्तः ॥ 78

मन्मायेव ममापि मोहरचनाचातुर्यं धुर्या बभौ
मत्सङ्कल्पित मोहिनीमृगदृशः संमोहिनी मोहिनी ।
अन्या शंबरशासनस्य रुचिरा सा शाम्बरी वाद्भुता
का वा ? कैरिह कल्पिता ?

⁵³अपि न च वा किं वेति जाने न हि ॥ 79

तद्वाणी यदि सा सुधापि च मुधा
तद्वक्रबिम्बं यदि - क्वासौ चन्द्रकथा
यदि स्मितं लवस्तस्या ? - वृथा कौमुदी ।
तन्नेत्रे यदि कुत्र पङ्कजवनम् ?

तत्कायकान्तिर्यदि - ह्रीणा हेमरुचिः
तदीय चिकुरा यद्यभ्रवार्ता कुतः ? ॥ 80

कला वा शीतांशोः कलित करपादाद्यवयवा
तडिद्वा तारुण्योद्धृत रुचिर सौन्दर्यलहरी ।

लता वा लब्धातिप्रचुरतर कामागमकला
 मया दृष्टा काचिन्-मनसि परिलीना च सहसा ॥ 81
 चातुर्यं यदि शंभराहितकला सार्थकृतान्यादृशी
 सौन्दर्यं यदि पद्मभूरसिकता साम्राज्यमानङ्गकम् ।

सा चेद्वद्विरलं वचोभिरितरैः
 तस्या विलासा यदि स्थाने मौनमहो
 प्रगल्भवचसां नूनं कवीनामपि ॥ 82 ॥

आनन्दाब्धिसमुद्भवो यदि भवेच्चन्द्रो-
 भवेत्तन्मुखम्
 लावण्यामृतपूरितौ यदि
 तदा कुम्भौ भवेतां कुचौ ।

कल्याणाचल कल्पिता यदि लता स्यात्
 अङ्गयष्टिश्च सा

कामेनैव त्रिनिर्मितं कुवलयं चेद्

ईक्षणं तद्भवेत् ॥ 83

किं मन्मथायोधन वीरलक्ष्मीः

किं वा कलानामधिदेवतैव ।

सन्नृत्यसङ्गीतमदालसाङ्गी

सौन्दर्यलक्ष्मीरिव सा विभाति ॥ 84

समद मृदुलैः साशोन्मेषैः सरोजसहोदरैः

जनितमदमैर्लज्जामयैः जडीकृतमानसैः

चकित चकितैर्लोलैस्तस्या दृगञ्चलवीक्षणैः

कंबलितवती सा मामेवं न-किन्तु जगत्त्रयीम् ॥ 85

प्रमदवनिका लक्ष्मीः सा किं ?

प्रकाम मदालसा

किमुत मदनाविष्टा काचिन्न चम्पकमालिका । ?

अथ किमपरा लावण्याब्धौ विधातृकृता रमा

किमिह बहुना वक्तुं कौऽसौ कविः प्रभवत्वलम् ॥ 86

काञ्चन काञ्चनलतिकां

पञ्चशरप्राणपञ्जरीभूतां ।

किञ्च दृगञ्चललीला

वञ्चितलोकामहमितोऽद्राक्षम् " ॥ 87

इत्युक्त्वा विरराम ॥

॥ बकुलमालिकायाः पद्मिनीदर्शनाय गमगम् ॥

अथ सापि बकुल मालिका समाकर्ण्य पत्यु

रिन्दिराया वचनम् 88/1

विदीर्णहृदया 88/2

तदीय हृदयगतामपि तामन्विष्य

समासादितुम् 88/3

पद्मरागमणि सञ्छायमश्च मारुह्य 88/4

निधाय भगवच्चरणरविन्दं धृष्ट्वा हृदये 88/5

विधाय च धराधरेन्द्रादवतरणम् 88/6

अलङ्कृत्य कवरीभार मगस्त्याभीष्टदायकस्य
भगवतो भवानीवल्लभस्य चरणनखमणिमञ्जरीभिः 88/7

अनुरञ्जयन्ती विलोचनपथं सुवर्णमुखरी

सौवर्णकञ्जकान्ति कन्दलनेन 88/8

आगत्य पद्मसरसीतीरम् 88/9

आनम्य शुकछाया तृष्णं कृष्णम् 88/10

आराध्य हलाकलितमुद्रं बलभद्रम् 88/11

आसाद्य कटकालङ्कारणायमान नारायणं नारायणपुरं

सनाथीकृत्य आकाशराजं प्रमदवनविराजमानं

वनस्पति मूलम् 88/13

नमस्कृत्य चागस्त्येशाभिधं देवम् 85/14

अनुसन्धाय पारमेश्वरं तेजोविशेषम् 88/15

अस्तावीदादरपूर्वकम् ॥ 88

कलशजलधिप्रादर्भूत प्रचण्ड

विषभय प्रलयजुषे स्वामिन्नमांसि परःशतम् ।

त्रिपुरविजय श्रेयोज्ञातस्मिताङ्कुर भूधर

प्रथित धनुषे कल्पान्तेषो समस्तजगन्मुषे ॥ 89

मृत्युं गतो मम तु मृत्युभयं कथं वा

हर्तुं समर्थ इति दैवमहं त्वदन्यम् ।

हित्वा अस्तकान्तक पदं तु भवन्तमेव

वीराट्टहास परमेश्वर भावयामि ॥ 90

माराट्टहास हरणे बिरुदायमान

वीराट्टहास मखिलासाम मौलिवन्द्यम् ।

किञ्चिन् मही धृतनवेन्दुकलं मृडानी

वामाङ्गमद्य शरणं करुणास्पदं नः ॥ 91

त्वामन्यदेव तुलनं तुलयन् स दक्षः

गर्वेण सर्वजगतीकलनोद्भवेन ।

सर्वागमान्तविदपि प्रसभं हतोऽभूत्

वीराट्टहास परमेश त्रखाञ्चलेन ॥ 92

प्रचण्डगरलार्भटी प्रतिभटैरलं साधकैः

जगत्त्रयधुरन्धरै रपि च ते महासाहसैः ।

अनङ्ग - निटिलेक्षणः सतत मन्तरास्ते हि नः

तथाऽपि यदि लङ्घ्यसे

वचनमस्तु रत्याः शुभम् ॥ 93

कुङ्मलतु स्तवकतु वा

कुम्भतु शैलतु कुचः सुदृशाम् ।

मोहयतु कामिचेतो

नासौ किञ्चित्सदाशिव रतानान् ॥ 94

॥ पद्मावती दर्शनम् आलापश्च ॥

अत्रान्तरे भवानी वल्लभस्य सेवार्थं

पद्मावती - प्राणसखीजनैः आनीयमाना

तस्या नयनपथातिथिरभवत् ॥ 95

सा ता अपृच्छत् 96/1

“ भोः राजकन्या केयमिन्दिरैव ? 96/2

अनया कस्य जनपदस्य भाग्योदयः ? 96/3

अस्याश्ररणकमलेन कस्य वा पुरस्य

चन्द्रशाला कुट्टिम प्रदेशः परिष्कृतः ? 96/4

कस्य वा परिशुद्धवंशस्य पुण्यपरिपाक इयम् 96/5

किमन्नागमने कारणम् ” इति । 96

ताञ्चुः

सेयमाकाश राजस्य वंशलक्ष्मीः शुभाकृतिः ।

या लाङ्गलमुखोत्पन्नाहलिकीर्तिरिवामला ॥ 97

नाम्ना पद्मावती रूपसंपदा मधुरांहसा ।

सुमनो हारिणीं नेयं दृग्भिः — किञ्च विचेष्टितैः ॥ 98

घनेन केनचित् कीर्तिधनेन मदनत्विषा ।

सन्तापं प्रापिता रामा चिन्तानलनिमज्जिता ॥ 99

नारोहत्यधुनेन्द्रनीलकलितां शय्यामथाऽऽयासतः

सामोदीकुरुते च नीलनलिनीं श्वासानिलैरायतैः ।

अङ्गस्वेदमपाकरोति सततं तापिञ्छ गुच्छैरलं

तापं शान्तमथातसीकुसुमजैरेवानिलैः शीतलैः ॥ 100

क्षणं मूर्छाविष्टा

क्षणमधिक तापाकुलवती

क्षणं स्तब्धैवास्ते

क्षणमपि दीनाऽतिकरुणा ।

क्षणं मत्तेवास्ति

क्षणमति विमुग्धापि विदिशः सदा शून्याः

पश्यति

अहह किमिदं चेष्टितमहो ॥ 101

क्षणःकल्पायते

भोज्यं कालकूटविषायते ।

हारः सर्पायते तस्याः

चाङ्गरागोऽनलायते ॥ 102

पश्यन्त्येवेक्षते नैव शृण्वन्त्येव च पृच्छति ।

चलन्ती स्तब्ध पादाब्जा हसन्त्येव च रोदिति ॥ 103

साचीभूतमुखी तृणेऽपि चलिते सातङ्कमाशङ्कते

कृष्णो गौरिति वा कथासु गदिते श्रोत्रे ददात्यादरात् ।

ध्यायन्त्याहरतीव किञ्चन महः

संप्रार्थयत्यानमति

आमीलत्यवलोकयत्यपि दिशः सर्वाश्च

भीत्या ह्रिया ॥ 104

कृष्णेत्यालपनेषु शिक्षति शुकीं

उल्लासयत्युत्सुका

किं वेति पृच्छत्यलम् ।

कालाम्भोधरमेव कल्पयति सा कन्दर्परम्याकृति
कस्तूर्याद्भुत चित्रलेखनमसौ
अश्रान्तमातन्वती ॥ 105

॥ आकाशराजकृत परमेश्वरप्रार्थना ॥

एवं दुरन्त चिन्ता सन्तानितान्तःकरणायां तस्यां
विदितोदन्तो वियन्नरेन्दुः

दैवज्ञ भूसुराज्ञप्तविधिनैव

ग्रहाणां यज्ञमभिज्ञधुरीणैरकारयत् ॥ 106

अनन्तरमगस्त्याभीष्टदायिन इन्दुचूडस्य

गोपुरशृङ्गाणि मणिगणेनाकल्पयत् 107/1

अमण्डयदमल सुधयाऽभिमण्टपमण्डलानि 107/2

आरचयदतितुङ्गान् प्राकारान् 107/3

अजीजनदति विशालतराणि कटकवापी तटानि 107/4

असृज दल्पीकृतसिन्धून् अन्धून् 107/5

अवर्धय दपरिमितानि सपर्याद्रव्याणि 107/6

अपूजयद्विजगणान् 107/7

अपूपुषत् परिचारकान् 107/8

अचूचुर दखिलोपचार शैथिल्यम् 107/9

अशिक्षदतिदुर्विनीतान् 107/10

अलङ्कृतवान् रथविमानादीति वाहनमण्डलानि 107/11

अचालयदद्भुततरोत्सवपरम्पराम् 107/12

अस्तुवदपि सहस्रशस्तमेव भगवन्तं

कृतान्तं कृतान्तमपि अकृतान्तं भगवन्तम् ॥ 107

स्वामिन् कुम्भसम्भव कराम्भोज कलित

शातकुम्भ कुम्भपरिगल दम्भः सुधाऽभिषेक

समासादितानन्द सान्द्रेण 108/1

सकल जगदवन धुरन्धरेण 108/2

प्रलय समय परिभ्रमदखिल विध्यण्डकुण्डिका

षण्डलुण्ठनोच्चण्ड जटामण्डल मण्डनायितत्रिदिव

तरङ्गिणी तुङ्गतरङ्गकलकलारवमुखरित हरिदन्तर

ताण्डवोदण्डेन 108/3

शरसन्धान समय चकिताऽऽखण्डल प्रमुख

विबुधमण्डल कोलाहलघणघणारव त्रिदश

नगरघण्टामणि मण्डितोच्चण्डतर कोदण्डपरि

मण्डितोदण्डतरभुज प्रकाण्डेन 108/4

सकल देवतामण्डल भय खण्डनैकबिरुदा

यित प्रचण्डगरल खण्ड परिमण्डित निजकण्ठेन 108/5

कल्पान्तसमयोद्भटघोरादृहास भयङ्कर

कालदण्डेन 108/6

ब्रह्माण्ड मण्डल महामण्डपस्तम्भोभवदुदण्डतर

- शुण्डादण्डवेतण्डासुरे कठिनतर कुम्भ पीठ
 पटपटारटन प्रौढतरमहाट्टहासचटुल तर मृगेन्द्रेण 108/7
 सकल मुनिजन मोक्षसाम्राज्यदान निस्तन्द्रेण 108/8
 नीलकण्ठेनापि कुण्डलीश परिवृढमण्डल
 परिमण्डित कण्टोपकण्ठेन 108/9
 अनेक विध्यण्ड मण्डल परिपालन प्रचण्डेनापि
 कपालिना 108/10
 पितृकानन निवासिनापि सर्वमङ्गलोपेतेन 108/11
 पञ्चाननेनापि करपञ्जरोपरञ्जित मृगडिम्भेन 108/12
 स्थाणुनाऽपि सकलप्रदेन 108/13
 कामशत्रुणाऽपि निखिलकामभरणेन 108/14
 भवेनाप्यकुतोभवेन 108/15
 रुद्रेणापि शङ्करेण 108/16
 भिक्षुणाऽपि ज्ञानदानक्षमेण 108/17
 सोमेनापि सोमभूषणेन 108/18
 कपालमालालङ्कृतेनापि सदाशिवेन 108/19
 विरूपाक्षेणापि समदर्शनेन 108/20
 गिरिशेनापि गिरीशनन्दिनीवल्लभेन 108/21
 असङ्गेनापि वामालङ्कृतवामाङ्गेन 108/22
 अगोचरेणापि निगमान्तगोचरेण 108/23
 विष्णुनाप्यनादिपुरुषेण 108/24

भगवतैव भगन्त्वेतस्यै मङ्गलानीति ॥ 108

“इयमपि भविष्यति तथैव तत्कृपये”ति
आशिषं प्रयुयोज बकुलमालिका ॥ 109

“आस्तामिदम्
त्वदुदन्तेन सार्थीकुरु श्रोत्रमस्मदीयमिति”
प्रार्थिता बकुलमालिका
अनन्तर मखिलमुदन्तं वदामि
अवधत्ताधुनाऽन्तरिक्षराजेन्द्रकन्यायाम्
इत्युक्त्वा जगाम ॥ 110

॥ पुलिन्दकन्यया भविष्यकथनम् ॥

पद्मिनी चान्तःपुराभिमुखीभिः सखीभिः सह
विवेश केलीनिवेशनम् ।

तत्राजगाम काचन पुलिन्दकन्या ॥ 111

पञ्चाशुगेन कलिता प्रतिगेहमेषा
संचारिणी सकलयौवत भाग्यविज्ञा ।

गुञ्जाफलाकलित गुच्छ कुचानताङ्गी
कञ्जायताक्षिवलना कुहनाकिराती ॥ 112

चेलावलम्बितशिशुः करलग्नपेटी
वक्षोजकुम्भ मणिहार लसद्वराटी ।

चक्षुःप्रियं वितनुते कृतस्मयीदीभक्षा-
अखिलान्तरगतं ब्रुवती वधूटी ॥ 113

नासाग्राश्रित विद्रुमाऽतिसुषमा

नागेन्द्रदन्तोल्लसत्ताटङ्कोज्ज्वल

गण्डमूल युगली देवप्रसादोन्मुखी ।

शङ्खाकल्पित सुन्दराङ्गदभुजा

चातुर्य संकेतभूः

धन्या वक्ति किरातिकाऽतिमधुरं

गानेन चित्तस्थितिम् ॥ 114

वल्ल्यम्बिकेति नदती

नमती स्वमुष्ट्या

कोह्लापुरेश कुलदैव गुरो ममेति ।

मल्लारिणा च शपती कुलदैवतेन

सल्लापिनी स्पृशति पश्यति सर्वहस्तान् ॥ 115

इति किराती करकलित कनकशलाका

सृष्टिमातृकेव स्रष्टुः व्यराजत ॥ 116

अश्वत्कुचविनताङ्गी

किञ्चिद्विसरत्स्मिताङ्कुरप्रसवा ।

प्राञ्चत्पल्लवपाणिः

काञ्चनलतिका करांबुजे दध्यौ ॥ 117

उवाच च

एषा खलु मर्तृदारिका केनचित्

तैलोक्य सन्दरेण जगन्मोहकमायाविना

अपहृतमानसा ।

तस्याः सङ्कल्पः सफल एव भवेत् ॥ 118

स खलु

कालिन्दी जल केलिलोल मनसा माभीरिकाणां

झटित्याहृत्याम्ब दुकूल सञ्चयं

अलङ्कुर्वन् द्रुमाग्रस्थितः ।

मर्मन्यस्त करद्वयीभिः

असकृन्मन्दाक्षगर्भेक्षणं

मन्दं मन्दमुदीक्ष्यमाणवदनो

दाक्षिण्यहीनाग्रणीः ॥ 119

॥ धरणीसमागमः ॥

इत्युपरतार्या पुलिन्धां

अन्तःपुरप्रविष्टायां चाकाशराज नन्दिन्यां

तत्तागता तदीयभ्रूसंज्ञानुज्ञापिता

बकुलमालिका धरणीमवदत् ॥ 120

यस्मात्परं नेति वदन्ति सर्वं

वेदान्तवाक्यानि निरूढवाचा ।

यदीयेलीला भवति प्रपञ्चः

जानीहि मामम्ब तदीयदूतीम् ॥ 121

कदाचिदाखेटविहारलोलः

कान्तारमध्ये ततयां त्वदीयाम्

कादम्बिनी मध्यविलोलशंपा-

लतामिवापश्यदिमां स देवः ॥ 122

ततः समासाद्य स वेङ्कटाचलं

तदाऽऽनतां मां प्रति पद्मलोचनः ।

उदीरयन्नेतमुदन्तं आशु मां

नियोजयामास शुभेऽन्न कर्मणि ॥ 123

समागताऽहं तव सन्निधिं मुदा

यथोचितं चिन्तय मामकोदितम् ।

महाकुलीनस्य वसुन्धरापतेः

यथा मतिः साऽपि विचार्य कथ्यताम् ॥ 124

इति तदीयवचनामृतं निपीय

मुदित निजान्तरङ्गा साऽपि धरणी

आनन्दातिरेकमन्तर्मातुमपारयन्ती

निजकान्तान्तरङ्गमपि पूरयन्ती

कल्याणकथा मवदद् भर्त्रे ॥ 125

॥ आकाशराजस्य शुकमुनि मुखेन वरंवरणम् ॥

राजा कृतार्थमानी

स्वकीयमभिवन्दनं कुशलप्रश्नमपि

भगवते जगदेकमङ्गलाय निवेदयितुकामः

शुकमुनिवरं बकुलमालिकासहायं प्रैषयत् ॥ 126

सापि परिपूर्णमनोरथा भगवतः कमलाकान्तस्य

निखिललोकमनोरथैक पूरणबिरुदस्यापि

मनोरथमपूरयद् अमृतरसनिष्यन्देन

कल्याण वचन वृन्देन ॥ 127

मोदं मातुमलं न तत्क्षणभवं तद्विश्वरूपं भवेत्

उत्साहस्य परम्परामपि तथाऽऽधातुं न विश्वं भवेत् ।

गन्तुं तत्र मनोजवोऽपि च रथो नालं तदीयो भवेत्

वक्तुं तच्छयनं च तत्क्षण भवान् सन्नाहमुख्यान् गुणान् ॥

अतन्तर मानन्द तुन्दिलो गोविन्दः संभावयामास

बकुलमालिकाम् — आनन्दयामास शुकमुनिं

आकाशराजोपचाराक्षरमुखरं च सादरम् ॥ 129

सूनोः श्रीरघुनाथनामविदुषः श्रीधर्मराजस्य

सत्काव्ये चारुणि पद्मिनीपरिणये गद्यालिपद्यात्मके

कन्यासङ्गमनादि नूतनसुधा धारावतारादसौ

आश्वासो विदुषां मुदेऽनवरतं

भूयात्तृतीयोऽप्यलम् ॥ 130

॥ इति तृतीय आश्वासः ॥

॥ अथ चतुर्थ आश्वासः ॥

॥ भगवतो विवाहार्थं प्रस्थानम् ॥

अथ भगवानरविन्दाक्षः 1/1
कटाक्षपातः मात्नागतेङ्गितया सहेन्दिरया 1/2
प्रातरखिलविश्वबोधकोऽप्याचारः इति
बोधितो वैतालिकः परम्पराभिः 1/3
अलङ्कृत्य भूदेवीकपोलमुकुरे आननं प्रतिबिम्बेन 1/4
आलम्ब्य नीलाम्बाकरपल्लवम् 1/5
आलोक्य सप्रसादं कामधेनुम् 1/6
आरुह्य ससंभ्रममानीतां परिजनेन मणिप्रादुकाम् 1/7
आसाद्य चोद्यानोपान्तः प्रवहन्तीं स्वर्णमुखरीम्
कृतार्थीकृत्यापराममरतटिनीमिवाभिषेकक्रियाभिः 1/8
स्वयमखिललोक पूज्योऽपि जगत्याचारं प्रवर्तयन्
दहराकाशः पुण्डरीककर्णिकाया
कमपि तेजो विशेषमात्मन एव - क्षणमनुसन्धाय 1/9
मन्दं मन्दं पर्यटन् सविलासं तदीय
तटनिकटास्थानमण्डप मण्डनायमान
विविध मणिखचित भद्रपीठिकाम् 1/10
कौबेरनितम्बिनी कराम्बुज सविनयावेद्यमान

दिव्य पीताम्बर परिमण्डित नितम्बमण्डलः 1/11

यौलोमीकर कलित दिव्य तरु संभव विविधमणि

घटितमुकुटाङ्गदाद्यनेक भूषाविशेष

परिष्कृतसर्वाङ्गः 1/12

रोहिणी करानुलिप्यमान रोहिणीरमण

मृगमदघुमुघुमित दिङ्मुखः 1/13

कन्दर्पसुन्दरी करारविन्दानुबद्धमृदुलतरमल्लि

मतल्लिकादि विविध कुसुम मालिकालङ्कृतेन

अभिनवकालागरु रूषितेन केशबन्धेन विराजमानः 1/14

विरिञ्चिसुन्दरी करधृत विपञ्चिका प्रपञ्चित

प्रपञ्चसर्ग रक्षाद्यखिल निज भुजापदान श्रवण

समुदञ्चित रोमाञ्च कञ्चुकिताङ्गः 1/15

तत्क्षणनिष्पीडितेन्दुमण्डलनिष्यन्द दमलनूतनामृत

परिपूरितमणिकलश संभावितकराम्भोजया

चन्द्रचूडकुटुम्बिन्या सादर समुपचर्यमाणाभ्यवहार

समयः 1/16.

कमलया करकलित करण्डया सविनय

सानुरागसमाकलित काश्मीर कदली गर्भज कर्पूर

परिमृष्टेन दिव्यताम्बूलखण्डेन परिमण्डित

मुखमण्डलः 1/17

पदविनताखण्डलः 1/18

अन्तरिक्ष राज राजधानी विलासालोकन

कृत कौतुकः 1/19

अतिविक्रच पुण्डरीकोदर सोदरीभिः

करुणरस बन्धुराभिर्मदातिरेकमन्थराभिः

कटाक्षद्वोरणीभिः तत्क्षणं विदितेङ्गितं

अतिसन्नद्ध ममरमण्डलं यथौचित मनुगृह्णन् 1/20

निर्गत्यबहिस्ततः 1/21

चिरन्तन मुनिवृन्द निरन्तर तन्तन्यमान

स्वस्ति वाग्गुम्भ समुज्ज्वलित दिङ्मुखः 1/22

समारुरोह सकल जन नयनानन्ददं

त्रिनतानन्दस्यन्दनम् ॥ १ ॥

ततस्तस्य च प्रयाणोन्मुखस्य भगवतो

नारायणस्य पुस्ततात्तावदिन्दिराली जनाः

परिचर्यामुपाचरन् — तथा हि ॥ 2 ॥

काश्चित् करकलित कनकदण्ड सन्ताडित

डिण्डिम प्रयाण पटह दुन्दुभिभेरि प्रमुखनिखिल

वाद्यमण्डल तित्तादैः ब्रह्माण्डमण्डल कुण्डिकाषण्ड

ममण्डयन् ॥ 3/1 ॥

काश्चन दध्मुः कलुषीकृत सिन्धुराजान् कम्बुराजान् ॥ 3/2 ॥

काश्चन काहली कल कलारवेण बध्निरी कुर्वन्ति स्म

अशेष शेषादिलोचनानि ॥ 3/3 ॥

इतराश्च मृदुलाङ्गुलितलाघात तरङ्गित मृदङ्ग
 निनाद विनोदितान् किन्नर प्रौढहृदयांश्चक्रुः । 3/4
 अन्याश्च धन्यतरमकुर्वन् अधरबिम्बेन वेणुदण्डान् 3/5
 अपरा दन्तुर सिराबद्धकन्धराः सङ्गीतभङ्गीमङ्गचकुर्वन् ।
 काश्चिदति मृदुल नखमुख मुखरित वीणा नादश्रवणा
 सकृदाकुञ्चितोन्नत भ्रूलतं गायक धुरन्धर गन्धर्व
 कुलमौलिमचालयन् 3/7
 काश्चन मणिपादुकाभ्यां सीमन्तमभूषयन् 3/8
 काश्चन नटनारभटी सङ्घटन मञ्जुमञ्जीर
 शिञ्जारवैरकलयन् मणिभूषणरणितानि पुनरुक्तानि 3/9
 काश्चन परितो लम्बमान मुक्तादण्डतया विधुन्तुद
 दन्तक्षतक्षरित सुधाधारेण स्वसेवार्थं समागततारागण
 बन्धुरनिजोपान्तेन चन्द्रमण्डलेनेव सितातपत्रेण
 अंबरचर नितम्बिनी निरन्तर विकीर्यमाण मन्दारादि
 कुसुम निकर निष्यन्द दमल मकरन्द सन्दोहपतन
 जिहीर्षयेव तदीय कोटीर कोटेः उपरिभागमभूषयन् 3/10
 अपरे मुखरित मणिकङ्कणझणत्कारेण मणिदण्ड
 चामरद्वन्द्व बीजनेन पार्श्वभागौ पर्यकुरुताम् 3/11
 काचन काश्चन कालञ्चीं दधती दिव्य ताम्बूल
 परिपूरित करङ्केण सुरभिल मकरोत् पूर्वभागम् ॥ 3/12
 काञ्चित् करकलितमालमलिका सज्जितकमभजत् 3/13

काचिदतिविमल मणिदर्पण पाणिरूपससर्प 3/14

काचित्कर्पूरकरण्डकाचिताभरणमञ्जूषाम्

काचिल्लीलाशुकशारिकादिशकुन्तबृन्दम्

काचिद्दिव्याम्बरपेटिकाम्

काचित् कीडामृगीगणान्

काचिद्दिव्य मृगमदचषकांश्च

बिभ्रत्यो ददृशिरे ॥ 3

किं बहुना । एवमादि सपर्याप्रवीण सर्वं गीर्वाण

नितम्बिनी कदम्ब निबिडितपुरः प्रदेशो देशिकः

सकलागम संप्रदायानाम् 4/1

अत्युद्भट सुर नितम्बिनी कराम्बुज विधूयमान

चेतलताघात विद्रावित वीथीभवदमर मण्डल

नेत्र नलिनी पीयमान रासणीयकः 4/2

सेवार्थं समागतेनेव हिमवता पर्वतराजेन

विविधमणि वितानाम्बर परिष्कृतेन चतुर्भि

दण्डक्राण्डैरलङ्कृतेन परिष्क्रियामात्र सनाथी

कृतेन उच्चैः श्रवसाज्जङ्कृत नासीर पार्श्व भागः 4/3

मतङ्गजतुरङ्गमादि जंघावेग संभूत

झञ्चानिल विजृम्भित नदीपुञ्ज हस्ताकलित

कर्पूरदीपिका सहस्रालङ्कृत नभोभागः 4/4

असमान विमानादिवाहनकूटनिबिडकृतभट

कूटविकटाट्टहासवीरवाद सिंहनाद श्रवण समु-
दञ्चित रोषः 4/5

समीपगिरितट गुहाकन्दरान्त शयान पञ्चानन
समुदञ्चित गर्जित द्विगुणित प्रतिध्वनि परिपूरित
दिगन्तरालम् 4/6

क्वचिद् बलमथनादि दिक्पाल कल्पिताञ्जलि
प्रपञ्चपुञ्जीभूतम् 4/7

क्वचित् सप्तर्षिमण्डलाकलितं नति परिमण्डितम् 4/8

क्वचित् संप्राथिताष्टवसुभिः वसुभिः 4/9

क्वचिदपरिमितयशःपरैः द्वादशभास्करैः 4/10

क्वचिन्नुति विधातृभिः विधातृभिश्च परिमण्डितं 4/11

अन्तरिक्षमिवाऽऽकलितसञ्चारम् 4/12

परीक्षितमिव प्रपञ्चजालम् 4/13

सङ्केतितमिव स्रष्टुसृष्टिजालम् 4/14

एकीभूतमिव विध्यण्डषण्डम् 4/15

प्रयाणोन्मुखं सेनामुखं मालोकयन् 4/16

निरतिशयानन्दकरं नारायणपुरमगमत् ॥ 4

॥ सन्ध्यावर्णनम् ॥

तदा च

नरैरपि सुरैर्हरेः परिणयोत्सवे रोदसी

पितामहमुखैर्महेश्वरदिगीशवृन्दैरपि ।

अतीवनिबिडीकृतेऽत्यविशदम्बुधिं पश्चिमम्
रसातलनिवासिनामपि च वक्तुमाराद्रविः ॥ 5

तदनु कुमुदिनीनां प्रहसन नाटक प्रस्तावनायै
विस्तार्य सन्ध्यापगमयवनिकां

भगवतः परिणयोत्सव संमिलित जनमण्डलं

विनोदयितुं मिवारुरोह कलानिधिः

अचरम गिरिशृङ्गरङ्गमहीम् ॥ 6

नानारत्नविभूषणैः दिविषदां वृन्दैः

नभस्यावृते

पृथ्व्यामपि अखिलैर्नराधिपकुलैः

किम्मीरितायां दिशि ॥

सङ्कल्पाधिकतत्प्रसादकलनां

बोद्धुं न शक्तास्तदाऽभूवन्

उत्सवदर्शनार्थमिलिताः श्रीवेङ्कटाधीशितुः ॥ 7

शचीहस्तस्रस्तोत्पतित इह कन्दुः किम् ?

अथवा लसत्प्राचीयोषिन्मुखकमल

काश्मीरतिलकः ?

उतास्मिन् पूर्वाहः कलितमणि दीपो

हरिमहोत्सवायेति

प्रायो जनयति हि शङ्कां विधुरसौ ॥ 8

न केवलं तमोवृन्दं पलायितमभूद्दिशः ।

किन्तु हर्युत्सवासक्त भक्तानां हृदयादपि ॥ 9

सा च निशा

रामचन्द्राभिधेव विलसित तारका

नीलेन्दीवरानन्दकारिणी काननस्थलीव

मदनोत्पादिका

विद्वत्सभेव कलानिधिमण्डल शोभिता रराज ॥ 10

एवं व्यतीतायां यामिन्यां

उन्मिषत्युषसि

वीजन्तेऽर्धनिमीलिताब्ज कुमुदामोदादरा मारुताः

राजन्ते च

रिरंसु सामिमिलितापाङ्गा रथाङ्गाह्वयाः ।

मोदन्ते मधुपालयःक्षणमिमाः पङ्केरुहेषु क्षणम्

नीलाब्जेषु सिताम्बुजेषु सहसा पर्यायतश्चाद्भुतम् ॥ 11

किं ब्रूमो द्विजराजमद्भुत कलाधारं च

सन्मार्गं सञ्चारासक्तमथापि

वासवदिशा वाराङ्गनासङ्गतम् ।

वारुण्यां रवि मापतन्तमवटे निस्तेजसं रागिणी

किञ्चिन्मीलित तारका वरुणदिवकान्ता

बलाच्चुम्बति ॥ 12

कुमुद्वतीमीलन लग्नपक्षतिः

मधुव्रती झाङ्कृतिमान् वलत्यलम् ।

नितम्बिनी कर्षितवाससं च्युतं
 ससंभ्रमं जारमहो विडम्बयन् ॥ 13
 अनन्तर मति विकच बन्धूक कुसुमपङ्क्तिबन्धुर
 पुरन्दर दिशासीमन्तिनी सीमन्त सिन्दूर कान्तिभिरिव
 परिसर विहरमाण छायादेवी गण्डूष रूषित
 चरमगिरि शृङ्गप्रान्त कुसुमपालिभिः 14/2
 अश्वहेषारवचकित पलायितांधकारनिकर
 किम्मीरिताभिः पाटली कुसुम पालिभिः 14/3
 कटकतटाटवीं सञ्चरत्पञ्चानन पद चङ्क्रमण
 सन्दर्शनेन चकित चकितं धावमानस्य
 मत्तमातङ्गसङ्घस्य निष्टुरपदाघात समुद्धृत
 धातुधूलीभिरिव मरीचिपालीभिः 14/4
 आनन्दयदखिललोक लोचनानि भगवान्
 दीप्तिमाली ॥ 14

॥ भगवतः स्वागत सत्कारः ॥

इन्दिरापतिरपि साकममरगणैः आकाशराजनगरं
 अगमत् 15/1
 अतिविचित्रतर चित्रकर्म परिकर्मित प्राकार
 गोपुरसौधमण्डलम् 15/2
 सर्वतः समुत्तम्भित कौसुम्भपटखण्डनूतन

पताकासहस्र परिष्कृतम् 15/3

आखण्डलनगरमिवावनि मवतीर्णम् 15/4

वर्णनाविषयालङ्कृति प्रकारं प्राकारम् ॥ 15

वियद्राजोऽपि सकलपरिवार परिवृतोऽत्यद्भुता

कल्पा मात्मनः पुत्रीं अधिरोप्य

अवदातमैरावतं प्रदक्षिणीकृत्य राजधानीम्—

प्रत्युज्जगाम भगवन्तं निरतिशयानन्दम् —

अस्तौदपि निस्तुलश्रुति सूक्ति कदम्बैः ॥ 16

त्वदीयं पादाब्जं भवति न कदाऽप्यानतमिदं

त्वदीयानां नाम्नां स्मरणमपि जाने नहि हरे ।

अथाप्यस्मिन् प्रीणास्यहह दीनार्तिहरणः

कृतार्थो जातोऽयं पुनरपि कृतार्थः पुनरपि ॥ 17

⁵⁴चिरन्तनवचोगुम्भ संभावित निजबिरुद

पुरन्दर मुखाखिलामरवरद 18/1

अञ्जन शिखरिशिखरभूषण

मञ्जुलतरनिगमभूषण 18/2

त्रय्यङ्कितनताञ्जले

पर्यङ्कितपतञ्जले 18/3

सर्वरक्षणदीक्षितापाङ्ग

अखर्व वैभवोत्थापितानङ्ग 18/4

---

54. चूर्णिकेयं भगवतः प्रस्थाने गीयमानां बिरुदावलिं अनुसरति ।

शिक्षित दशकन्धर

रक्षित गुरुसिन्धुर 18/5

कलशाम्बुराशि शयान

कलिताम्बरीषवरदान 18/6

स्यन्दनीकृत विनतानन्दन

नन्दगोपहृदयानन्दन 18/7

मन्दराचलातुलमन्थान

इन्दिरासरस विलासानु सन्धान 18/8

सिन्धुकलित सेतुबन्धन

बन्धरहित परमानन्दन 18/9

शरणागत जनरञ्जन

वरुणालय मदभञ्जन 18/10

अपरिमित वीथी मण्डलाखण्डल

अपहृत सकलारिमण्डल 18/11

करुण(1) रसकरम्बिताक्षिकोण

कमलाकुच मर्दन प्रवीण 18/12

उरःस्थल कलित कौस्तुभालङ्कार

समस्त जन महातङ्कागदङ्कार 18/13

निखिल पुरार्थवदान्य

सकल निगमोक्तिमान्य 18/14

बलिमदहर वामनावतार

कलितदुरित कंसदोर्मदापहार 18/15

विरिञ्चिसौधायमान नाभिदेश

प्रपञ्च जननावनधुरीण निदेश 18/16

भवभय हरण दीनवन्धो

पदकमल जनित दिव्य सिन्धो 18/17

मुरकैटभाद्यन्तक

विधुमुख करधृत नन्दक 18/18

कोपाहत हिरण्यकशिपु प्राण

भयागताभयनिर्वृत विभीषण 18/19

प्रह्लाद परिकलित वात्सल्य

आह्लादनिवेदित कैवल्य 18/20

अहल्याशाप विमोचनमूल

अतुल्यापरिमित निजगुणजाल 18/21

पाञ्चाली कलित निजमहौदार्य

प्रपञ्चावन मन्त्र पटलाचार्य 18/22

लीला कलितमानुषावतार

वेलातीत निज दयोदार 18/23

प्रकटित विश्वरूप

परिहृत विश्वताप 18/24

सर्वप्रियगुण मनोज्ञ

निर्वर्तित निखिल मनोरथप्राज्ञ 18/25

सततानुरञ्जित सत्यभाम

विमतातिदूर नित्यधामन् 18/26

सकल सुरगण सार्वभौम

निखिलमुनि जननुत दिव्यभूमन् 18/27

चामहस्ताग्रकलित शाङ्ग

भक्तार्ति हरदपाङ्ग 18/28

अनिशमावर्तित कालचक्र

स्वभुज विलासित चारुचक्र 18/29

अर्जूनार्थकलितसारथिवेष

दुर्जनोद्धत समूहमोष 18/30

अनुपमतम निज सौभ्रात

अनुगृहीत दशरथगोत्र 18/31

खण्डित काननकतृ भेरुण्ड

मण्डित सर्वोत्तम वैकुण्ठ 18/32

जय जय जगदीश

पद विनतसकल जगदधीश 18/33

जगदण्डषण्ड पूरितपिचण्ड

विलोचनी कृतशशि मार्ताण्ड 18/34

विजयीभव विजयीभव ॥ 18

बाण बाहुहर मीक्षणद्वयी

कोणदत्त पूरुषार्थ वैभवम् ।

शाणलीढ शरदिन्दु मण्डल

च्छाय मन्दहसितं महोऽस्तु नः ॥ 19

दयासिन्धो लक्ष्मीप्रिय कृपणबन्धो गिरिपते
सदाक्रोशत्यस्मिन् भवकलित तापावृततनौ ।

कदा माभैषीरित्यमृतमयवाचा सरभसं
करोषि त्वं देव्या सह मयि कटाक्षामृत झरीम् ॥ 20

मयाऽऽहूते तातेत्युदधितनयानाथ सदयं
तदा हा वत्सेति त्वरितमधिरोप्याङ्गविषयम् ।

जगन्मातुर्देव्याः कुचकलश संभूतपयसा -
प्रतप्तं मां लीलाभुवि - तव कदा नेष्यसि रतम् ॥ 21

अलंखलु विशृङ्खल प्रभुनिषेवणैर्भीषणैः
अलंमृगदृशां छलै रमृतभाषणैः भूषणैः ।

अलंकृतकसंभवै रखिलशर्मभिर्लौकिकैः

अलं खलु बलानुजा विसृतवस्तुजैः स्वस्तिभिः ॥ 22

यशस्करमतस्करं स्वरुचिधिवकृताहस्करं
सदिन्द्रमणिसुन्दरं रुचिरमैन्दिरं मन्दिरम् ।

चिरन्तनपदं धनं जलजजा मनो नन्दनं
धनन्त्वदपरं प्रभो न खलु सद्धानं - दन्धनम् ॥ 23

न चक्रधर नक्रतो नमित कन्धरः सिन्धुरः

मदान्ध दशकन्धरार्दितविभीषणोऽप्येष न ।

अहं नहि विपन्नभूतिरपि वानरो - हा नरोऽस्मि
अतर्क्यभवदुर्गंगो ह्यव निसर्गकारुण्य माम् ॥ 24

हरे नरहरे जगत्यमर सार्वभौमो भवान्
 कृपानिलय पापतः कृपण सार्वभौमा वयम् ।
 निरन्तरभृता भवेत्तव तु सार्वभौम प्रथा
 सपत्नरहिता तदा यदि मदीय दैन्यं हृतम् ॥ 25

भजन्तु विभजन्तु वा कतिचिदन्यदेवान् मनून्
 पठन्तु च - रटन्तु वा प्रसभमत्र वेदत्रयीम् ।
 तपन्तु निपतन्तु वा भुवि तपोभिरिन्द्रादयः

वयं तु सभया सदा हरिपदानता नानृताः ॥ 26
 मनः सर विनोदतो महति चेन्दु नीलप्रभे
 सदा वस मनोहरे. ततकृपास्पदे चाद्भुते ।

स्फुरन्मणि सुवर्मणि त्रिदशसार्वभौमे परे
 सखेऽतुलसुखे जगज्जननकर्मणि ब्रह्मणि ॥ 27

जगद्रक्षादीक्षं किमिह निरपेक्षं ?
 विकसनादहःकर्तुं कर्तुं रजनिमपि ?

धर्तुं भुवि दयाम् ?

यदि स्पष्टं सृष्टं

तदपि जनिदुष्टं हि कमलं !

कुतो रम्यं गम्यं हरिनयनसाम्यं कवि गिरा ॥ 28

श्रियः कान्तः कान्तः सकलनिगमान्तस्थितिरयं
 ह्यविश्रान्तस्वान्तः करेण मुपशान्तिस्थिति कदा ?

स्वशुद्धान्तर्गृहमिव नितान्तस्थिरदया-

भरात्यन्तामृतरस सुखान्तं भवति मे ॥ 29

सुधाभानुर्भानुः - प्रचुरमुकुरं पद्मं -

अनलः सुखस्पर्शः पुष्पं मधुरगुणजालं यदि भवेत् ।

अनन्तत्रय्यन्तास्पदमपि रवीन्दुस्थिति च चेत्

तदा सादृश्यं स्यात् अतुलहरि वक्त्रस्य जगति ॥ 30

यद्यमुष्य परिरक्षणे कृपा सद्य एव परिरक्ष माचिरम् ।

हा जगत्पयशः प्रकारणं के दधत्यहह न प्रतारणम् ॥ 31

त्रिजगद्विधाय जगतां पते भवान्

तदनुप्रविश्य तदनु त्वमेव हि ।

प्रतिभासि नित्यमिति सा श्रुतिः कथं

मम वञ्चनात्मपरिवञ्चना ननु ॥ 32

॥ कल्याण मण्डप प्रवेशः ॥

गोविन्दस्त्वपरिमितानन्दकन्दलितः 33/1

तेन च पुनर्वन्द्यमान चरणारविन्द. 33/2

मन्द मन्द मविशत् 33/3

अतिविशद मणिगणनिचितवज्रस्तंभ

संभावितं निर्माण कौशलं विश्वकर्मणः 33/4

सर्वतो निबद्ध ध्वजपताकं 33/5

दोधूयमान हरिचन्दन पङ्कं 33/6

परिकल्पित मकरतोष्णीयशंखम् 33/7

- प्रलेम्बित चामर मुकुरं 33/8
 परिष्कृत मौक्तिक मणिवितानं 33/9
 परिस्थापित सफलरंभास्तम्भं 33/10
 आलम्बित मल्लिकासरं 33/11
 आसिञ्चित हिमसलिलं 33/12
 आरचितमणि वेदिकालङ्कारं 33/13
 आकल्पित कल्पतरु कुसुमाकल्पं 33/14
 आस्तीर्ण मणिकलशं 33/15
 संभृतमुहूर्तोपकरणं 33/16
 प्रतिष्ठापित विविधासनव्यूहं 33/17
 निश्चित वेदिका प्रमाणं 33/18
 परिचीयमान प्रयोगं 33/19
 आनीयमान लाजकल्पं 33/20
 आबध्यमानेधमकदंबं 33/21
 संचीयमान सुरभिघृतपात्रजातं 33/22
 आद्रियमाणातिथि परम्परं 33/23
 आपूर्यमाणमङ्गलतूर्यं 33/24
 उद्गीयमान सङ्गीतकं 33/25
 उज्जृम्भित वैदिकवागाडम्बरं 33/26
 उद्धोष्यमाण पुण्योद्ग कलावं 33/27
 कल्प्यमान तत्त्व संप्रदायं 33/28

विकल्प्यमान विधिवाक्यं 33/29

आरभ्यमाण नवग्रहयज्ञं 33/30

उपचर्यमाण चिरन्तन मुनिवृन्दं 33/31

विचार्यमाण मुहूर्तसंनिधानं 33/32

कल्याण मण्डपं 33/33

यथोचितमलङ्कृतवान् 33/34

परिजनायित बलशासनं भद्रासनम् च ॥ 33

यन्नामस्मृतिरेव सर्वजगतां कल्याण सन्धायिनी ।

यद्रूपस्मरणं कदाचिदपि चेच्चिद्रूप मापुर्जनाः ।

यत्साम्राज्यमलं न ताःकथयितुं त्रय्यन्तवाचः

सचेत् साक्षादक्षिपथातिथिर्भवति मे

को वोपचारक्रमः ? ॥ 34

इति सभूपतिः ससंभ्रमं

जगदेक मङ्गलस्यापि भगवतः

तावदाचार इति कृत गोदानमङ्गलः 35/1

तत्क्षण एवानुज्ञाप्य

पद्मसंभवादि वृन्दं चिरन्तनमुनि समूहं च 35/2

त्रिलोकी गृहमेधिनोऽपि तस्यं

गृहमेधितासौभाग्यमभिवर्धयितुमात्मकन्यया

सौन्दर्यादि सकल सुगुण धन्यया 35/3

परमलङ्कृतवान् कल्याणपीठ वामभागम् ॥ 35

॥ पद्मावती प्रवेशः ॥

तत्र च सा भर्तृदारिका 36/1

विचित्रमणि चित्रित वेदिकामिवानुकुर्वन्ती मध्यभागेन
भागधेय परिपाकरीतिरिव सकललोचनस्य 36/3

ललाटतटलम्बमानविविधमणिखचितललन्तिका 3/64
सीमन्तरेखाविराजमान सिन्दूररुचि बालातप जालैः
बन्दीकुर्वन्तीव कुन्तलभरान्धतमसम् 36-5

किमिह कबलीकृत मुखचन्द्रमण्डलो विधुन्तुदः ?
किं वा पदकमलमिव परिपोषितुं कन्दर्पकल्पिता कलिन्दजा?
किं वा मदनकरधृतः करवालः ?

उत पदकमलान्मुखकमलं

मुखकमलात्पदकमलं सञ्चरन्ति मिलिन्दाः ?
अथवाऽन्तराकलित कैतकमल्लिमतल्लिकापदेश
रतिरथ चक्रणीः ?

इति संशयदायिन्या वेण्या विभासमाना 36/6

कुसुमेषुपोषित नासिकाकदलीदलाभ्यां
मुखसौन्दर्य मन्दिर पुरन्दरमणिकलित तोरणाभ्यां
इन्दीवरकलित मदन शरासनाभ्यां
विलोचन कुवलयोपरि परिभ्रमद्भ्रमर
पङ्क्तिभ्यामिव भ्रूलताभ्यां

अनुक्षणं समक्षोपविष्टकान्तोपर्यवशपरिधावमान

तपातपत्रनिवर्त्यमान

प्रसभपरिकल्पित पञ्चशर शर प्रपञ्चेन

कटाक्षाङ्कुरेण च शोभमाना 36/7

निन्दित कुन्द कुङ्मलाभ्यां

निर्भर्त्सित दाडिमीबीज रामणीयकाभ्यां

दन्तपंक्तिभ्यां विराजमाना 36/8

कुमुदिनी विट समुदय संफुल्ल मल्लिकारुचिणा

अत्युन्नत कुचमण्डनायमानतार हारलताप्रभापुनरुक्तेन

अधरबिब फलामृतरसायमानेन

मुखचन्द्रिका प्रसारेण धवलीकृत नभोभागा 36/9

सन्ततारुणतया जितनन्दन चूत नूतन प्रवालेन

विजित शक्रगोपेन प्रहसित प्रवालनिचयेन

कुसुमायुधेन निजशस्त्रकोशधियेव सिन्दूरमुद्रितेन

अधरपुटेनोल्लसन्ती 36/10

वदनलावण्य सुधासिन्धुबुद्बुदायमानेन

ललाटोडुपति परिवाहितामृत बिन्दुशङ्कावहेन

नासावंशमौक्तिकफलेन

अधरकान्तिकिम्मीरितेन नासिकाभरणेन च

विकसन्ती 3/11

गण्डमण्डल मलिनीकृन्मणिदर्पण सीमातिलङ्घन

जङ्घालापाङ्गुगल गतिनिरोधकेनेव

अलककुललोलम्बनिपीयमानमकरन्देन

अवतंसोत्पलेन परिष्कृता 36/12

कर्णयुगललसद्विविधमणिकुण्डलरुचि

किम्मीरित कण्ठोपकण्ठा 36/13

वदनालीकनालीभूत कन्धरा 36/14

जंभारिकुम्भिडिम्भकुम्भडंभपरिहास धुरीणाभ्यां

हरिमोहन चूर्णपरिपूर्ण मालूरफलाभ्यां

अन्योन्य समालिङ्गनपर रथाङ्ग विहङ्गाभ्यां

मदनरस परिपूरित मणिपर्वताभ्यां

नाभिरोमराजि लतादिव्य फलाभ्यां

अनर्घरत्नमालिकापदेश

वेङ्कटेश जयकाम दुर्गाभ्यां

नाभिहृदसंरूढ रोमालीनालाग्र समुद्गीव

कमलमुकुलद्वन्द्वाभ्यां

कुचकलशाभ्यां किञ्चिदानता 36/15

परिहसित कोकनद सोदरेण

विश्वत्रयत्ताणैक दीक्षिते

अतिमृदुलतराङ्गुलीदल करकमलेन भासमाना 36/16

देहकान्ति तरङ्गायितवलितया 36/17

मुकुन्द हृदयमदकुञ्जर नहन शृङ्खलायमान

निस्तुलमणिखचित काञ्ची गुणाञ्चित कटिप्रदेशा 36/18

नाभिहृदपरिवादित मदनरस तरङ्गिण्येव
मदनमहाराज कुचदुर्गं समारोहण सोपान
निःश्रेणिकायितया रोमलतया परिष्कृता 36/19

अम्बरविडम्बिमध्या 36/20

जानुतल प्रभामलिनी कृत मणिदर्पणदर्पा 36/21

मदनमहाराज विजय काहलीभूत जङ्घायुगलिका 36/22

मुखमण्डल तुलनाकथापराधपरिजिहीर्षयेव

शरणागतैरिव चन्द्रबिम्बैः

समुद्रस्य रत्नाकरतां सार्थीकुर्वद्भिरिव

पदकमल मुक्ताजालैः नखमणिभिः

अरुणतर चरणरुचिः 36/23

ब्रह्माण्डमण्डल निर्वाणपण्डित नितम्बकुचमण्डल मण्डिता

पद्मिन्यपि वेङ्कटरमण विधुमुखालोकन सादरा 36/25

उपकण्ठमण्डनायमान वैकुण्ठाङ्गकान्ति समाक्रान्त तया

कादम्बिनी मध्यलसमाना शंपालतेव 36/26

क्षणे क्षणे मन्दाक्षकुञ्चित नयनाञ्चला 36/27

कान्तसमालिङ्गनोत्प्रेक्षा जनित रोमाञ्चगोपन

प्रयास पाञ्चालिकेव पञ्चशरस्य 36/28

परिणतयौवनेव वात्स्यायन तन्त्राधि देवता 36/29

सफल जम्बूतरु समाश्रय कल्याण गिरि

समाहृत कनकलसिकेव

निजनाथाधिष्ठित भद्रपीठालङ्कारणायमाना 36/30
 त्रीडाकबलित कलेबरतया किञ्चिदवनत मुखमुकुला
 सानन्दमालीभिरन्विता 36/32
 सभासद्भिर्मातृभावनालसितविलोचनैरापीयमाना 36/33
 आकाशराजशुद्धान्तवधूभिरभिनन्द्यमाना 36/34
 पौरपुरन्ध्रीरिभिर्प्रार्थित सकल सौभाग्यलक्ष्मीः
 अभिनवलक्ष्मीः रराज ॥ 36

॥ परिणय महोत्सवः ॥

तया सह कमलाक्षः 37/1
 शतमखादि सकलदेवबृन्दैः
 सनकसनन्दनादिभिर्नित्यसूरिभिः
 नारदादिभिरखिल देवमुनिभिः
 स्वयं सकलजन कलित कर्मफलप्रदोऽपि
 आचारमिव जगति प्रवर्तयन्
 निर्वर्तित तत्समयोचित सकलकर्मा 37/2
 निखिल जगती निर्माण विश्वकर्मा 37/3
 मुहूर्तारम्भसमय प्रवर्तित महाभेरी
 दुन्दुभिमुख नानातौद्यनिनाद
 परिपूरितमहामण्डपे
 पाण्डुरागमङ्गलमङ्गीचकार ॥ 37

तस्यां संसदि

मालिकां नृपसुता कान्तस्य कण्ठे यदाऽऽधातुं पश्यति

किञ्चिदुन्नतमुखं संप्रेर्यमाणाऽऽलिभिः ।

वक्षःस्थामभिवीक्ष्य नर्मकुपितां

तां स्वागतं कुर्वतीं

पर्यायेण हि पश्यतोऽस्य कलितं मन्दस्मितं पातुवः ॥ 38

निक्षिप्ता हृदि मालिकैव न परं शौरेर्मृगाक्ष्या तया
लज्जानम्रमदातिरेक कलुषापाङ्गाश्च शीतारुणाः ।

धूता दिव्यसुमाः न केवलमहो हृष्टातिभक्तात्मनां
तत्त्वानन्दभराद शेषनयनाम्भोजान्यपि प्रायशः ॥ 39

हस्ते कौतुक बन्धनं नहि परं शौरेर्विधात्रा कृतं
चित्ते सर्वसभासदामपि वियद्राजात्मजायाः पदम् ।

बीजैः केवलमङ्कुरार्पणविधिर्नाकारि — तेषां तदा
सर्वेषां तनुषु प्रकामविसरद्रोमाश्चजालैरपि ॥ 40

सीमन्तो नहि केवलं तिलकितः

माङ्गल्यमुख्यैर्गुणैः वेशोऽप्यस्य वियन्नृपस्य ।

सुतरां शौरेर्विवाहोत्सवे ।

तस्मिन् मङ्गललाजहोमसमये

हस्ताञ्जलिर्नानया बद्धः केवलं

अप्यशेषजनता साशीर्वचोगुंभया ॥ 41

यावन्नाथकरैर्गृहीतमभवत्तस्याः पदं कोमलं

हृदयमारोप्य हेतवे

सपुलकं सान्तस्मितं संसदि ।

तावत्तत्पदमाश्रितं परमहानन्दैक मुख्यास्पदं

तद्वंशीय जनैः सुरैर्मुनिगणैराकाशराजाश्रितैः ॥ 42

॥ भगवतः स्वास्थान प्रस्थानम् ॥

अनन्तरं मुकुन्दोऽसावमन्दानन्दतुन्दिलः ।

विनतानन्दनोऽपश्यत् विनतानन्दनं रथम् ॥ 43

यस्योच्चण्ड महाक्षुधार्तवपुषः

सन्नद्धयुद्धार्भटीपक्षाघातनितान्तवातकलितं

चाञ्चल्यमम्भोनिधिः

हन्ताद्यापि न मुञ्चति स्म हि

रयाकृष्टाश्च ये पर्वताः आसन् पक्षिण इत्यहो ।

मघवता वज्रेण सन्ताडिताः ॥ 44

यस्यात्यद्भुत वीरवाद विकटक्रूराट्टहासार्भटी

लेशादेव — समस्तसर्पललनागर्भाः भयाद्विच्युताः ।

बिभ्रद्यो ह्यतिसाहसेन सततं विश्वंभरं व्यापिनं

किञ्चातर्कितमादृताऽऽमृतघटी येनैव कद्रोः कृते ॥ 45

दर्शप्रोन्नतशङ्खवासुकि महाकार्कोटकात्युद्धत

क्रूरप्रौढ समस्त सर्प सुमहावृन्दानि पक्षीशितुः ।

यस्यैव स्मरणेन कुण्डलित भोगान्यभूवन् क्षणात् ।

एण्वेकस्य तु वासुकेः विषमयं शम्भोर्गले कल्मषम् 46

तस्य तु शकुन्ताधिपस्य क्रन्धरा

सविलासमन्थरगतिभ्यां सह देवीभ्यां
समारुरोह भगवान् प्रतिप्रयाण परायणो नारायणः ॥ 47

मदोद्धत सुरोद्धृत प्रकरहस्त सन्ताडित
प्रयाणपटहृद्वनिः प्रबलवेगतः सञ्चरन् ।
अशेषविधिमण्डलाधिपकुलान्युपेत्यावदत्
प्रभोः परिणयोत्सवं सपदि वेङ्कटाधीशितुः ॥ 48

अनन्तर मन्तरिक्ष नरपतिरपि 49/1

अपरिमिताभरणमञ्जूषाविशेषनिचितैः

शकटशतैः अतिविनतानन्दनस्यन्दनैः 49/2

आरञ्जितहाटकभूषणाभिः

दिव्याम्बरपेटिकाभिः 49/3

करकलित चामर तालवृन्त व्यजन गलन्तिका

आतपत्र पादुका लीलाशकुन्तपञ्जर

कलाची वीटिकाभिरनेक चेटिकाभिः 49/4

अपरिमित प्रेमानुबन्धभाजनैः सखीजनैः 49/5

हिमगिरिशृङ्ग तुङ्गैः असङ्ख्य मतङ्गजतुरङ्गैः 49/6

सन्ततसुरभीकृत दिगन्त — दिव्याङ्गराग

परिपूरित रत्नचषकवृन्दैः 49/7

आपूरित शङ्खसङ्घाभिः 49/8

अत्याहित पटहाभिः 49/9

उद्धोषितभेरीभिः 49/10

सन्ताडित डिण्डिमाभिः 49/11

मुखरीकृतमुरजाभिः 49/12

तरङ्गीकृत मृदङ्गनादाभिः 49/13

तरलीकृतमुरलीभिः 49/14

कलकलीकृत काहलीभिः 49/15

प्रपञ्चीकृत विपञ्चीभिः 49/16

प्रकटीकृतनाट्यधारीभिः 49/17

दिव्यवधूतीभिः निबिडीकृतेन 49/18

सकलसौभाग्य धन्येन 49/19

निखिललोकमान्येन कन्याधनेन

सादरविनय समर्पितेन

धन्यमात्मानममन्यत ॥ 49

उज्जृम्भितवन्दिकोलाहलं 50/1

उन्मत्तामरभट कलितसिंहनादं 50/2

उद्धृतवेत्त वेत्तिकुल हाहारवं 50/3

वन्दि विदूषक पीठमर्दकवागाडम्बरम् 50/4

उद्वेलित सौविदल्लसमूहं 50/5

उत्पुङ्खित मतङ्गजभीत्कारं 50/6

उत्पन्न तुरङ्ग हेषारवं 50/7

उन्नतिताप्सरःसमाजं 50/8

उत्कलित गन्धर्व कुलसङ्गीतं 50/9

उपजातवन्दि कुलवन्दनं 50/10

वर्णित चारण गण श्लाघा श्लोकशतं 50/11

विष्वक्सेनाद्यनेक सेनापति प्रमुख मण्डितसेनामुखं 50/12

सकृदक्षिलक्षीकुर्वतो भगवतः पार्श्वभागे

सानन्दमध्यासितया सुतया समेतं 50/13

चक्षुषा सार्थीकुर्वन्

सानन्दमनुययौ गोविन्दम् ॥ 50

ताभिर्वैभववैखरीभिरचिरात्

कल्याणवेषो हरिः

श्रीमद्वेङ्कट पर्वतेन्द्रमतुलं

देवी समेतोजगमत् ।

पार्वत्या सह पर्वतेन्द्र निलयात्

ब्रह्मादि संसेवितो देवश्चन्द्रकलावतंस इव

तं कैलासशैलं पुरा ॥ 51

प्रह्लादबन्धुरिति — नाथ इतीन्द्रिरायाः

तय्यन्त वेद्य इति — रावण शासितेति ।

कारुण्यसिन्धुरिति कोमल इत्यभूवन्

कोलाहलास्तदनु केचन काहलीनाम् ॥ 52

तत्कल्याण महोत्सवाकलितमानं

लम्बिताभ्राम्बरं

तारा मौक्तिकचन्द्रसूर्यं सुमहामाणिक्यजालाततम् ।

किञ्चात्यायत चक्रवालशिखरमद्वं

विमुग्धा वदन्त्याश्चर्यं

विगतावलम्बमिति तद्वचोमेति नीलं मुग्धा ॥ 53

॥ स्वागतावसरे वेङ्कटगिरिकन्यानां सञ्चमः ॥

प्रविष्टे च भगवति राजीवलोचने निजराजधानीं

तदवलोकनकौतुकाः सुन्दर्यो

निजमन्दिरेभ्यो निर्जग्मुरतित्वरितम् ॥ 54

तत्र काचिदरुण तामरसोदर सोदर चरणतले

परं आचार इति कलितेन लाक्षारसेन

विमल पद्मरागमणिकलितसरणीं आरुणीचकार ॥ 55

अन्या काचन मध्यदेशापायोऽवश्यं संपन्न इति

स्वशक्त्यतीत गमन वेगेन पतन्तं काञ्चीमणिगणं

अगणयन्ती तदन्तिकमभजत् ॥ 56

अपरा च निर्गमनिरोधनमसहमाना

पयोधरक्षमाभृदतिवृद्धिकारणीभूतमात्मनो यौवनं

निनिन्द ॥ 57

इतरा चातिप्रयास सुमुल्लङ्घित निजगुरुजन निरोधा

गुरुणा कुचगिरिणा नितम्वेन च निरुद्धैव बभूव ॥ 58

काचिन्नीलोत्पल कलितनर्महर्म्यान्निर्गत्य

गुरुजन मालोक्य-तेषां तद्विप्रभाभ्रान्ति जनयन्ती-

निःशङ्कमेव शार्ङ्गिणः परिसर माससाह ॥ 59

काचिदतित्वरागमन संभ्रमविलुलितालककुल
परिच्युत मल्लिकादिकुसुमैः स्वकीयमेव
कर्तव्यपरायणं पादमूलमर्चयन्तीव निर्जगाम ॥ 60

काचिदतिरभस निपतित बाष्प जालैरेव
हरेरवलोकन कुतूहलकातरां मातरं प्रति
अभिलाषं विनैव वाचमुवाच ॥ 61

सापि तस्यास्तथैवानुज्ञामदात्
कपोलद्वयपरामर्शिकरद्वयघट्टनेन ॥ 62

काचित् श्वश्रूकरकिसलय द्वन्द्वरुद्धप्रयाणा
बाष्पस्मेरद्वितय कलित स्वानन श्रीर्बभासे ॥ 63
काचिदितरैरविदितमभिसरन्ती

परिहृतनूतनमणिवलया
विमोचित शिञ्जितमणिकाञ्ची रशना निरगात् ॥ 64
काचिदपरा निगलनूपुरयोर्निगलनमेव बहुमेने ॥ 65
काचिन्निरुद्धा गुरुजनेन

बहिरन्तर्लोलायितवीक्षणेन
चित्ताम्बुज विलसितं माधवं डोलायितं
रमयामास ॥ 66

अन्या च धन्या हरिपार्श्वं जिगमिषन्ती
पञ्जराद्विमोच्य शकुन्तं "लीलाशुको हि गतः"
इत्यतीव वेगाद्गुरुणां पुरतोऽधावत् ॥ 67

वीथ्यागतं वीक्षितुमम्बुजाक्षं

विशङ्कमेका विगतालियूथा ।

वातायनं वारिरुहायताक्षी

जगाम वेगाज्जनितानुरागा ॥ 68

मल्लीस्रजं कुचभरे कचमूर्ध्नि हारं

काञ्चीकलापमपि कण्ठतटे प्रकल्प्य ।

एकान्तकर्मणि विभूषणमन्तरायं

मत्वा विहाय सहसा पथि संप्रतस्थे ॥ 69

मा मा शोणिम मामकाधरपुटे लाक्षारसेनाधुना

मा मा नीलिम मामकाक्षियुगले नीलाञ्जनेनापि च ।

संप्राप्ते रतिसङ्गरे च हरिणा

शोणाधरेणोल्लसत् कस्तूरीतिलकेन च

द्वयमिदं भूयादिति प्रस्थिता ॥ 70

काचित् कपोतकल कूजितमादरेण श्रुत्वा

तदेव नितरां परिशीलयन्ती

शीघ्रं जगाम हरिपार्श्वभुवं

कदा वा तत्सङ्गमोऽस्य कलना च भविष्यतीति 71

काचिदतिरभसगति परिस्खलितपदतया

तद्वेदना जनित सीत्कारमेव

निजान्तरङ्ग संगत मुकुन्द दन्तदेश जनित

सीत्कारमाश्रित्य

दिशि दिशि परिकल्पित तदीयाकार गाढालिङ्गना
 बन्धुजनानामुन्मत्ततामिवात्मनः प्रदर्शयन्ती
 क्षणमतिमुग्धेव अन्धेव बधिरेव पान्था बभूव ॥ 72
 काचिद्विलासगमनैः कलहंसकानां
 मन्दाभियानमनु देशिकतां भजन्ती ।
 पश्चान्नितम्बभरतः पुरतःस्तनाभ्यां
 आकृष्टवेग गमना हरिपार्श्वमाप ॥ 73
 कच्चिच्छशी भजति तुल्यदशां स्वकीय
 वक्त्रस्य नूनमतुलस्य सदाऽमलस्य ।
 काचिल्ललाटफलके तिलकं विनैव
 कस्तूरिकाकलितं — आशु जगाम शौरिम् ॥ 74
 अब्राक्षुरेनं तरुणीजनास्ते
 नीलोत्पलोद्भासि कटाक्षपङ्क्त्या
 तेनैव कृष्णोऽभवदस्य देहः
 इत्याशशङ्के सकलोऽपि लोकः ॥ 75
 दृष्ट्यैव चालिङ्गति काचिदङ्ग
 यष्ट्या तदाश्लेषसुखे निराशा ।
 अन्या तु काचित्तदसूययेव
 स्वमानसे तं हरिमाबबन्ध ॥ 76
 गच्छन्तु कामं सहसाऽलिवर्गः
 पुच्छन्तु वाऽऽयाति कदा क्व वेति ।

चित्ते निबद्धो न विमोचनीयः

शाङ्गीति काचित् पथि निश्चिकाय ॥ 77

लाक्षारसं पथि विनिःसृतमाशु दृष्ट्वा
सातङ्कमात्ममतिमेव निनिन्द काचित् ॥ 78

मन्निर्गमं पिशुनयत्ययमित्यतीव

लोकेऽतिरागकलनागतिरीदृगेव ॥ 78

किं यावकेन पदयोः ?

अधरे च नेत्रे किं वाञ्जनेन ?

निटले तिलकेन चेति ?

दृष्टे हरौ मम भविष्यति सर्वमङ्गं

रोमाञ्चकञ्चुकितमित्यबला जगाम ॥ 79

काचित्प्रकोष्ठवलयानि गलन्ति मार्गे

कामं निनिन्द निजगत्युपसूचकानि ।

आगामिसङ्गमविधौ

हरिकण्ठमूलाश्लेषेऽपि

विघ्नकरणानि ममेति नूनम् ॥ 80

काचित्पयोधरयुगं परिजृम्भमाणमात्मीयं

अश्मकठिनं हरिवक्ष एतत् ।

वीक्ष्याधिका कठिनता क्व समुन्नतिःक्वे

त्यालोडनस्य विरतिं न जगाम कन्या ॥ 81

काचिद्विलोक्य हृदिबध्नि काञ्चनाभां

लक्ष्मीं न किञ्चिदपि त्रपयाऽऽवृताभूत् ।
 कामायुधार्तं हृदयस्य जनस्य लोकै
 का वा त्रपा क्वच सदिङ्गितमार्यजुष्टम् । 82
 दृष्ट्वा हरेर्नखरपंक्तिमलं स्वकीयवक्षोज
 भारयुमलं “किमु खण्डितं स्यात्” ।
 “कस्यावलेपहतिरत्र भवे”द्वितीव
 चिन्ताकुला चिरमभूद्विकलाङ्गयष्टिः ॥ 83
 कस्याश्चिदायतदृशः नवरोमरार्जि
 वक्षोरुहान्तिकगतं सहसा विलोक्य ।
 अन्तःस्थ शौरि मसितोत्पल कान्ति कान्तं
 आराद्वहिः प्रतिफलन्तमिहाशशङ्के ॥ 84
 गत्वा हरेर्निकटमाशु बलात्
 स्वकीय कुम्भस्तनद्वयमतुल्यनवोपहारम्
 हस्तद्वये सविनयं व्यदधात्तदीय
 दोर्दण्डसज्जितकरा विनिमीलिताक्षी ॥ 85
 काचित्समुन्नततटे स्तनसीम्नि लोलं
 आलम्ब्य हार मगमत्कमलाक्षपार्श्वम् ।
 तेनैव तस्य सहसैव च कण्ठमूलं
 आकृष्य चुम्बितुमना अधरं तदीयम् ॥ 86
 वीथीसमागतममुं हरिमाशु काचित्
 आलोक्य पुष्पकलिताञ्जलिराससाद ।

एतावदस्ति मयि पुष्पशरेण वाणजालं
⁴⁵समर्पितमितीव च वक्तुकामा ॥ 87
 काचित्करे विदधती हरिपार्श्वं माप
 कर्पूरखण्डल कलितां धुरि दीपमालाम् ।
 एवं ज्वलत्यतितरां मदनाग्निरीश
 हृत्कन्दरे मम सदेति निदर्शयन्ती ॥ 88
 अन्या जगाम हरिपार्श्वभुवं वदन्ती
 लीलाशुकीमुखत एव निजान्तरङ्गम् ॥
 अद्यैव पूरय मनोरथमस्मदीयं
 गोविन्द केशव जनार्दन माधवेति ॥ 89
 एका परं निकटमाप पुरस्कृतात्म
 वक्षोजनूतनसुधा परिपूर्णं कुम्भम् ।
 आक्रान्त एव न परं हृदयप्रदेशोऽनङ्गेन
 किन्तु निखिलाङ्गमितीव वक्तुम् ॥ 90
 काचिद्द्रुतं पथि गता मणिनूपुरस्य
 व्यत्यस्त संस्थिति मतः कलनाय सम्यक् ।
⁵⁶एतेन हंसयुगलेन तु सङ्गमेन
 नैतद्विलासगमनं परमात्तमालि ।
 अस्मान् विहाय परिधावसि यत्त्वया किं

55. विसर्जित कु.

56. एतस्य हंसयुगलस्य समागमेन कु.

पक्षाभियानमपि सम्यगधीतमेव ॥ 91

एवमाली भिरवरुद्धे भगवति मुकुन्दे
भवानी सानन्दमारात्रिकमाततान
समानीय हस्ते किञ्चन निस्तुलमणिस्तोमं
देदीप्यमानं - अनल्प परिमल दिव्य
कर्पूर खण्डपरि मण्डितं - आखण्डलोपलमुख
विविध मणिमयपात्रं - अतिविशद

ज्वालापरिलसित दिगन्तरालम् ॥ 92

मुग्धस्मेरमुखाम्बुजः मुकुलितव्याकोच नेत्रोत्पलः
मौलिस्पृग्विनयाञ्जलि प्रकरमुन्यानन्द दत्तादरः ।
ब्रह्मेन्द्रादि समस्तलोक नयनैरभ्यर्च्यमानो हरिः
देवीभ्यां सह पक्षिराज गमनः चित्ते समेति प्रभुः ॥ 93
रक्षेश्वरैनमिति - पालय माधवेति -

पाहि - प्रसीद - वरदो भव माधवेति ।

वेलातिलङ्घि हरिभक्तिजुषामतीव
कोलाहलः सकललोक भवोऽद्भुतोऽभूत् ॥ 94

बृहद्भानुभानुर्युगविरमभानुश्च यदि वा
स्फुटग्रीष्मात्यूष्मावृत इह सुवर्षातिसुखदः ।

यमाकर्षस्पृष्टां रुजमिह विनष्टां कलयिता
हरे रन्यो धन्यो भवतरण मान्यो भवतु कः ॥ 95

कृतं नाम्ना भूम्ना सकृदपि न पश्यन्महो

यदुश्चेष्टस्येष्टा वयमिह हि तुष्टस्य दयया ।

अहो भाग्यं भाग्यं निगमगणमृग्यं भवति नःपुरः

धन्या धन्याः पुनरपि च धन्याः पुनरपि ॥ 96

इति स्तुतिखं मुखरित हरिन्मुखेषु

शतमख बहिर्मूख मुखेषु 97/1

भगवानरविन्दाक्षोऽपि

करुणातिरेकधारापूरिताभिः कटाक्षधोरणोभिः

अञ्जलि मुकुलालङ्कृत निजोत्तमाङ्गान्

त्रिदश सङ्घान् अनुगृह्णन् यथोचितम् 97/2

आनन्दयन्नानन्दबाष्प पूरमुद्रित

नयनारविन्दानि सनकादि योगि वृन्दानि 97/3

अवरुह्य विनतानन्दस्यन्द नादालयद्वारि 97/4

आरुह्य सरभस परिजनोपनीते मणिपादुके 97/5

प्रथमं कक्ष्याद्वार्येव किञ्चिच्चलितेन भ्रूभङ्गेन

अनुज्ञाप्य काश्मीरकर्णाटादि जनपदाधिपतीन् 97/6

द्वितीय कक्ष्याया मिन्द्रादि दिक्पतीन्

तृतीय कक्ष्यायां च सन्निहितं वाचस्पतिं

शुक्रादिमुनिगणं निवर्त्य 97/7

चतुर्थकक्ष्यायां साञ्जलिबन्धं स्थितं

तुम्बुरु नारदादि सुरमुनिगणं संमान्य 97/8

पञ्चमकक्ष्यायां अनुवातिन वसिष्ठादि

गरिष्ठ मुनिसङ्घमभ्येत्य 97/9

षष्ठकक्ष्यायां मण्डलीकृतं सनकादिसूरिवृन्दं 97/10

सप्तमकक्ष्यायां प्रतीक्षमाणां विधातृरम्पराम् 97/11

अष्टमकक्ष्यायां विरतोद्यमं रम्भादिनाट्यम् च ॥ 97/12

विनिवर्त्य

परिमितशैत्योपचार परचेटी सनाथीकृतं

अगम्यनिजतुलनाकक्षं

देवीभ्यां सहैव विवेश किञ्चन केलीनिवेशनम् ॥ 97

अनन्तरं स्वीकृत्य तत्समयोचितोपचार परम्पराम्

आनन्द सन्दोह विकसितमानसारविन्देन

भगवता

मदनविलास साम्राज्यलक्ष्मीपर्यङ्कायमानं

अति सुखद परिमल दिव्य कुसुमचित

हंसतूलिका कलितो पधानादि परिकर्मितं

अलङ्कृतमभूत्

किञ्चन मञ्चतलं अखिलानन्दसाम्राज्यम् ॥ 98

एवं व्यतीतेषु कतिपयसुदिनेषु 99/1

स कदाचि दरविन्दाक्षः 99/2

प्रणयकोपविलासेनान्तर्हितायां पद्मिन्यां 99/3

निरन्तर चिन्तासन्तति मुषितान्तरङ्गः 99/4

गृहीतास्त देशो विद्यमानं 99/5

सान्द्रीकृत वृन्दारक तरुवृन्दं 99/6

कुन्दमन्दारादि विटपि विटपाग्र समुद्ग्रीवित

कुसुम कोरक निष्यन्ददमल मकरन्द

रसास्वाद तुन्दिल मधुप वृन्दं 99/7

मल्लिका मालती माधवी मुख विविधलतागृहं 99/8

मदन महाराजास्थान मगमदुद्यानम् ॥ 99

तत्र च श्रीफलालिप्रियक ताल क्रमुक

नालिकेरादि बहुतरु मण्डलमण्डिते 100/1

पिप्पल पनस हरिचन्दनादि तरु परिमलावृते 100/2

कुसुमकोरकावस्थित मधुव्रत गीतवादित्रवर शोभिते

चित्रतरपिक पुञ्ज चाटुतर चञ्चुवादित पञ्चमस्वरे 100/4

हाटकनिर्मित सुमपालिकाभिः 100/5

चारुमाणिक्य खचित भूमि विचरत्कलहंस कोकिल

निकुरुम्ब विनोदाभिः सरसीभिः 100/6

आबद्ध मृदुशैवलावस्थित झषकुलाभिः 100/7

कलितस्वस्तिक मण्डल विरचनाभिः 100/8

कुवल्यातिलोल भृङ्ग कुल कण्ठनाद बन्धुराभिः 100/9

मणिरञ्जित तटीभिर्वापिकाभिश्च 100/10

त्रिदशवार योषित्पृथुकुच कुङ्कुम पङ्कलीन

जलजन्तुपंक्ति बन्धुराभिः - शोभिते 100/11

महावनपालिका हस्तगतं कोकिला

चाटुवादमुखरशुकसुन्दरी

स्वरबन्धभेदरतपिकादि

मन्दरवतुन्दिले 100/12

शारिकाऽऽसक्तशुक — बालचूतस्थपिक

कामिनीदत्तगलनारतिचण्डशिखिमण्डल

कलकण्ठरवमण्डिते 100/13

अधरीकृत नन्दने मनोनन्दने

मन्द मन्दं चरतिस्म ॥ 100

तत्र पद्मिनी मेकान्त मुपविष्टामभिजगाम जगाद च 101

अयि रमणि !

शीतांशुबिम्बमकलङ्कमेतत्

उत सुन्दर मचिन्त्य सुखं मुखमेव

कामबाणः किमुत लोलमीनः

किमथवा चकोरः किमबलामणे

मोहिनी मूर्तिरिह कामिनी मूर्तिरिव शोभते

शाम्बरी शक्तिरुत शांभवी मुक्तिः

अथ कलिताङ्गकेह महिताङ्गना रतिः

मालिका पुष्पललिकाऽथवा मदसु जीविका

रमणी किमुत सुन्दराकृतिः कल्पलतिका

किमु धातृ जाया किमुत काममाया

अथ त्रिदशराज जाया

प्रबद्ध कान्तनेत्रमिह

मणिकन्दुकेन सततं गानरस बन्धुरं

इदं तु विपिनं करोषि

माधुरी विजित कोकिलारवाकलित

माधवोत्तमगुणा

चित्तरमणीयतामुद्वहति वागहो तव

देवि देह्यधुना मुदं

मञ्जुवाणि करवाणि तावकौ

स्तनौ त्वरितमेव गुरुहारतारतरलौ

इति वाग्विलासेन तामनुरज्य

भगवानन्तरिक्ष नगराध्यक्ष कन्यया

पद्मिन्या सह वेङ्कटाचलाभिध

क्रीडाशैल मलङ्करोति स्म ॥ 102

अनितर साधारण सौन्दर्याति धन्या इतर कान्ता

अप्यानन्दयन् 103/1

सनकादिमुनीन्द्रानप्यामोदयन् 103/2

नारदादि सुरमुनीनप्यनुगृह्णन् 103/3

आखण्डलादि देव समूहमप्याज्ञापयन् 103/4

निखिलान्यपि विध्यण्डानि परिरक्षन् 103/5

⁵⁷अखिल कल्याण परिपूर्णः 103/7

57. अनवरत गोविन्दनाम भरितवागनुभावित महासंरम्भप्रणोदित सप्तशिरि
पदारोहणनिरत भक्तगणश्चमापनोदनक्षमानुकूलशीतवात प्रबोदनपर
करुणापूरतरङ्ग प्लवमान निजसन्निधि समासादिभक्तवृन्दं सकलसनोरथ
पूरणेन आप्याययन् कृ. 103/6

निरतिशयानन्दार्णव इवाकलित देहबन्धः 103/8
 चिद्घन इव चिन्तनातीतः 103/9
 निरन्तर वितीर्यमाण निखिलपुरुषार्थनिकुरुम्बः 103/10
 जयति सततानुरञ्जित
 जगत्कदम्बः ॥ 103
 पर्जन्यः परमादरेण जगती सञ्जीवनं जीवनं
 काले संप्रददातु
 सा च धरणी सस्यैः ससृद्धा भवेत् ।
 राजानो निखिला भवन्तु सुतरां धर्मो रताः
 ब्राह्मणा भूयासुः श्रुतिसंपदः
 सततनिस्तन्द्राः स्वतन्त्राः परम् ॥ 104
 सूनोः श्रीरघुनाथनामविदुषः
 श्रीधर्मराजस्य सत्काव्ये चारुणि
 पद्मिनीपरिणये गद्यालि पद्यात्मिके ।
 उद्वाहोत्सवपूर्ति नूतन सुधाधारावतारादसौ
 आश्वासो विदुषां मुदेऽस्तु सुतरां
 पूर्णश्रुतर्थो रसैः ॥ 105

॥ इति चतुर्थ आश्वासः ॥

॥ इति श्रीधर्मराज कविकृता ॥

॥ श्री वेङ्कटेशविलास चम्पूः समाप्ता ॥

एवं परिष्कृत्य पठथ

दलसंख्या	संघ पद्यसंख्या	परिष्कारः
19	टिप्पण्यां	धौरन्धर्येण
21	36	श्रुत्वा
22	टिप्पण्यां	नगरवर्णनम्
26	42/20	सन्ताड्यमान
26	42/25	क्रीडागृहं
53	69	यदुरःस्थलं
59	1/27	वासनाभेद
59	1	अस्तौत्
79	27/6	विस्मयसूचिका अन्ते
85	41	प्रश्नसूचिका निरर्था
86	46	आनर्तयन्तः
92.	68	अस्तौत्
95	82	तदनन्तम्
95	83	विगतदुरितं स्वान्तमिति
111	28/8	कलितमूर्ति
111	28/14	आसादित सौन्दर्या
113	21/3	चुलुकित
114	32/5	अतिक्रमितुं

दल संख्या	गद्य पद्यसंख्या	परिष्कारः
115	32/15	क्वचिद्धावन्तं
130	टिप्पण्यां	तटिदुदार
132	78	53 मुद्रमन्ती
132	79	54 अपि न च वा
139	106	वियन्नरेन्द्रः
140	107	अस्तौत्
146	129	शुकमुनि
149	1/20	यथोचितम्
150	3/4	तलाघात
159	18/30	अर्जुनार्थ
178	77	पृच्छन्तु

शोधक प्रमादाः क्षन्तव्याः

॥ पद्यानुक्रमणिका ॥

अग्राक्रान्त 3/25	अस्तितस्याः 1/31
अङ्गानि तानि 3/68	आचार इत्य 1/49
अङ्गीकृत 1/22	आचार लेशे 2/56
अङ्गेषु चाङ्गान् 2/63	आदायकव्यां 3/13
अच्युतेति 2/85	आधत्तेऽरुण 3/22
अञ्चत्कुच 3/117	आनन्दवृन्द 1/3
अतर्क्य तर्का 2/7	आनन्दं परमं 1/9
अतिभद्रया 2/91	आनन्दाद्धि 3/83
अत्रान्तरे 3/95	आनीलकेशं 2/10
अथरथचर 2/64	आनीलकेशमुदि 3/72
अथावदत् 3/42	आमत्ताखिल 3/77
अद्राक्षुरेनं 4/75	आमोचयन्तः 2/50
अध्वर्यु 1/44	आमोचयन्देव 2/51
अनन्तरं मुकुट 4/43	आरम्भे 1/2
अनेककोटि 1/56	आरुह्यमेघान् 1/40
अन्तर्वहिश्च 2/72	आवेष्टयन्तः 2/46
अन्याजगाम 4/89	आश्रावयेति 1/43
अन्येकलत्ने 2/53	आश्लिष्यतीव 3/69
अन्योन्यमत्यु 2/47	आसत्यादपि 1/67
अरुणाधर 1/12	आहृत्यतारा 1/39
अलंखलु 4/22	आहृत्यायुध 2/45

इत्युक्त्वा 3/30
 इन्दीवरदल 2/88
 इन्दीवरैः 1/60
 उत्तप्तातुल 3/40
 उद्दामप्रति 2/39
 एकापरं 4/90
 एषाप्राण 3/49
 ओदनोयदि 2/28
 कच्चित् 4/74
 कटाक्षालोका 3/75
 कतित्रय्यन्ता 1/11
 कदाचिदाखेट 3/122
 कबलीकृत 1/16
 करोतु कुशलं 1/7
 कलशजलधि 3/19
 कलावा 3/81
 कल्याणं कुरुतां 1/1
 कल्याणं क्षत 1/6
 कल्याणित्वत्कुच 3/29
 कस्याश्चिदायत 4/84
 काचित् कपोल 4/71
 „ करेवि 4/88
 „ द्रुतं पथि 4/91
 „ पयोधर 4/81
 „ प्रकोष्ठ 4/80
 „ विज्ञास 4/73

काचित् विलोक्य 4/82
 „ समुन्नत 4/86
 काञ्चन काञ्चन 3/87
 कामश्चेदक 3/34
 कालिन्दी जलकेलि 3/119
 किंतातेति 1/15
 किं ब्रूमौ 4/12
 किं मन्मथा 3/84
 किं यावकेन 4/79
 किं वदामि 3/62
 कुङ्मलतु 3/94
 कुमुद्वती 4/13
 कृतां नाम्नां 4/96
 कृष्णे व्याल 3/105
 केचित्तु दैते 2/59
 कैवल्यावधि 3/50
 क्रीडासरः 1/41
 क्रोधप्रोज्ज्वल 2/24
 क्षणं मूर्धा 3/101
 क्षणऽकल्पा 3/102
 गच्छन्तु 4/77
 गत्वाहरेः 4/85
 गुच्छस्तनी 3/66
 गुणप्रभा 1/50
 गुरुणां 2/6
 गृहान्तर 1/34

घनेनकेन 3/99
 घोरैरुद्धत 2/23
 चरान्नि कृ 2/60
 चातुर्यं 3/82
 चिन्तयाऽलं 2/86
 चूतैः पल्ल 3/21
 चेलावलम्बि 3/113
 जगद्रक्षा 4/28
 जन्मचेन् 2/30
 तटेयस्याः 1/26
 ततःप्रविष्टा 2/48
 ततस्तदानीं 2/65
 ततस्तस्या 3/15
 ततः समासा 3/23
 तत्कल्याण 4/53
 तत्तवानत 2/80
 तत्तीरे भगवान् 1/32
 तदेव निस्तुलं 1/23
 तद्वाणीयदि 3/80
 तपः केचित् 2/90
 तपोवनं 3/11
 तरङ्ग डोला 1/30
 तवतु महिमा 2/4
 तव महिमां 2/70
 तस्यां गर्भं 3/14
 तस्यां संसदि 4/38

ताभिर्वैभव 4/57
 तासामद्भुत 3/38
 तीरागस्तन 1/27
 तुण्डीरमण्डले 3/1
 ते वराह 2/81
 त्रिजगद्विधा 4/32
 त्वत्तः परं न 2/71
 त्वदीयं पादा 4/17
 त्वन्नाभिकञ्ज 2/75
 त्वन्नाभिरेव 2/76
 त्वमसि जनक 2/5
 त्वामन्यदेव 3/92
 दयापारावारं 2/66
 दयासिन्धो 4/20
 दर्षप्रोन्नत 4/46
 दिवं केचित् 2/83
 दिशि दिशि परि 2/42
 „ „ विकि 3/71
 दृष्टा श्रीः 3/74
 दृष्ट्यैद 4/76
 दृष्ट्वा हरेः 4/83
 दोषाकरो 1/12
 द्वन्द्वं तद 1/14
 द्विपैर्मरा 1/51
 न केवलं 4/9
 न चक्रधर 4/24

न जानेश्री 2/8
 नरैरपि सुरै 4/5
 नाट्यागम 3/65
 नानारत्न 4/7
 नाभौसुतं 2/74
 नाम्ना पद्मा 3/98
 नारोहत्यधुना 3/100
 नासाग्रांचित 3/114
 निक्षिप्ता हृदि 4/39
 निन्दन्त्वद्य 1/21
 निरुपम कृपा 2/31
 धन्यया पाण्ड्य 3/4
 पञ्चाशुगेन 3/112
 पदाब्जेज 2/89
 पद्मशय्या 3/18
 पर्जन्यः 4/104
 पश्यन्त्येव 3/103
 पितुरपि 1/68
 पुरुषार्थान् 1/8
 प्रचण्डगरल 3/93
 प्रमाजालैः 1/38
 प्रमदवनिका 3/86
 प्रविश्य चास्थान 2/49
 प्रविश्य दैतेय 2/52
 प्रह्लाद बन्धु 4/52
 प्राकारो यदि 3/49

प्रीद्यत्पाटल 3/23
 फणीन्द्रकन्याः 1/29
 बाणबाहु 4/19
 बाणेमन्थर 2/44
 बाल्ये यस्य 1/44
 बिम्बस्निग्ध 1/24
 बृहद्भानुः 4/95
 भग्नापान्थ 2/17
 भजन्तुवि 4/26
 भवनानि 2/92
 मदोद्धत 4/48
 मधुरमधुर 3/78
 मनःसरविनो 4/27
 मन्दं चन्दन 3/24
 मन्दं मन्दं 3/27
 मन्दानिलो 3/26
 मन्मायेव 3/79
 मम मृदुलै 3/85
 मयाऽऽहृते 4/21
 मलयपवना 3/64
 मल्लीस्तजं 4/69
 महासुराणां 2/57
 महीं नीलां 2/9
 मापिक्य 1/48
 मातर्वाणि 1/4
 मामा शोषिम 4/70

माराट्टहास 3/91

मार्गे गते 1/18

मुग्धस्मेर 4/93

मुदासह 2/79

मृत्युंगतो 3/90

मोदं मातुं 3/128

यज्जीवनं 1/58

यज्ञार्थ 3/12

यत्कन्दर 1/36

यत्त यत्त 3/70

यत्ताध्वराणां 2/54

यत्तामरीणां 1/48

यत्सन्दर्शनतः 3/8

यदीयहृसा 1/65

यद्यमुष्य 4/31

यद्वासाद 1/53

यन्नाम 4/34

यशस्कर 4/23

यस्मात्परं 3/121

यस्मिन्नङ्ग 1/54

यस्मिन् राज 3/3

यस्यात्युद्धन 1/66

यस्यात्यद्भुत 4/45

यस्यासीत् 1/10

यस्यास्तरे 1/28

यस्योच्चण्ड 4/44

यावद्देवत यूथ 2/43

यावन्नाथ 4/42

यैःकल्पान्त 2/21

रंभानियुद्धे 1/46

रक्षेश्वर 4/94

रक्षैवास्य 1/69

लाक्षारसं 4/78

लोकत्रयं 1/13

लोके प्रजाः 2/77

लोक भूपत 3/44

वलयंविकेति 3/115

वसुदानप्रद्वि 3/17

वाचं काञ्चन 3/39

वाणीहरत्य 1/20

विद्याध्वराणां 1/35

वीथीसमागत 4/87

वीथ्यागतं 4/68

वेलातिलंघि 3/76

शचीहस्त 4/8

शंपालतानां 1/47

शिञ्जान 3/67

शुक्लशीर्ष 3/19

श्रियःकान्तः 4/29

श्रीमद्वेङ्कट 1/5

श्रीमन् भक्त 2/2

श्रुतिस्मृतीनां 2/58

सखीहस्ता 3/41
 स चन्द्रान्वय 3/2
 सन्तनोति 2/82
 समागताहं 3/124
 सर्वाः प्रजाः 2/73
 साचीभूत 3/104
 सा ता अपृच्छ 3/96
 साऽमरी सा 3/60
 सामुद्री सा 3/16
 साम्राज्यभि 1/63
 साम्राज्यं यदि 3/48
 सीमन्तो नहि 4/41
 सुधाभानुः 4/30
 सूनोः श्रीरधु
 " आद्यः 1/72

मूनोः द्वितीयः 2/93
 " तृतीयः 3/130
 " चतुर्थः 4/105
 सृजन्ती 3/73
 सेयमाकाश 3/97
 सौभाग्यं 3/6
 संख्याति 1/17
 स्तोतुं याव 2/87
 स्वतन्त्रास्तं 2/84
 स्वभक्तवश 2/78
 स्वाध्यायवि 2/55
 स्वामिन्नम्बु 2/69
 हरे नर हरे 4/25
 हस्तादधस्ता 1/59
 हस्ते कौतु 4/40

॥ गद्यानुक्रमणिका ॥

अगस्त्या 3/107	अयमपि निर्वाप्य 2/31
अतित्वरागम 4/60	अयिरमणि 4/102
„ प्रचण्डो 2/26	अरविन्दलो 3/57
„ प्रयास 4/58	अस्तिकिलसम 3/43
„ रभस 5/14	„ चतस्य 1/33
„ विकच 4/14	„ समस्त 1/25
अथ कदाचि 2/1	„ समस्तजग 3/47
„ भगवान् 4/20	अस्तुवदपि 2/68
„ अपगत 3/20	आनन्द तुन्दिलो 3/129
„ अप्यस्ति 2/14	आस्तामिदं 3/110
अनन्तर मनन्त 2/25	इतरैरविदि 4/64
„ मुकुन्द 2/20	इति कर्णपरु 3/53
अनितरसाधा 4/103	इति किराती 3/116
अतेक विचित्र 1/55	इति गदितवति 3/52
अन्तरिक्ष 4/49	इति चकितचकि 3/35
अन्तःपुरान्तः 3/54	„ चकित चकि 3/35
अन्या काचन 4/56	„ तदीयवच 3/125
अपराचा 4/57	„ स भूपतिः 4/35
अपृच्छदपि 3/36	„ स्वुतिरव 2/11
अयमन्तको 2/36	„ „ मुखर 4/97
अयमपि कला 2/34	इत्यमपह 2/37

- इत्युक्तवत्यां 3/61
 इत्युपरतायां 3/120
 इदं पुनः 3/46
 इदानीं 2/15
 इन्दिरामन्दिर 4/15
 इमौ खलु 2/32
 इयमपि भवि 3/109
 उज्जृम्भित 4/50
 उवाचच 3/118
 एवमावि 4/4
 एवमाली 4/92
 एवं दुरन्त 3/106
 एवं व्यतीतेषु 4/99
 कमलाक्षायु 2/40
 काचिदति 4/72
 काश्चित्कर 4/3
 कुमुदिनी 4/6
 गूढनिहित 2/61
 गोविन्दस्तु 4/33
 चिरन्तनवचो 4/18
 ततश्च भगवतो 2/19
 „ स्तदीय 2/62
 „ स्तस्य च 4/2
 ततो बकुल 3/58
 तंचविमान 1/62
 तत्र काचिदर 4/55
 तत्र केचित 2/41
 „ च विविध 1/71
 „ तु राजधा 1/42
 तत्रान्तरे 3/55
 तदस्य परितः 2/16
 तदारूढं 3/33
 तया सह कम 4/37
 तस्य कुमारः 3/5
 „ तु शकुन्ता 4/47
 तस्यास्तु तट 1/61
 तां कदाचित् 3/28
 ताश्च प्रत्यू 3/37
 धन्या हरि 4/67
 तिगल नूपुर 4/65
 निरुद्धागुरु 4/66
 नीलोत्पल 4/59
 पद्मिनी चा 3/111
 पद्मिनी मेकान्त 4/101
 परिहरन्तश्च 2/38
 प्रतिगृहं हवि 2/33
 प्रविष्टे च भगवति 4/54
 यं खलु वास 3/7
 यः किल कदाचित् 3/9
 यत्र च विचित 1/37
 „ द्विजिह्वा 1/52
 यदा पुनस्तेषां 2/18

यदीय वदान्यता 3/10
 यस्मिंश्च भगवति 1/70
 राजाकृता 3/126
 विदितमेव 2/13
 विदितवृत्ता 2/27
 वियद्राजोऽपि 4/16
 वीक्ष्यतामयं 2/35
 व्यतीवायां 4/11
 शृणुतावत् 3/63
 श्रीफलालि 4/100
 श्वश्रूकर 4/63
 सततं प्रहर 2/29
 समक्षनिवस 2/22

सविनयम 3/56
 सहसा सहसा 3/32
 सा च खलु 1/57
 ॥ निशा 4/10
 साधु वत्स 2/12
 साऽपि तस्याः 4/62
 ॥ परिपूर्ण 3/127
 ॥ बकुलमा 3/88
 सा भर्तृदारि 4/36
 ॥ भाग्यवती 3/31
 सोऽहं यदु 3/61
 स्वामिन् कुंभ 3/108
 स्वीकृत्य तत् 4/98

SRI JAGADEGURU VISHWASAKHYA
 JHANA SIMHASAN JNANAMANDIR
 LIBRARY
 Jangamwadi Math, Varanasi
 Acc. No. 6994

AN APPEAL

Manuscripts on Palm Leaf or Paper of the ancient works of the wisemen of the past, are the great treasures, solely inherited by the Nation and it is the moral obligation of persons who possess them to preserve them safely for the future generations of mankind.

Probably you have some of these in your possession or you know friends or neighbours who possess them. You can make a great contribution to the cause of the preservation not only of our National Culture but also to the Culture of Humanity as a whole by arranging to present such manuscripts to the famous T. M. S. S. M. Library, Thajavur,

The manuscripts so presented will be accepted and acknowledged with pleasures and gratitude by the authorities of the Library, preserved with meticulous care and made available to successive generations of readers and scholars for study and research. The hitherto unpublished will be published in due course, as facilities occur, with the expression of the Library's gratitude for your gift.

The great Scholar-King of Tanjore, Rajah Serfoji has attained immortal fame by dedicating enormous time and wealth to the expansion and firm establishment of this world famous "Sarasvati Mahal Library". It is open to you to share the honour of Serfoji, in your own measure by contributing your manuscripts to the great institution built by him.

This great Honour is beckoning to you to accept it. Will you hasten to take it up? The Library waits for your answer.

Director,

Sarasvati Mahal Library, Thanjavur.

